YÖN

«DIŞ BORÇLARIN HEPSİ TÜRK ULUSUNUN BORCU DEĞİLDİR»

Arka sayfada okuyunuz

Yıl : 3 - Sayı : 86 20 Kasım 1964 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖNE

Prof. Dr. Sungurbey'in açıklaması

Sayın derginizin 81 inci sayısının 11 inci sahifesinde «Amerikan Yardım Teşkilâtı» ile Rockefeller Vakfı» nın yardımları aynı sahifede birbirine karıştırmaya yol açacak bir tarzda söz konusu edilerek Rockefeler Vakfı'nın bana «Kur'ân Yorumu» için 3700 dolar verdiği bildirilmektedir.

Gerçekte ise, »Kur'ân Yorumu» için değil, merhum hocam Ord. Prof. Ebül'ulâ Mardin'in «Huzûr Dersleri» nin genişletilerek yayınlanması için, 3700 dolar değil, 15 ay sürecek bir çalışma için 1300 dolar verilmiş, (paranın üst tarafını iki doçent almıştır), 1200 sahife tutan eser, çeşitli arşivlerde, kütüphanelerde ve kitabeler için mezarlıklarda güç şartlar altında ancak yedi yıllık bir çalışmadan sonra tamamlanabildiğinden borcum 5-6 kat fazlasiyle ödenmiş, esasen paranın büyük bir kısmı da bu uğurda harcanmıştır. Kaldı ki, telif ücretini Üniversitenin vereceği bir eser hazırlasaydım, bu emeğim için Üniversite Yayın Yönetmeliğine göre daha çok ücret alırdım. Bütün hayatında avukatlık müşavirlik resmî ya da özel yüksek okullarda hocalık gibi başkaca hiçbir iş yapmayıp maaşıyla geçinerek münhasıran akademik faaliyetle uğraşan tek medenî hukuk profesörü oluşum, öyle maddi çıkarlar için çalışmadığım bu çıkarlar için görüşlerimi de değiştirmiyeceğim hususunda belki bir fikir verir.

Şunu da belirteyim ki, Rockefeller Vakfı, Amerika Birleşik Devletleri hükûmetinden bağımsız, hiçbir siyasî eğilim ve tutumu olmıyan özel bir kuruluştur. Vakfiyesinde de belirtildiği üzere, amacı «bütün dünya insanlığının daha iyi yaşaması uğruna çalışma» olup elli yıldanberi bu amacını gerçekleştirebilmek için, yönetim şekli ve bağlı olduğu iktisadî doktrine önem vermeksizin, dünyanın çeşitli ülkelerine yiyecek, sağlık, bilim ve kültür alanlarında yardımda bulunmuştur. 1963 yılında Polonya, Birleşik Arap Cumhuriyeti, Gana, Cezayir, Endonezya, Hindistan, Seylân, Kosta Rika gibi Amerika Birleşik Devletlerinin bağlı olduğu iktsadî ve siyasî doktrine karşıt doktrinleri benimseyen ülkelerin bilim adamlarına araştırma fonları tahsis etmesi de bu gerçeği açıkça göstermektedir.

Prof. Dr. İsmet Sungurbey

YÖN'ün notu: **Sayın Sungurbey'in hassasiyetini anlıyoruz. Fakat 81. sayımızda yayınladığımız tablo, OECD raporundan aynen alınmıştır. OECD'nin gerekli bilgiyi Rockefeller'den sağladığı aşikârdır. O halde açıklamaya muhatap, bu kurumların olması gerekir. Sonra yazımızda, kişilik sahibi bazı ilim adamlarımızın, bu gibi fonlardan yararlanarak değerli incelemeler hazırladıklarını belirtmiştik. Onun için bu konuda hassasiyete lüzum olmadığı inancındayız.**

Sayın profesörün açıklamasında anlıyamadığımız nokta, Rockefeller Vakfını savunma ihtiyacını duymasıdır. Vakfın Polonya gibi ülkelere fonlar ayırması, onun tarafsızlığını ve siyasetin dışında kalmasını sağlamaya yetmez. Amerikan hükûmeti de, Komünist Yugoslavya'ya Türkiye'ye verdiğinden daha fazla iktisadî yardım yapmıştır. Bu durum, Amerikan yardımının siyasî amaç gütmediğinin delili olarak ileri sürülebilir mi? Önemli olan, fonların tahsis yerleri değil, fonun kullanılış tarzı ve Vakfın çalışmalarına hâkim olan genel felsefedir. Rockefeller Vakfı, son derece ehliyetli ve bilim haysiyetine sahip kimselerin elinde bulunabilir, fonların ve bursların dağıtımında tam bir tarafsızlıkla davranabilir. Ama bütün bunlar doğru bile olsa, milyarder Rockefeller'in hayır işlerine yönelttiği fonların kapitalist değerleri yaymak için kullanıldığı gerçeğini değiştirmez. Sartre'ın YÖN'de yayınlanan yazısında «Nobel armağanının objektif durumu» ile ilgili düşünceler, Rockefeller Vakfı için de geçerlidir. Bu sebeple, vakfın genel felsefesini, içinde doğup geliştiği Amerikan toplumunun genel tutumundan, yani kapitalizmin ilkelerinden ayırmaya imkân yoktur. Sosyalist Sungurbey'in «bilimde objektiflik» konusundaki sosyalist görüşü bilmesi gerekir. Kaldı ki Amerikan hükûmetinin, Vakıfları kendi politikası için kullandığı bir gerçektir. Vakıflardan yararlanarak, uzman adı altında casuslar yollandığı konusunda bir Amerikalı senatörün yaptığı ifşaatı, sayın Sungurbey herhalde YÖN'de okumuştur. Hiç şüphe yok ki, Amerikadaki tetkik gezileri ve burslar, sosyalizmi beğendirmek için tertiplenmemektedir. Vakfın yöneticileri, Polonyalı bilginlere, sosyalist sistemin üstünlükleri konusunda araştırmalar yaptırmayı ve bunları yaymayı herhalde akıllarının köşesinden geçirmemektedirler.

«Bütün dünya insanlığının daha iyi yaşaması uğruna çalışma» denildiği zaman, «daha iyi yaşama» dan ne anlaşıldığını sormak gerekir. Bu anlayışı, yani dünya görüşünü, Amerikan toplumunun dünya görüşünden ayırmağa imkân yoktur. Tabiî bu dünya görüşünün etkisi altında kalıp kalmamak bilim adamlarının kafa yapılarına ve sağlamlıklarına bağlıdır. Bizim de olumlu örneklerle göstermek istediğimiz bundan ibarettir.

Özel Yüksek Okullar

Son aylarda dış politika platformunda gelişen olayların çok yüklü olması, Türk kamu oyunu ilk defa ciddî bir şekilde dış olaylar üzerinde durmaya yöneltmiştir. Ancak şurasını da belirtmek gerekir ki Kıbrıs krizi etrafında gelişen olaylar Türk politika ve düşünce hayatına o derece hâkim olmuştur ki iç politika düzeninde, ekonomik ve toplumsal sorunlar son birkaç yıl içinde sağladıklar ilgiyi yitirmiş gibi görünüyorlar. Biz, bu yazıda, bu genel ilgisizlik atmosferi içinde üzerinde pek durulmayan, eğitim alanındaki önemli bir oluşa değinmek ve gidişin sakıncalarını belirtmek istiyoruz.

Özellikle son aylarda gazetelerde çıkan ilânlardan öğrendiğimize göre hemen bütün bilim dallarında kurulan özel okullar Millî Eğitim Bakanlığından muadeletli olarak eğitime başlamak üzere bulunuyorlar. Üniversite kurmayı devlet tekeline bırakan Anayasamızın 110. maddesi hükmünün - mantıkî ve gaî bir yorumu yapılmak suretiyle - gerek araştırma alan ve metodları, gerekse mezunlarına tanınan haklar ve ayrıcalıklar bakımından Yüksek Okulları da kapsamına aldığı sonucuna varmak zor olmamakla beraber, Özel Yüksek Okulların hukuk ve Anayasa sistemimizle uyuşmazlığı bir kenara, biz bu gidişin doğuracağı toplumsal sakıncaları ortaya koymak istiyoruz.

Aslında işin başına giderek, yurdumuzdaki özel eğitim kurumlarının durumunun ve bunlardan kimlerin yararlandıkları hususunun belirtilmesi konumuza açıklık getirecektir. Bilindiği gibi, özel okullar, yabancı (Amerikan, İngiliz, Fransız v.s.) kültürünü ve eğitim sistemini benimsemiş olan ve eğitimlerinden ancak varlıklı aile çocuklarının yararlanabildikleri kurumlardır. Bu okullarda okuyan bir öğrencinin masrafı, bir işçi ailesinin veya baremin aşağı kademelerinde bulunan bir memur ailesinin geçim giderlerinden yüksektir. Âma bu okullarda eğitimini tamamlayan bir öğrencinin, normal zekâ seviyesinde olmak şartıyla, her bakımdan, özellikle yabancı dil bilgisi bakımdan devlet liselerinde yetişenlere bakarak çok iyi bir durumda olduğunu kabul etmek gerekir. Öte yandan, devlet liselerinde, 70-80 kişilik sınıflarda, eksik öğretmen kadrosu ve binbir sıkıntıyla öğrenimlerini bitiren öğrenciler işte bu varlıklı aile çocuklarıyla devletin çok ucuza sağladığı üniversite öğrenimi imkânını elde etmek için sınava girip yarışmak zorundadırlar. Üniversiteye giriş bu derece açık bir eşitsizlik içinde olur. Fakat ne gariptir ki lise öğrenimlerini en ileri imkânlarla yapmış olmakla beraber, tabiatın herkese aynı cömertlikle bağışlamadığı zekâdan çoğunlukla yoksun olmalılar ki varlıklı aile çocukları bu yarışmalarda genellikle Anadolu'lu gençlerin önüne pek geçemezler. Özellikle teknik öğretim kurumlarına daha çok devlet liselerinden yetişen fakir yahut orta halli aile çocukları ileri zekâları ve öğrenme kapasiteleri sayesinde girmekte ve yüksek öğrenim yapma imkânını bulmaktadırlar. Yurdumuzun şiddetle muhtaç olduğu, mühendisler, kimyagerler, eczacılar v.s. genellikle bu gençler arasından çıkmaktadır. Bunlar serbest çalışarak, yahut çeşitli özel ve resmî işletme ve kurumların sevk ve idare yerlerinde görev alarak toplumumuzun gerçek dayanağı ve önderi olan aydın orta sınıf meydana getirmektedirler.

Fakat, varlıklı aileler isterler ki kurdukları fabrikanın, laboratuvarın, eczanenin, ticarî işletmenin v.s başında kendi çocukları bulunsun. Bu durumda yapılacak şey yüksek öğrenim diplomasını zekâ ile değil de para ile elde etmektir. Bu da ya yurt dışında, (ki yakın zamana kadar bu yol seçilmekte, zengin çocukları, başkalarının ilâç almak için döviz bulamadıkları sıralarda, düşük resmî kurdan aldıkları dövizlerle Avrupa'da gezip tozduktan sonra, «doğu ülkelerinde geçen cinsten» diplomalarla yurda dönmekteydiler) ya da yurt içinde olabilir. Paramızın dış değeri düşeli beri bu iş dışarda bir hayli pahalıya oturmakta idi. Bu durumu gören ilim âşığı (!) özel yüksek okul kurucuları derhal kolları sıvadılar. Böylece yerden mantar biter gibi özel okullar türedi. Zaten devlet üniversite öğretim üyelerine, yabancı meslekdaşlarıyla kıyaslanırsa, çok az maaş veriyordu. Bu bakımdan da hoca bulmak bir mesele olamazdı. İşte bu iş böylece ortaya çıktı. Şimdi biz birkaç noktaya dokunmak istiyoruz:

Önce, laboratuvar, kütüphane, yardımcı v.s. gibi eksikler dolayısıyla bu okullarda ünirevrsitelere ve resmî yüksek okullara göre daha düşük seviyeli bir eğitim yapılacaktır. Üstelik bu eğitime muhatap olanların hemen hepsi Devlet Üniversitelerine giremiyerek düşük öğrenme kapasitelerini ortaya koymuş kimseler olacakları için bu kabil okullardan mezun olup muadeletli diploma alanlar gerçekte mesleklerinin ehli olamıyacaklardır. Ancak aile muhitleri dolayısıyla gerek devlet sektöründe, gerekse özel sektörde devlet üniversitelerinden mezun olanlardan daha rahat iş bulup, hattâ onların âmiri pozisyonuna geçebilecekleri gibi isterlerse kendi sermayelerini bizzat işletebileceklerdir. Ama, her iki halde de onların ehliyetsizlikleri kendilerine ve özellikle topluma çok pahalıya mal olacaktır. Bu, bir.

Sonra, yukarıda da belirttiğimiz gibi devlet üniversitelerini bitirecek Anadolu çocukları her sektörde ve meslek dalında emekleri ve bilgileriyle işgal edecekleri pozisyon dolayısıyla, toplumun varlıklı sınıflarıyla fakir halk tabakaları arasında, modern Batı demokrasilerinin temeli olan, aydın orta sınıfı meydana getirecekken, bu gidiş sonunda, zamanla, Özel Yüksek Okullardan çıkan bir önceki paragrafta belirttiğimiz sebep yüzünden onların işgal edecekleri bu yerleri ellerinden alarak sadece vasıflı işçiler haline gelmelerine sebep olacaklardır ki bu, hem orta sınıfın zayıflayıp yok olmasına, dolayısıyla toplumsal dengesizliklere sebep olacak, hem de halk tabakalarında öğrenime olan ilgiyi azaltarak, toplumu bilgisizlik uçurumuna itecektir. Bu, iki.

Son olarak, Üniversite öğretim üyelerinin bu okullarda ders vermeye ne derece hakları olduğu hususu üzerinde de düşünmek gerek. Gerçi devlet üniversite hocasına az maaş vermektedir, bu bakımdan onların ilimlerini Ünivrsite dışında hem de ucuz bir bedelle başkalarının yararına kullanabilecekleri, hattâ buna mecbur oldukları söylenebilir. Ancak önce şunu belirtelim ki devletin üniversite hocasına verdiği aslı onun ilminin karşılığı değildi. Zira, aslında o ilmin değeri çok yüksektir. Bunu anlamak için bir üniversite öğretim üyesinin ne kadar zor yetiştiğini ve bu yetişme devresinde devlete neye mal olduğunu düşünmek kâfi gelir. Bu itibarla üniversite hocasının müktesebatı artık üzerinde rahatça tasarruf edebileceği ucuz bedelle başkalarına verebileceği bir meta değildir. Ancak toplum yararına kullanılmalıdır. Binaenaleyh bu ilim, üniversite kürsülerinden onu almaya lâyık olduklarını isbat etmiş gençlere değil de, bu liyakati gösteremeyip, aynı imkânı zekâları yerine paralarıyla elde etmek isteyenlere verilirse, çok büyük payına devletin ortak olacağı (zira hoca devlete çok pahalıya mal olmuştur) yüksek bir ücreti gerektirir. Takribî olarak söylemek gerekirse bir profesörün bir saatlik ders ücreti 500 liradan aşağı olmamalıdır.

İşte bu yüksek bedele rağmen bu ilmi almak isteyenler, ve bu alış verişe vasıta olarak kültüre hizmet eden (!) özel yüksek okul kurucuları bu teşebbüslerini yürütebilirlerse, her türlü sakıncalarına rağmen bu kurumları bir dereceye kadar hoş görebiliriz. Aksi takdirde, özel yüksek okul kuran müteşebbislerin, devletin imkân ve elemanlarından yararlanarak, kazanç sağlamak gayretinde olduklarını ve aslında bunun da Türkiyede her alanda görülen, devlet imkânlarından faydalanarak zengin olma pratiğinin yeni bir şekli olduğunu ifade etmekten kendimizi alamıyacağız.

Şener CAN

Çayıralan Kaymakamı

YÖN

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyübeğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri : Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — ANKARA Telefon: 17 69 59. — İstanbul Bürosu (Satış . İlân ve Abone İşleri): Mollafenari sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN — TALIK GAZETE

BAKIŞ

Türk dış politikası belirli bir felsefeye dayanmalıdır

Kıbrıs meselesi, YÖN'ün daha 2 ay önce belirttiği ve Türk hükûmetinin de iyi kötü ayak uydurmaya başladığı tabiî yönünde gelişmekte devam ediyor. Bir taraftan Kıbrıs içinde Girne yolu konusu ile beraber bütün tehlikeli iç çatışma sebepleri bir bir yok olurken, diğer taraftan üç NATO devleti Türkiye, İngiltere ve Yunanistan ile her türlü hukuk ve strateji bağlarından kopmuş gerçekten bağımsız ve nötralist bir Kıbrıs formülü gittikçe zihinlerde yerleşmeye başlıyor. Bu formülün ergeç NATO dışında Birleşmiş Milletler camiası içinde, Birleşmiş Milletler arabulucusu Plaza'nın çabaları ile Genel Kurul çalışmalarının birleşeceği bir noktada bağlanacağı meydandadır.

Son 2 aydanberi cereyan eden önemli milletlerarası olaylar da, Kıbrıs meselesini içine oturttuğumuz depolarize ve sol dünyanın gidişine uygun olarak gelişmiştir. Çin Halk Cumhuriyetinin patlattığı atom bombası, bugünün ve yarının kaçınılmaz büyük söz sahibi deve, dağılma ve yeniden birleşme içinde olan dünyamızın yegâne toplanma yeri Birleşmiş Milletlerin kapısını çatır çatır açmaya başlamıştır. İngiltere'de iktidarı sosyalistler almıştır ve Amerikan seçimlerinde Muhafazakârlar ve bunların kanatları arasında baş kaldıran harp körükleyici faşistler 1932 yılından bu yana en müthiş tokatı yemişlerdir. Rusya'da ise, Sovyetlerin kendi parlamenter usullerine uygun olarak 176 üyelik Komünist Partisi Merkez Komitesi içinde oy ile düşürülen Kruşçef'den sonra da, «Barış İçinde Beraber Yaşama» politikası dimdik ayaktadır. Yapılan açık beyanlardan başka, bunun böyle olduğunun en sağlam delili, yeni Sovyet idarecilerinin «Co-existence» ı red eden Çin'e karşı prensip tutumlarında, münasebetlerdeki yumuşamaya rağmen, bir değişiklik yapmamış olduklarıdır. Çok şükür, ilerici bir çizgi üzerinde ve sulh içinde birleşme yolunda olan dünyamızın çarkları muntazam ve emin hareketlerle dönmeye devam etmektedir.

Dönelim Kıbrıs meselesine: Zürih ve Londra andlaşmaları ve bunlarla beraber müdahale hakkının kadük hale geldiği gerçeğini benimsedikten, NATO ile bağlantısı olmayan nötralist bir Kıbrıstan başka bağımsız bir Kıbrıs olamıyacağını anladıktan ve kahve politikası yarattığı Küba Kıbrıs kuruntusunu kafamızdan attıktan sonra, geçen yazılarımızda da belirttiğimiz gibi, federatif devlet formülü etrafında enteresan imkânların doğmaması için sebep kalmamaktadır. Moskova tebliği bunu açıkça meydana çıkarmıştır. Tebliğde «Birleşmiş Milletler Yasasına sıkı bir surette riayet olunmasının zarureti» ve «Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne riayet esası» gibi sözler, 4 Mart tarihli Güvenlik Konseyi kararından önceki konsey müzakerelerinde Sovyetlerin, tezlerini, devletlerin Birleşmiş Milletler'e olan vecibelerinin diğer andlaşmalardaki vecibelere nazaran üstün durumda olduğuna dair Birleşmiş Milletler Yasası 103. maddesi üzerine oturttukları ve müdahale hakkını Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünü zedeleyici olarak gördükleri hatırlanırsa, Rusya'nın Zürih ve Londra andlaşmalarını işlemez saymaya devam ettiğini göstermektedir. Tebliğin diğer bir yerinde «Andlaşmalar ile milletlerarası hukukun diğer kaynaklarından hasıl olan taahhütlere saygı gösterilmesi» cümlesi içindeki «Andlaşmalar» sözünü Zürih ve Londra andlaşmalarına ciddî bir atıf saymak yanlıştır. Sovyetlerin baştan itibaren karşısında oldukları ve Kıbrıs'ı bir NATO karargâhı haline getiren andlaşmaları, Türkiye'nin hatırı için dünya görüşlerini bir anda değiştirerek makbul saymaları ve bunu bir bildiri ile ilân etmelerini beklemek büyük safdillik olur.

Buna mukabil, tebliğde, Kıbrısın yeni bağımsızlığının esasları böylece çizildikten sonra, «Her iki millî cemaatin kanunî haklarına riayet ve Adada iki millî cemaatin varlığını tanıma esası» ortaya atılmakla, federasyona giden yol açılmıştır. Ancak bu, Rusların federatif devlet tezini muhakkak destekliyecekleri anlamına da gelmez. Fakat hiç olmazsa ehliyetsiz, çapsız ve modern bir dünya görüşünden mahrum liderlerin eline geçebilecek veto yetkisi ve devlet mekanizmasını sekteye uğratacak haklar yerine, Türk cemaatinin ekonomik ve sosyal gelişmesini sağlayacak ve Birleşmiş Milletler garantisi altına sokulacak imtiyazlar tanınmasını savunabileceklerini gösterir. Sözün kısası, biz makul olmayı kabul ettikten sonra, Türk Cemaatinin gerçek menfaatlerini korumak için en iyi imkânların gittikçe doğacağı ve çoğalacağı meydandadır. Önemli olan da budur.

Enosis'e gelince, Sovyetlerin ve diğer Komünist memleketlerin aslında modası geçmiş bir emperyalist özentiden başka bir şey olmayan bu fenomenin bizimle beraber karşısında oldukları, etrafında yorum yapmayı lüzumsuz kılacak kadar açıktır.

Federatif ve Enosis kapısı kapanmış bağımsız Kıbrıs tezini Birleşmiş Milletlerdeki diğer guruplar arasında yürütme imkânlarını geçen yazımızda araştırmıştık. O günden bu yana toplanan ve sadece dinleyici localarına yetişebildiğimiz Kahire Tarafsızlar Konferansında, Kıbrıs'a tahditsiz «Self - Determination» tanınması, daha evvelki başarı tahminlerimizi çürütür gözükmektedir. Ancak, Konferansla ilgili olarak gelen diğer haberlere bakılırsa, Makarios Kıbrıs'ın NATO'ya bağlanmıyacağı hususunda delegelere özel olarak teminat vermek zorunda kalmıştır. Bunun da Enosis'ten vazgeçmeden olamıyacağına göre, durum 50 küsur tarafsızlar oyu bakımından o kadar ümitsiz değildir. Yapılacak şey, NATO'lu devletlerden bütün bağları kopmuş bağımsız Kıbrıs tezine samimiyetle sarıldığımızı tarafsızlara inandırmak ve «Kayıtsız Şartsız Self-Determination» un arkasında yatan emperyalizmi durmadan belirtmektir. Yirmi Güney Amerika devleti ve bunların yarısından az olan SEATO Devletleri arasında bu tezin başarı kazanma şansı pek tabiî olarak çok daha azdır. Fakat Doğu ve Tarafsızlar bloklarının toplamı yanında önemsiz kalan bu guruplar içinde, hattâ NATO'da, Kıbrıs konusunda görüş ayrılıkları vardır ve bu ayrılıklar lehimize kullanılabilir. Yalnız, Lâtin Amerika gurubuna nüfuz etme yolunun Madrit'ten fazla Meksika'dan geçtiğini de bilmek lâzımdır. Diğer taraftan SEATO'ya açılan kapının bizim için Pakistan olduğunda herkes müttefiktir zannındayız. Kıbrısın içinde ise, gerilla kumandanları Lassarides ile Samson arasındaki kavgadan Makarios ile Grivas arasındaki rekabete kadar Rumların Enosis konusunda bölünmüş olduğu görülmektedir. Bu bölünmeden de azamî ölçüde istifade etmek gerektiği açıktır.

Bütün bu işlerin çok iyi işlenmiş bir metod içinde uygulanması gerekmektedir. Dışişleri Bakanlığında şu anda böyle bir metodun kurulmuş olduğu şüphelidir. Daha önemlisi, Kıbrıs meselesinin esasında bile bir açıklığa kavuşulmadığı görülmektedir. Bir taraftan muhtelif beyanlar tamamen bağımsız ve nötralist bir Kıbrıs'ı yeni tezimize esas kabul ettiğimiz intibaını verirken, diğer taraftan, İlhami Soysal'ın bildirdiğine göre, Türk heyeti Moskovada Zürih ve Londra andlaşmalarını kabul ettirmek için çabalara girişmiştir. Sonra, Erkin'in, zaten Enosis'in aleyhinde olan Sovyetlere bir defi havası içinde Kıbrıslı Rumlarla Yunanistan Enosisi ilân ederse harp ederiz demesi, tereciye tere satmak gibi yersiz ve biraz da Don Kişot'vari bir hareket olmaması mıdır?

Bunlar doğrudan doğruya Kıbrıs'la ilgili vuzuhsuzluklardır. Bir de, imzalanan kültür anlaşmasına rağmen, Moskova yolculuğunun sadece Kıbrıs konusunda bir prestij zaferi (üstelik gene o yürülmez yolda) kazanmak için yapıldığı havası var. Oysa, Türkiye Moskova'ya yalnız Kıbrıs'ı halletmek içn değil, dış politikasında yeniden bir bağımsızlık aramak için gitmiştir. Türkiye dış politikasını Kıbrıs meselesini haletmek için değiştirmiyor. Kıbrıs ancak dış politikayı değiştirmek için bir vesile, Kıbrıs'ın arkasında yatan ve 10 yıldanberi bir türlü 'sezilemiyen yeni dünya akımlarını tanımak için bir fırsat olmuştur. Türkiye dış politikasını bu yeni dünyaya uymak için değiştiriyor.

Biz, Dışişleri Bakanlığında Kıbrıs meselesi ile bağımsız bir dış politika arasında böyle bir mantık bağı kurulamadığı kanısındayız. Ve bu kanının tabiî sonucu olarak, yeniden düzenlenmek istenen dış politikamızı bir sisteme, bir felsefeye oturtmak için çalışmalar yapıldığından da şüphe etmekteyiz. Üstelik, dış politikada bağımsızlığa giden yolun sadece bir tarafla bağları gevşetmek ve diğer bir tarafla bağları sıklaştırmaktan ibaret sayıldığı intibaı da yaratılmıştır. Oysa, dış politikada bağımsızlık taraflar arasında Alicengiz oyunu ile elde edilemez. Önce bir dünya görüşüne sahip olunur, ve ancak ondan sonra kibar deyimi ile diplomasi denilen bu oyunlara geçilir. Dış politikada felsefe esas, diplomasi sonuçtur.

Durum bu olduğuna göre, burada, yeni Türk dış politikasının doktrini ne olabilir sorusu sorulabilir. Bize kalırsa, bu, dünyanın bugünkü gelişimi içinde hali ile nötralizm olacaktır. Nitekim Avrupa Birliğinin öncülerinden Monnet, kendisine iki Almanya'nın birleştirilmesi konusunda ne düşündüğü sorulduğunda, dünyadaki birleşme ve kaynaşma içinde bu işin kendi kendine hallolacağını söylemekle, bugünkü dünya içinde bütün devletlerin otomatik bir tarafsızlığa gideceklerine işaret etmiş değil midir? Şu anda Dışişleri Bakanlığımızdan bu kadar uzun vâdeli ve bu kadar geniş hatlı bir düşünce sistemi beklemek belki de biraz insafsızlık olur. Daha müşahhas ve daha aktüel bir çerçeve içine girelim ve Dışişleri Bakanlığımızın artık resmî ve gayri resmî olarak kullanmaya başladığı bağımsızlık sözü ile ne kasdettiğini aşağıdaki sualleri sormakla anlamaya çalışalım.

Maksat sadece Batı içinde bağımsızlıksa, şu sorular akla gelmektedir:

1 — Adlî hükümranlığımızı zedeleyen Türk Amerikan Kuvvetler Statüsü Andlaşması gerçekten değişecek midir?

2 — Nasıl bir hukukî metine dayandıkları belli olmayan Türkiye'deki NATO dışı Amerikan üsleri ne olacaktır?

3 — Bizimle birlikte diğer bazı Orta Doğu memleketleri ile CENTO dışında aktedilen ve mahiyetleri dedikodulara yol açan Türk - Amerikan ikili andlaşması ne olacaktır?

4 — Su üstü gemilerinin taşıyacağı Polaris füzelerinden müteşekkil Çok Taraklı Nükleer Kuvvet konusunda hükûmet ne düşünüyor? Fransa bu Amerikan projesini reddetmiştir. Sosyalist İngiliz hükûmeti şimdi yan çizmektedir. Almanya atomun kontrolüne yaklaşabileceği için projeye taraftar. Eski günlerin otomatizmi içinde hayhay demiş olan bizler şimdi ne düşünüyoruz?

5 — Gelelim Ortak Pazar'a: Tarım ürünleri etrafında Almanya ile Fransa arasında çıkan anlaşmazlık Ortak Pazarı hırpalamaktadır. Diğer taraftan yeni sosyalist iktidarı ile İngiltere'nin ortaklığa girmesi artık tamamen ihtimal dışına çıkmıştır. Son günlerde iktisadî bağımsızlıktan çok söz eden bizler bu konuda hâlâ şevk içinde miyiz?

6 — Yardım anlaşmalarında bağımsızlığa kavuşmak için ne yapılacaktır?

Çerçevemizi biraz daha genişleterek şu soruları da soralım:

1 — Silâhsızlanma ve kontrol konusunda tutumumuz nedir?

2 — Atomdan tecrid edilmiş bölgeler hakkında, özellikle Rapaki plânına dair düşüncemiz nedir? Böyle bir plânın Akdeniz Bölgesine uygulanması bizim için faydalı mıdır?

3 — Berlin için ne düşünüyoruz? Amerika'da bile Birleşmiş Milletler vesayeti altında «Serbest Şehir Berlin» için konuşanlar var. Biz hâlâ resmî Amerikan görüşü içinde miyiz?. İki Almanya hakkında düşündüklerimiz nedir?

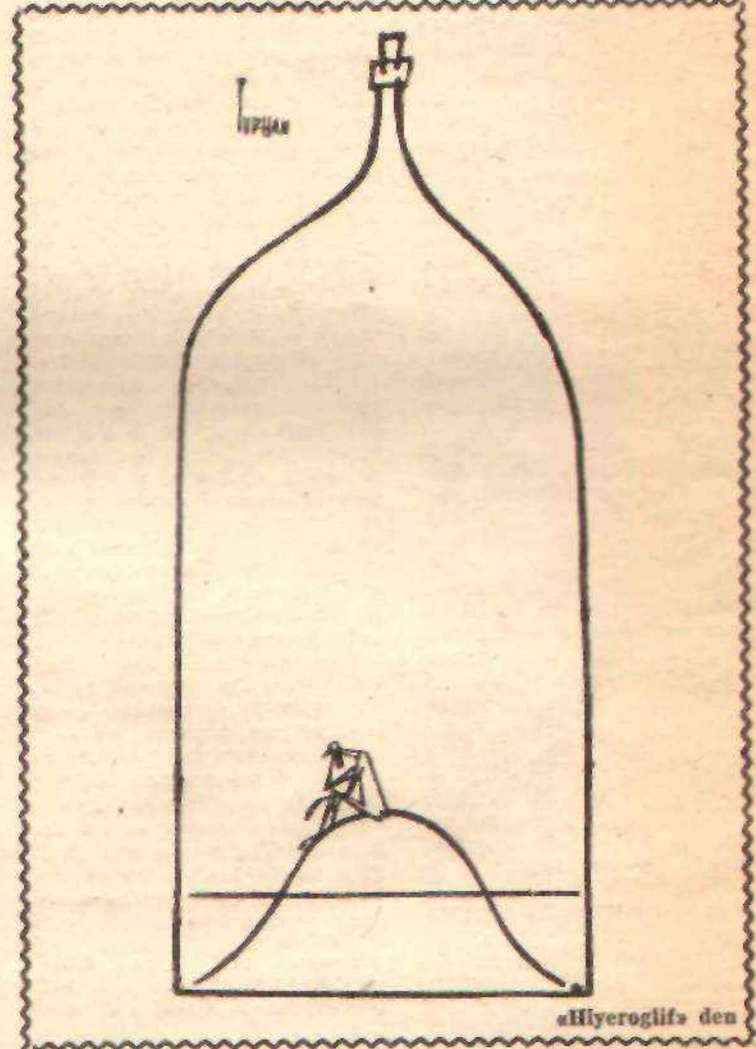
4 — Bütün Hindi-Çini Bölgesinin tarafsızlaştırılmasını isteyen Fransız plânı karşısında tutumumuz nedir? Vietnam'ın Amerikanın elinden kaydığının farkında mıyız?

5 — Kızıl Çin'in Birleşmiş Milletlere girmesi konusunda ne düşünüyoruz? Menderes, Sigman Ree, Diem ve diğerlerinin irtica kulübünün son ayakta kalan üyesi Çan Kay Çek bizim için hâlâ muteber mi? Ve İngilterenin Amerikaya rağmen Çin'in nükleer konferans teklifini dikkate aldığını biliyor muyuz?

YÖN, bu soruların cevabını Feridun Cemal Erkin'den merakla beklemektedir.

NOT: Bu yazı yazıldıktan sonra dış politika ile ilgili önemli iki beyanat verildi. Birincisi Dışişleri Bakanının Senatodaki gündem dışı konuşmasıdır. Bu konuşmada Erkin, Asya ve Afrika devletleri ile daha yakın münasebetler kurulacağı, etrafımızda bir «Sulh Çemberi» yaratılacağı, ideolojileri ne olursa olsun, milletlerin bir sulh çabası içinde oldukları ve Türkiye'nin de buna katılacağını söylemiştir. Gerek Asya ve Afrika devletlerle daha sıkı münasebetler kurulması, gerek dünyadaki sulh gayretlerine Türkiye'nin de fikrî bir çaba sarfederek ve dünya meselelerine çözümler arayarak katılması çoktan yapılması gereken ve bizim de en az iki yıldanberi ısrarla üzerinde durduğumuz işlerdir. Ancak bu vaitler, hele «Etrafımızda bir sulh çemberi yaratacağız» gibi yuvarlak sözler, muayyen bir dünya görüşü üzerine oturtulmadıkça, kulis arası Osmanlı politikasının getireceğinden fazla bir şey doğurmaz. Bu bakımdan yazımızdaki soruların cevabını azalmayan bir merakla beklemeye devam etmekteyiz.

Sovyetlerin yerden yere vurdukları «Çok Taraflı Nükleer Kuvvete» katılmamızı menfi karşılamadıklarına dair Dışişleri sözcüsünün demeci ise, hâlâ nasıl bir kendi kendimizi aldatma havası içinde yürüdüğümüzün son misalidir.

«Hiyeroglif» den

İbrahim Çamlı

Partiler gene huzur peşinde

Huzur nasıl gelecek? Politikacılarımız teşhis edemedikleri hastalığın tedavisiyle uğraşıyor

Görünen köy

Bu sefer gazeteciler bile şimşekli bavayı sezemediler. Durgun politika piyasasında, Sunay'ın uyarma mektupları beklenmedik bir atom bombası gibi patladı. Sunay, «Senatör ve Milletvekilliriyle bir takım basın organları tarafından yapılan bu tahrikler orduyu meşrû ve kanlı bir ihtilâle ve silâhlı çatışmaya itmektedir.. Bu tahrikler ordunun alt kademesinde huzursuzluk yaratıyor ve üst kademede de alt kademeyi yatıştırmayı başlıca mesele haline getiriyor» diyordu.

Sunayın mektubunu parti liderleri ve grup başkanları dahi ancak Pazartesi günü, «önemli ve acele» kaydıyla Meclis Başkanı tarafından çağırıldıkları başkanlık odasındaki toplantıda öğrendiler. Fakat mektup Meclis ve Senato Başkanlarına, Cumhurbaşkanına ve Başbakana Pazartesiden bir hayli önce ulaştırılmıştı.

Sunay, ordu kademelerindeki huzursuzluktan ve kıpırdanışlardan Başbakan İnönüye 10 Kasım günü Atatürk'ün kabrinde saygı duruşu yapılacağı saatlerde söz etmişti. Nitekim o gün, Anıt Kabirdeki törenden sonra, Başbakan İnönü'nün Çankayadaki evinde Sunay ile İnönü arasında bu konuda bir görüşme de yapıldı, ama etrafa bu konuda hiç bir şey sızdırılmadı.. Dışişleri Bakanı Erkin'in de bu görüşmeden önce İnönü'yü ziyareti, dikkatleri dış meselelere çektiğinden, Sunay'ın ne maksatla İnönü'yü ziyaret ettiği meselesi karanlıkta kaldı.

İnönü bu görüşmeden sonradır ki birdenbire ve durup dururken, torunlarından birinin ameliyatını bahane ederek İstanbula gitti ve İstanbulda Pazar günü akşamına kadar özel olduğu belirtilen bir sıra ziyaretler yaptı. Bu ziyaretlerden sadece biri, Birinci Ordu Karargâhına yapılan ziyaret dikkat çekiciydi. Fakat basın bu ziyaretin üzerinde durmadı.

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanları ise mektuptan ancak İnönü İstanbula gidip bir takım temaslar yapmaya başladıktan sonra haberdar oldular. Orgeneral Sunay'ın mektubu ellerine Cuma günü geçti. Mektubun biraz daha değişik bir kopyası da istirahatte olan Cumhurbaşkanı Gürsele iletildi. Bu mektuptan sonradır ki, Cumhurbaşkanının yatıştırıcı demeçleri türlü vesilelerle radyolarda ve gazetelerde yayınlanmaya başladı. Hem de ardardına...

Partiler toplantısı

Başbakan İnönü, İstanbuldaki ziyaretlereinde ne buldu bilinmez ama, Pazar günü akşamı hiç beklenmeyen bir saatte ve son uçakla Ankaraya döndü. Ertesi sabah Millet Meclisi Başkanı Fuat Sirmen tarafından, Ankarada bulunan parti liderleri ve partilerin grup başkanları saat 10 da Başkanlık odasında, «önemli ve acele» olduğu kaydedilen bir toplantıya çağırıldılar.

Toplantının başlayacağı saatlerde. İzmirde bulunan Cumhurbaşkanı Gürsel, tatilini yarıda bırakarak birden bire Ankaraya döndü ve Esenboğa Hava Alanında Başbakan İnönü tarafından karşılandı. Gürsel İzmirden uçakla gelirken Etimesğut Askeri Hava alanından kalkan bir başka uçak da İzmit Deniz üssüne doğru gidiyordu ve içinde Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Sunay ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları vardı. Milli Güvenlik Kurulunun o gün yapılması gereken toplantısı, Komutanlar tarafından bir hafta geriye bırakılmıştı.

Pazartesi sabahı Meclis Başkanı Sirmen'in odasında toplanan liderlere ve partiler grup başkanlarına, toplantı sebebini TBMM. Başkanı Fuat Sirmen açıkladı. Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Sunaydan bir mektup almıştı. Aynı mektubun bir eşi Senato Başkanına da verilmişti. Bilgi için mektubun Gürsel ve İnönü'ye de birer suretinin verildiği yazılmıştı.

Sirmen bu girişten sonra mektubu okudu. Mektup bir daktilo sayfasıydı. Genel Kurmay Başkanlığı başlıklı bir kâğıda yazılmıştı. Mektuba ilk itiraz, usul meselelerine düşkünlüğü ile tanınan CKMP. Genel Başkanı Ahmet Oğuz'dan geldi. Ahmet Oğuz, Anayasaya göre görev ve yetkileri bakımından doğrudan doğruya Başbakana bağlı bir devlet memuru prosedürü içinde olması gereken Genel Kurmay Başkanının, Hükûmet Başkanına arzetmesi gereken bir takım hususları, onu atlayarak Meclisler Başkanlarına bildirmesinin Anayasanın 110 uncu maddesine aykırı olduğunu söyledi.

Ne var ki, biraz önce mektup muhteviyatından haberdar olan diğer liderler ve parti yöneticileri Oğuz'un bu itirazını, konunun önemi karşısında pek fazla ciddiye almadılar. Konu, usul tartışmalarını kaldırmayacak kadar kritikti. Toplantıya katılan CHP. lilerden Zihni Betil, bu durumda Anayasaya aykırı bir davranışın olamayacağını şöyle izah ederek etraftakileri bir ölçüde tatmin etti:

Gerçi Genel Kurmay Başkanı görev ve yetkileri bakımından Başbakana bağlıydı ama, Türk Silâhlı Kuvvetleri Başkomutanlığı doğrudan doğruya Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunmaktaydı. Genel Kurmay Başkanı onun temsilcisiydi. Anayasanın 110 uncu maddesi ise «Başkomutanlık, T.B.M.M. nin manevi varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur» derdi. Sunay ise mektubunda Cumhurbaşkanının da seçildiği merci olan T.B.M.M. Başkanlığına başvurarak Türk Silâhlı Kuvvetlerinin şikâyetini ilgili mercie iletiyordu.

İnönü'nün sözleri

Ahmet Oğuzun itirazına ilk cevabı YTP. Genel Başkanı Ekrem Alican verdi. Durum vahimdi. Usul münakaşalarıyla kaybedilecek zaman yoktu. Sunay bir takım gerçeklir ve tehevvür yaratan vak'aları dile getirmişti. Müracaatın şekli üzerinde değil esası üzerinde tartışmak daha kestirme bir yoldu.

Başbakan İnönü ise, Sunayın mektubundaki sözlerin şiddeti yeterli değilmiş gibi meseleyi şöyle ortaya koydu:

«— Her an bir patlama olabilir... Süratle tedbir almak durumundayız. Bu patlama Meclisten olur, halktan olur, ordudan olur.. Durum vahimdir ve bize düşen derhal tedbir bulmaktır.»

Sunay'ın tedbir alınmasını isteyen mektubu, İnönünün bu mektubu teyit eden sözleri ve nihayet bütün bunların yanıbaşında Milli Güvenlik Kurulu toplantısının tehir edilmesi. Komutanların, 21 Mayıs olaylarından önce Konyaya gitmeleri ve orada toplantılar yapmaları gibi, Ankaradan ayrılmaları ve İzmit'e gitmeleri, Sirmen'in odasında toplanan liderler de tereddütlü düşünceler yarattıysa da, bir bozgun havasına sebep olmadı.

Bunun sebebi, aslında sadece AP. yi değil, hemen bütün politikacıları ve partileri hedef tutan Sunay'ın mektubunun C.H.P. lilerce, sadece AP. nin ve bu parti mensuplarının kongrelerde ve Mecliste yaptıkları konuşmalarla, muhalefet basınının gerçekten zaman zaman ölçüyü ve seviyeyi iyice kaçıran yayınlarına bir reaksiyon olarak tefsir edilmesi ve alınacak tedbirlerin sadece bu patriye karşı işleyecek tedbirler olacak düşüncesiydi. Nitekim, mektubun okunması ve usul münakaşalarından sonra sözü Adalet Bakanının alması, Ordu mensuplarını çileden çıkaran konuşmalar olarak Gökhan Evliyaoğlu, Süleyman Ünlü, Ali Bozdoğanoğlu gibi AP. mensuplarının söyledikleri iddia edilen sözlere ait zabıtları ve savcılık tezkerelerini okuması, o zamana kadar Millet Meclisi Grubu Başkanı Ali Naili Erdem ve Cumhuriyet Senatosu Grubu Başkanı İhsan Sabri Çağlayangil ile yanyana oturup konuşulanları yarı uyur bir pozda dinleyen AP. Genel Başkan Vekili Saadettin Bilgiçi harekete getirdi. Bilgiç, Adalet Bakanına ve diğer liderlere şöyle dedi:

«Ordu haklı olarak bazı şikâyetlerde bulunmaktadır. Ama bu şikâyetlerin hepsinin AP. ye ait olduğunu söyleyerek hemen bir takım milletvekillerinin dokunulmazlığını kaldırma yoluna gitmek. bu partiden bir takım kurbanlar istemek niye? Sayın Sunay tedbirler kanununun tatbik edilmediğinden şikâyet ediyor. Doğrudur. Bu kanun yürürlükte olduğu halde tam olarak tatbik edilmiyor. İki kısım olan bu kanunun geçmiş devreyi övmeye ait olan maddesi şimdiye kadar bir hayli işlemiştir. Ama aynı şekilde geçmiş devre sövmeyi de yasaklayan maddesinin şimdiye kadar bir kere dahi işlediğine bir misal gösterilebilir mi? Biz AP. liler olarak resmen ifade edelim ki, Orduya asla karşı değiliz. Bu milletin ordusuna karşı herhangi bir düşünceye sahip olmak bizim aklımızdan bile geçmez. Şayet böyle düşünenler ve böyle konuşanlar varsa, bu devletin savcıları, bu devletin ilgili memurları vardır. Onlar takibata geçerler, zabıt tutarlar, normal kanuni yollardan gidilir, suçlu olanlar varsa adaletin pençesine verilirler ve cezalandırılırlar, buna hiç bir itirazımız yoktur, hattâ iştirakımız vardır... Ama, iki üç kişi yalan veya yanlış, şöyle ve böyle zabıt tuttular diye, doğru olup olmadığını bile kesin olarak tesbit etmeden dokunulmazlıklar kaldırılsın, kurbanlar verilsin, biz böyle bir şeye evet diyemeyiz. Zaten böyle bir konunun görüşülme yeri de burası değildir.»

Bilgiç'in bu beklenmeyen çıkışı, Alican ve İnönü tarafından karşılandı. İkisi de bir takım olayların vukuundan evvel önlenmesi gerektiği fikrindeydiler. Tedbirler süratle alınmalıydı... Saadettin Bilgiç tekrar söz aldı. Partiler arası münasebetleri düzenleyici ve düzeltici bir çalışma yapmakta fayda vardı. Bu konuda müzakereler yapılabilir-

«Huzur Komisyonu» toplantı halinde.
«Tedbir ne ola?»

Ali Sepici

Adana Skandalı

Adana Belediye Başkanı Ali Sepici ile çapkınlık arkadaşı Celâl Serin'in acı bir tebessümle izlenen macerası, başından sonuna kadar, halkın «paranın açamıyacağı kapı yoktur» inancını haklı çıkaracak şekilde cereyan etti. Bununla Adana'da da rüşvetin işlediğini söylemek istemiyoruz. Ama ancak zengin ve nüfuzlu insanlar, hatırlı dost ve ahbabı, bir sürü avukatı seferber ederek arap saçına dönen bir meseleyi rekor süratle mutlu bir sonuca ulaştırabilirdi. Aynı durumda bir fakiri düşününüz... Yıllar yılı hapishaneden kurtulamazdı. Fakat iki nüfuzlu ve paralı çapkın için, dönmiyen çarklar gizli bir elin itişiyle dönmekte dir. Çarkların dönüşündeki acayiplikleri kısaca sıralıyalım:

1 Mahkemece tevkif kararı verilmiştir. Fakat Ali Sepici bir türlü yakalanamamıştır. Mahkemenin verdiği karar kâğıt üzerinde kalmıştır. Bu talihsizliğin adalet otoritesini ne kadar sarstığı ortadadır.

2 Derhal ortadan kaybolma durumunda kalan sapsağlam Ali Sepici'ye yokluğunda bir haftalık hastalık raporu verilmiştir.

3 AP'li Ali Sepici'ye raporu sağlayan Sağlık Müdürlüğünün başında CHP nin eski il başkanlarından Nevzat Arman vardır. CHP'nin milletvekili adaylarından Mehmet Sisli de boşanma dâvasında, «Celâl Serin'in karısı ile arası açık. Serin, yatakta değil, mutfakta yatar» diyerek çapkınların işlerini kolaylaştırmıştır. Demek ki, eşraf dayanışması, parti çekişmelerinin üstündedir.

4 Serin hapisteyken, avukatları, karısı ve iğfal ettiği kızın ailesi ile pazarlığa girişiyorlar. Üç aşağı beş yukarı pazarlıktan sonra karısı ayrılmaya, iğfal edilen kızın ailesi de evlenmeye razı oluyorlar. Yıldırım boşanmadan sonra, yıldırım nikâhı kıyılıyor. Böylece mesele, hukuka uygun şekilde çözülmüş oluyor. Ama yine de hukuka tamamen uyulduğu söylenemez. Zira boşanmanın kesinleşmesi için, 15 günlük temyiz süresinin geçmesi gerekti. Tarafların «Temyize gitmiyeceğiz» diye yazılı taahhütlerde bulunmaları, hukuken bir sonuç doğurmaz. Serin'in eski karısı, taahhüdüne rağmen boşanma kararını temyiz etse, Yargıtay elbette bu dâvaya bakacaktır. Bu sebeple, nikâh memurunun temyiz müddeti dolmadan nikâhı kıymaması, daha doğrusu başkâtibin kararı kesinleşmiş saymaması gerekti. Adalet, biri hapsedilen, diğeri kendini hapsetmek zorunda kalan çapkını daha 15 gün sıkıntıda tutmamak için zorlanmıştır.

5 Celâl Serin, Mihmandar Kooperatifi Müdürüdür. Belli bir ücret alır. Fakat Serin, masraflı bir çapkınlık hayatı yaşamaktadır. Son olay dolayısile, yüksek paralar ödemek zorunda kalmıştır. Belli bir ücret karşılığı çalışan bir insan, bu masrafları nasıl karşılayabilir? Bu sebeple Mihmandar Kooperatifinin hesapları inceden inceye gözden geçirilmelidir. Mal mübayaalarının anormal fiyatlarla yapılıp yapılmadığı araştırılmalıdır. Zira bu tip kooperatiflerde, bazı büyük ortaklarının malının, kooperatif kârının azalması pahasına, peşin parayla ve yüksek fiyatla satın alınarak önemli menfaatler sağlandığı söylenir.

di. Ama hükümet de aynı şekilde itham altında bırakılıyordu. AP. liler de Sayın Sunay gibi düşünüyorlardı. Hükümet herşeyden önce mevcut kanunları tam olarak tatbik etmeliydi. Tedbirler ondan sonra elbirliğiyle düşünülürdü..

Neticede, liderler seviyesindeki toplantıda, teferruata inilemeyeceği anlaşıldı ve ana meseleler etrafında bir görüş birliğine varılması, daha sonra da teşkil edilecek bir komisyonda teferruatın görüşülmesi kararlaştırıldı. Ama meseleler şöyle sıralandı:

1 — Hükümetçe alınabilecek tedbirler.
2 — Partilerce alınabilecek tedbirler.
3 — Meclislerce alınabilecek tedbirler.

Pazartesi günü üçbuçuk saatten fazla süren bu ilk toplantıda varılan sonucun diplomatik bir lisanla formüle edilerek kamu oyuna açıklanması görevi de Alicana verildi. Alican, toplantıdan çıkarken gazetecilere şu açıklamayı yaptı: «Meclis içinde ve Meclis dışında partilerarası münasebetlerin daha huzurluolması esasları üzerinde görüşmeler yapıldı.»

Komisyona havale

Liderler toplantısında alınacak tedbirler ne olmalıdır yolundaki bir soru üzerine Başbakan İnönünün «Herşeyden önce zaman kazanmak zorundayız» demesi hazır bulunanlarda az çok rahatlık yarattı. Demek ki İnönü de ordunun asabının yatışmasından yanaydı. Gene İnönünün bir ara, tenkitler üzerine, «biz kanunları tatbik ediyoruz ama bazı kimseler ve gazeteler kendilerini kanunlardan koruyorlar. Gayretlerimizle muvaffak olamıyorsak, söylersiniz, çekiliriz sözleri ise, liderler arasında o an için haklı bir telâş yarattı ve hemen, «böyle bir şeye lüzum yok» cevabıyla karşılandı.

Aradan bir gün geçtikten sonra ise aynı liderlerden bir kısmı, tıpkı daha önce yaptıkları gibi, «Bir Millî Koalisyon kurulması çok daha iyi olur. Dâvalar böylece millî bir cephede ele alınır» demekten de kendilerini alamadılar.

Liderlerin detaya inmeyen, daha doğrusu itirazlar karşısında *inilemeyen toplantısından* sonra kurulan komisyon, Salı sabahından itibaren çalışmalarına başladı. Komisyonun adına da «Huzuru Sağlama Komisyonu» dendi. Tıpkı bir zamanlar yapılan Yuvarlak Masa toplantılarından sonra kurulan «Partilerarası huzur komisyonları» gibi. İşte bu komisyon ilk günlerdeki çalışmalarında, parti kongrelerinin savcılar tarafından izlenmesi konuşmaların teyp bandına alınması, zedelenmemesi gereken kurumlar hakkında partilerarası bir protokol imzalanması ve partiler kanununun bir an önce çıkarılması gibi tedbirler üzerinde durdu.

Temeldeki buhran

Bütün bunlar her buhrandan sonra sözü edilen, sonra unutulan saman alevi tedbirlerdir. Esasen huzursuzluğun kaynağı elbetteki, bir iki münasebetsizin ölçüsüz sözleri değildir. Buhran, bütün dünya ülkelerinin kalkınma ve ilerleme çağına girdiği bir dönemde, Türkiyemizin yanlış yolda olduğu ve boş yere zaman kaybettiği endişesinden doğmaktadır. Plân, reform ve sosyal adalet sözlerinin gülünçleştirilmesi ve incir çekirdeğini doldurmayan mesleklerle vakit geçirilmesi, politikacıların memleketi yönetecek ehliyetten yoksun oldukları kanısını kuvvetlendirmektedir. Üstelik bugünkü gidişle bir alter atif gözükmemektedir. 950 de istenmeyen CHP ve karşı bir DP. alternatifi vardı. 1960 da CHP. bir ümitti. Bugün ise AP. iktidar partisinden çok daha fazla kızılan bir muhalefet *partisi olmak gibi garip bir du*rumdan kurtulamamıştır. İktidardan ümitler yitirilmekte, fakat muhalefete asla güvenilmemektedir. Sonuç, her geçen gün derinleşen bir çıkmazdır. Aslında bu çıkmaz, değişme halindeki toplumlarda, sık sık görülen bir olaydır; İç ve dış bütün şartlar, köklü değişikliklere zorlamaktadır. Fakat hâkim sınıflar, yeni şartlara intibak etmek şöyle dursun, en ufak değişikliğe bütün güçleriyle karşı çıkmaktadırlar. Böylece, reformcu Türkiye ile statükocu Türkiye arasında gerginlikler ve çatışmalar doğmaktadır. Türkiye için burjuva kalkınma safhası kapanmıştır, fakat ağa-aracı koalisyonuna dayanan bir düzen ortadadır. Bu temel çelişme çözülmedikçe, buhran sürüp gidecek ve buhranlar içinde yeni Türkiye doğacaktır.

ÇİFTÇİLER, DIŞ TİCARETTE DEVLETÇİLİK İSTİYOR!

Dış ticaretin nasıl bir soygunculuk kaynağı olduğunun her gün yeni örneklerle ortaya konması, kamuoyunda dış ticaretin devletleştirilmesi hususunda güçlü bir akım yaratmıştır. Ne var ki, özel sektör temsilcilleri, kamuoyunu hiçe sayarak, yıllardır kamu sektörünün yaptığı ithalat ve ihracatın önlenmesini isterler. Nitekim, geçen haftaki Bakanlar Özel Sektör toplantısı dolayısıyle, bu talep tekrarlanmıştır. Fakat bu talep, «artık bu kadarı fazla» şeklinde sert tepkilere yol açmaktan başka sonuç vermedi. Bir plânlama yetkilisi «Zaman zaman dış ticaretin bazı kollarını devletleştirmeyi düşünmekteyiz... Gerçek bu şekilde olduğu halde, Odalar Birliğince kurulan bir alt komitenin tüm ithalât ve ihracatı özel sektöre devretmek isteyişi yanlış bir düşüncenin sonucudur» dedi. Ticaret Bakanlığından bir yetkili, «Paravana şirketleri azaltmak istiyoruz, bu tedbir paravana şirketleri çoğaltır» görüşünü savundu. Devlet Malzeme Ofisi yetkilisi «ithalata mecburuz. Aksi halde devlete zarar vermiş oluruz» fikrini ileri sürdü.

Sadece devlet değil dış ticaret oyunları yoluyla nasıl sömürüldüğünün farkına varmaya başlayan tüketici de dış ticaretin özel sektör eliyle yapılmasına karşı çıkmaktadır. Bunun son bir örneğini çiftçiler verdi. Tarım Odaları Başkanı Arif Ertunga (İzmir), Kemal Sarıibrahimoğlu (Adana) ve Ahmet Şener (Trabzon) imzalarını taşıyan bir kanun teklifiyle ziraat âlet ve makineleri ile kimyevî gübre ve ilâçların ithalinin ve memlekette satışının münhasıran Zirai Donatım Kurumu tarafından yapılması istindi. Kanun teklifinin gerekçesinde, bunun sebebi şöyle belirtilmektedir: «Serbest piyasada 55 bin liraya satılmakta olan lâstik tekerlekli traktörlerin 1962 yılı itibariyle gümrüğe geliş fiyatının 17 bin 492 lira, gümrük vergileri tutarının 4 bin 881 lira, cem'an 22 bin 373 lira olduğunu söylersek, Türk çiftçisinin her yıl yüz milyonlarca lirayı haklı sayılmayacak şekil ve vasıtalarla ödemek zorunda bırakıldığını anlatmaya lüzum kalmaz». Evet, 22 bin liraya mâl olan bir traktör yüzde 150 oranında 33 bin liralık kârla tüketiciye intikal ettirilmektedir. Bu korkunç bir soygundur.

Milletvekilleri, Zirai Donatım Kurumunun özel ithalâtçıya olan üstünlüğünü ise şu sözlerle belirtmektedirler: «Türkiye Zirai Donatım Kurumu geniş teşkilâtı, tamir atölyeleri ve yetişmiş personeliyle bu hizmetleri senelerden beri başarıyla yürütmektedir. Bilhassa sattığı malların her türlü yedeklerini temin etmek hususunda hassasiyet göstermektedir. Bugün dahi çiftçilerimizin ihtiyaçlarını en iyi ve en ucuz şekilde temin eden müessesemizdir, hâlen satmakta bulunduğu Fortson traktörleri ve Fort biçerdöğerleri emsallerinden 5—30 bin lira civarında ucuz ve en iyi kalitededirler. Nitekim, Türkiye Zirai Donatım Kurumundan traktör almak için saraya girmiş kimselerimizin sayısı 6 binin üzerindedir.»

Aynı soygunculuk kimyevi gübre ithalinde de olmuştur. Yayın hayatına atıldığı ilk günden beri, bu soygunları teker teker ortaya koyan, YÖN, gübre ithalinin Zirai Donatım Kurumunun tekeline verilmesini ilk olarak ortaya atmıştı. Bu fikrin doğruluğu, zamanın Tarım Bakanlarının YÖN'e gönderdiği tekziplerden sonra anlaşılmış ve hükümet gübre ithalini, Zirai Donatım Kurumuna bırakmıştır. Şimdi bu ilk adımı, zirai makine, âlet ve ilâç ithali tekelini de kuruma vererek tamamlamak gereklidir. Milletvekilleri, «Teklifimiz kanunlaştığı takdirde, sayısı mahdut bir kaç müteşebbis vatandaş, belki de kazançlarından mahrum olacaklardır. Ancak, asırlar boyu yurt uğruna herşeyini veregelmiş ve karşılık almamış ve beklememiş olan 20 milyon Türk köylüsü her yıl vermekte olduğu bir nevi acayip verginin yüz milyonlara baliğ olan ağır yükünden kurtulacaktır.. Zirai Donatım Kurumunun kârlarının süratle artması, hattâ sözü edilen mevzularda yerli sanayii kifayetle ve verimli şekilde kurması mümkün olacaktır» diyerek, çiftçinin özel ithalâtçı elinden kurtarılmasını istemektedirler.

22 bin liralık traktörü 55 bin liraya satanlar ise hâlâ, «Devlet, ithalat ve ihracat yapamaz» diyecek kadar utançtan yoksundurlar.

siyasî notlar

İftira makinaları

Millî Eğitim Bakanı hakkında açılan Gensoru, Meclis kürsüsünün, ciddiyetten yoksun bazı gevezelerin elinde, o kürsüde konuşma imkânından yoksun Atatürkçülere iftiralar yağdırmasından başka sonuç vermedi. Kör Saidin torunu Saadet Evren'in ifşaatı komik olmaktan öteye gitmedi. Suçlamak istediği Şevket Gedikoğlu, Hayrettin Uysal, Emiralioğlu, Bakanlık mensupları, pırılpırıl Atatürkçülerdi. Halk Eğitim Genel Müdürü Şevket Gedikoğlu, Kıbrısta Türk okullarında millî eğitimi 1960 yılından önce, yani Tevfik İleri zamanında organize eden bir vatanperverdi. İhtilâl, Gedikoğlunu Halk Eğitim Müdür muavinliğine getirmişti. Hakkında en ufak bir tahkikat, takibat dahi olmamıştı. Örnek bir öğretmen olan Federasyon Genel Sekreteri Hayrettin Uysal'ın da durumu aynıydı. Emiralioğlu hakkında bir kovuşturma ise beraat ile sonuçlanmıştı. Evren bu tertemiz insanlar hakkında bir sürü yalanlar uydurmakta mahzur görmedi.

Bakan Öktem, bu iftiraları sert ve güzel bir konuşmayla cevaplandırdı. «Sayın Evren'in rengine gelince, bunu ben söylemiyeceğim. Bunu Türk halkoyu ve siyasi tarih söyleyecektir. Yakın tarihimizin sayfalarına geçen olaylar etkisi altında gelişen mizaç ve kişiliği, sayın Evren'in renk ve kaderine damgasını vurmuş bulunmaktadır. Kendisini bu renk ve kaderi ile başbaşa bırakırım» diyordu. Öktem'in kapalı şekilde dokunduğu meselesinin iç yüzünü koridorda Avni Doğan açıkladı. Evren'in dedesi, Kürt Tâali Cemiyeti Genel Sekreteri yüzellilikierden binbaşı Kör Said idi. Doğan, «İstiklâl Mahkemesi savcısı iken onu ben astırdım» diyordu.

Şükrü Koç
«Soruşturma açılsın!»

Saadet Evren
Atatürkçüleri suçladı

Diğer bir dehşetli hatip, Çelikbaşın belirttiğine göre, Millî Emniyet raporları üzerine Tevfik İleri tarafından öğretmenlikten tard edilen İhsan Ataöv'dü. Ataöv bir sürü iftira arasında Doğan Avcıoğlunun Hariciyece tehlikeli kişi sayıldığını, fakat Avcıoğlunun Satırla işbirliği yaptığını söyledi! Erkin'in seyahatleri dolayısıyle sık sık Dışişleri Bakanlığına, vekâlet etme durumunda kalan Satır, Bakanlığın tehlikeli saydığı biriyle işbirliği yapacaktı! İddialar bu derece komikti. Ne var ki, bir sürü insana ve Federasyona ağır iftiralar yağdıranlar, Şükrü Koç'un Federasyon hakkında bir Meclis Araştırması yapılması teklifine bir türlü yanaşmadılar. Zira söylediklerinin bir sürü ipe sapa gelmez yalanlar olduğunu kendileri de bilmekteydiler. Yalnız bu tehlikeli bir oyundu. Oyunun tehlikesini, Ankara Hukuk Fakültesinde düzenlenen bir açık oturum dolayısıyla konuşan Prof. Dr. Muammer Aksoy açıkladı: «Arkadaşlar, bunlar bütün Atatürkçülere komünist diyorlar. Bu memleketin kalkınmasını, milletin mutlu olmasını isteyen Atatürkçüler komünist! Bunların yaptıkları komünizme hizmettir.»

Öktem, Göksu, Babeuf ve Brecht!

Atatürk Türkiyesinde ve 1964 yılında Millî Eğitim Bakanının nasıl tenkid edilmesi gerektiğinin örneğini YTP Dyarbakı rMilletvekili Adnan Aral verdi. İşte, Aral'ın konuşması:

«Hepiniz gazetelerde okumuşsunuzdur. Kayseri Lisesi Edebiyat öğretmenlerinden Sadık Göksu adındaki vatandaşımız vazifesinden savunması alınmadan, suçu mahkeme hükmüyle sabit görülmeden atılmıştır. Nafakası elinden alınmış, kendisi ve efradı ailesi açıkla karşı karşıya bırakılmıştır. Hâlen de akıbeti meçhuldür.

Millî Eğitim Bakanı arkadaşımızı bu olay üzerinde izahat vermeye dâvet ediyorum.

Sadık Göksu'nun işinden atılmasının içyüzü nedir? Bu vatandaş Anayasanın teminatından neden mahrum bırakılmıştır? Anayasaya karşı güçlü çıkan kuvvetler kimlerdir?

Onun bunun hâtalı hissi takdir ölçüleriyle hiç kimse birbirini suçlayamaz. Buna kimsenin hakkı da yoktur. Bağımsız mahkemelerimiz adaletin yegâne teminatı olduğu halde mahkemelere gidilmemesi güvensizliği nerden geliyor? Mahkemelerin mahkûm etmediği kimseleri suçlamak, mahkemelerimizi suçlamak olur. Mahkemesiz bir rejimin tasavvuru dahi insanı ürpertiyor. Allah milletimizi böyle bir felâketten korusun.

Sadık Göksu olayı ile Anayasanın ihlâl edildiğine, korunmadığına kaaniyim.

Sayın Bakan arkadaşımız Anayasanın hazırlanıp ilânında çile çekmiş, mücadele vermiş bir kimsedir. Böylesine ağır, gafle ve delâlete kolay kolay sapmaması gerekirken olay acı da olsa bugün bir gerçektir. Bakanın dışında bir takım kimseler buna sebep olmuşsa bunu bir özür olarak kabul edemem. Zira Sayın İbrahim Öktem emeğinin geçtiği bu eseri korumak imkânına ve gücüne sahip olan bir mevkidedir. Gücünün kesildiğini hissettiği anda koltuğunu terkle sinei millete dönebilirdi. Bunu da yapmamakla kusurlu olmuştur. Bu kusur onu bağışlamamıza mânidir. Olayı izah ettim. Artık bundan böyle Anayasayı korumak Büyük Meclisin görevi olmaktadır. Sadık Göksu bu hususi durumuna rağmen açıkta ise hemen vazifesine kabulü lâzım gelmektedir.

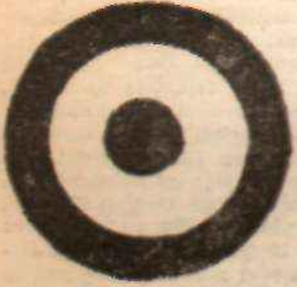
Hükûmet bu hususu önemle ele almalıdır. Sadık Göksu gibi bugün devlet hizmetinde vazife kabul etmek istedikleri halde talepleri reddedilen Doğulu Yüksek Tahsil mezunu bazı kimselerin de olduğunu Hükûmet isterse bunların isimlerini derhal vermeye âmade olduğumu huzurunuzda açıklamak isterim. Eğer hükûmetin de gücü Anayasayı tatbike yetmiyorsa, ben şahsen Güven oyu verdiğim bu hükûmetten oyumu geri alıyorum.

Millî Eğitim dâvamız yurdun ve ulusun geleceğiyle ilgilidir Çağdaş uygarlığa ulaşmak Batı Kültürünü öğrenme ve öğretmekle olur. Nitekim bu zaruretledir ki, merhum Millî Eğitim Bakanlarımızdan Hasan Ali Yücel 18 sene evvel Humanist düşünce uğrunda kendin feda etmekten çekinmemiş, yiğit bir vatan evlâdı idi. O tarihten bugüne kadar geçen devrin son Millî Eğitim Bakanı olan İbrahim Öktem'in zamanı idarelerinde bu şekilde bir tercüme faaliyeti olmuş mudur? Bu eserler kaç tanedir, nelerdir? Geçmiş yıllara nazaran nisbeti ne kadardır? Lûtfedecekleri bilgiye şimdiden teşekkür ederim.

Kanaatımca Sayın Bakanlık 18 yıl evvel yapılan tercüme faaliyetine nazaran yaya kalmıştır. 1964 yılı 1946 yılına nazaran ileri bir tarih olmasına rağmen gerilerden takip etmektedir. 250 yıllık bir mücadeleden sonra kavuşulan teminatlı ve kuvvetli bir Anayasa 170 yıl evvel yazılan ve tercümesi yapılan bir eser karşısında zayıf

→

sayılıyor. Anayasayı ihmalden korkulmuyor, fakat bu 170 yıl önce yazılmış eserden korkuluyor. Görevi icabı tercümeler yaptırması lâzım gelirken bunu yapmayıp, yapmak istiyen Cumhuriyetin genç aydınlarına gölge düşürülüyor. Geçen yıl bir tiyatro eseri karşısında ayaklanan güruha karşı tek başına yiğitçe çıkan kabine arkadaşı Bülent Ecevit'i yalnız bırakıyor. Böyle bir politikayla çağdaş uygarlığa nasıl ulaşacağız? Bunun yolunu Sayın Bakan lütfen bize de göstersinler.»

YABANCI PETROL ŞİRKETLERİNİN TAARRUZU

Yabancı Petrol Şirketleri, millî petrol kurumumuz olan TPAO'nun *satışlarını genişletmesi ihtimâli* karşısında şimdiden taarruza başlamış bulunuyorlar. Bu taarruzun ilk belirtisi NATO ve CENTO desteğiyle çıkan «Durum» dergisinde, yabancı petrol şirketlerinin görüşünü yansıtan uzun bir yazı oldu. Dergi kapakta «Petrolde tekele gidiliyor» haberini anons ederek bir propaganda kampanyasına başladığını belirtiyordu. Derginin «Petrolde tekel» dediği, «TPAO ve Petrol Ofisinin birleşmesini öngören tasarının ikinci maddesindeki «kâmu sektörünün petrol mübayaasını bir kamu teşekkülü olan Petrol Ofisten yapması» hükmüydü. *Devlet teşekkülü, elbette ki,* devlet teşekkülünü tercih edecekti. Nitekim, bugün de fiili durum buydu. Ama yabancı petrol şirketleri, devletin devletten alışverişini tekel sayıyorlardı! *Dev petrol şir*ketlerin yavruları olan bu şirketlerin, mübayaalarını ana şirketten yapmaları ise tekel sayılmazdı ve Devlet istediğinden alış veriş yapamazdı! Yabancı şirketlere göre, bu, ticaret serbestisine ve Yabancı *Sermayeyi* Teşvik Kanununa aykırı olurdu! Bu davranış onların Yabancı Sermaye Kanunu ve Petrol Kanununu nasıl bir imtiyaz olarak anladıklarını göstermektedir. Yazı bir *de şantajla son* bulmaktadır: «Ortak Pazara girmekte olduğumuz bu sıralarda yukarıda sözü edilen tasarının inhisarcı durum yaratacak bu maddesinin Büyük Millet Meclisinden geçeceğini ummaktayız. Bu bakımdan bu tasarının kanunlaşmış muhtevası, mevzuatımızın sağladığı eşit şartlar altında ve herhangi bir tarafa imtiyaz sağlamadan hususî yerli ve ecnebi sermayenin memleketimizde çalışmasını samimiyetle isteyip istemediğimizin miyarını teşkil edecektir.»

Bu sözlerle, «Sonra yabancı sermaye gelmez. Ortak Pazar da bu davranışımızı tasvip *etmez»* denmektedir. Bunlara şirin gözükmek için, Devlet kendi öz şirketinden mübayaa yapmayacak, petrolü yabancılardan alacaktır. Yabancı Petrol Şirketleri, bu derece küstah ve şımarık davranmaya alışmışlardır.

Aslında, Fransada olduğu gibi petrol dağıtımını tek bir millî şirkette toplamanın zamanı çoktan gelmiştir. Zira her adım başında petrol *satış yerleri* kurulmasına ve millî petrolün satışında güçlükler çıkmasına yol açan bugünkü rekabet düzeni, lüzumsuz bir israftan başka birşey değildir. Nitekim, bu israfı gören Avusturya da, petrol dağıtımını tek bir millî şirkette toplama kararını almıştır. Doğru olan, rasyonel olan budur. Ama bizdeki yabancı şirketler, devletin kendinden alışveriş yapmasına bile karşıdırlar!

Tasarı, Parlâmentoda görüşülürken, milletvekillerini ve senatörleri uyanık olmağa çağırırız.

Kirk Douglas TMTF Başkanı Ketenci ile. Siyasî misafir

Amerika'dan gelen elçiler

Geçen hafta Türkiyeye Amerikadan iki «elçi» geldi. Bunlardan biri Senatör Javits idi. Javits politikacılara yardım müjdesi getiriyordu. «Yeni Gazete»nin de belirttiği üzere, «Türkiye Yunanistanla *iyi geçinirse, Amerika* kendisine yardım edecekti.»

İkinci elçi, Spartaküs filminin ünlü aktörü Kirk Douglas idi. Gençliğin başarılı bir aktör olarak sevdiği *Kirk Douglas,* prestijinden faydalanarak gençlik arasında gittikçe yaygınlaşan Amerikan aleyhtarı havayı düzeltecekti. Ne var ki, sanatçının sanatçı olarak değil de politikacı olarak sahneye çıkartılması, bekleneni değil, aksi *sonucu* verdi. Daha Yeşilköy Havaalanında politikacılık başladı. Duglas «Yunanistan'dan geliyorum. Yunanistan'da Kıbrıs meselesinden dolayı Amerikan aleyhtarı *bir hava sezdim. Eğer aynı* havayı Türkiyede de görecek olursam o zaman Amerikanın bu iki dostunu kaybetmiş olacağına kanaat getirmiş olacağım.» diyordu. Ziyaretin gerekçesi böylece açıklanmış oldu.

Ziyaret Amerikan Kız Kolejinden başladı. Kolejli genç kızlar, aktöre büyük tezahürat yaptılar. Fakat, ünlü aktörün, programına bir Amerikan öğretim kurumundan başlaması gençlik arasında iyi karşılanmadı.

Kirk Douglas, gelişinin ikinci günü Türkiye Millî Talebe Federasyonunun Belediye Sarayında düzenlediği «Sanatın kaynakları» konulu açık oturumda bir sanatçı *olarak, sanat* üzerinde tartışacaktı. Salon tıklım tıklım doluydu. Kirk Duglas, salona gelişi sırasında bir sanatçı olarak bol bol alkışlanıyordu. Herkes, ünlü aktörün neler söyleyeceğini merakla bekliyordu. Ne var ki, açık oturumun *başlamasıyla beraber,* aktörün sanat dışı konuşmaları da başlıyordu. TMTF'li gençler gelişmiş ve az gelişmiş ülke sanatçılarının topluma karşı sorumluluklarını *ele aldıkça,* Kirk Douglas, daima konunun dışına çıkıyor, daha doğrusu gençlerin bütün sorularını cevapsız bırakıyordu. Durmadan, daha önceden hazırladığı sözleri tekrar edip duruyordu. Sebep olarak da kendisinin Türkçe bilmediği için konuşmacılar izleyemediğini ler sürüyordu. Bir de gençlerin, ülkeleri ve toplumları gelişmiş, azgelişmiş diye ikiye ayırmalarına üzülüyordu yufka *yürekli Kirk Douglas! Ne demekti* gelişmiş, azgelişmiş. Amerikan hükûmeti Türk hükümetlerine milyonlarca lira yardımda bulunmuştu. Bu paralar aynı zamanda Amerikanın Türkiyeye sadakat bağını göstermek için» verilmişti. Ünlü aktör, bir yandan bu sözleri söylerken, öte yandan da ayaklarını *masanın üzerine koyuyordu.*

İşte ne olduysa bundan sonra oldu. Kirk Douglas'ı alkışlayan eller, Türk psikolojisini ve hassasiyetini anlıyamıyan bu davranışın karşısında bu kez protesto için havaya kalkıyor, ıslık, yuh ve go home (evine dön) ler çekiliyordu. Neye uğradığını şaşıran Kirk Douglas, oturumu yarıda bırakarak kaçıyordu!..

Türkiye Millî Talebe Federasyonu yöneticileri, sinema oyuncusuna, gerçek bir sanat gösterisinde bulunmak, Türk halkının kendi öz benliğini yansıtan folklorumuzu tanıtabilmek amacıyla, aynı akşam Şan sinemasında Kırk Douglas şerfine bir folklor gösterisi yapmaya karar vermişlerdi. Aktörün yorulabileceğini de göz önüne alan *yöneticiler, en güzel oyun*ları birinci bölüme koymuşlar ve bu hususu da kendisine bildirmişlerdi. Fakat sadece Amerikalıyı «şirin gösterme» sevdasında bulunan *aktör, nefis folklor ziyafetini* izlemek lüzumunu duymadı. Gündüz, başına gelen olaylar, *şu* kendi acemiliğinden ileri gelen olaylar, onu ürkütmüştü. Hem de *o kadr ürkütmüştü ki, seyircilerle* 20 dakika sohbet etmesi kararlaştırılan Kırk Douglas, sahnede ancak 5 dakika kalabiliyor, sadece ve sadece beş cümle konuşabiliyordu. Bu belki de kendisini korumakla görevli otuzun üzerinde yerli ve yabancı polisin Kirk Douglas'a bir tenbihiydi. Kirk Douglas sahnedeyken, 10 kadar Birinci Şube görevlisi sahnenin ortasına kadar gelmişlerdi bile. Onlar da *en az Kirk Douglas kadar heye*canlıydılar. Ve Kirk Douglas, Şan sinemasında da beklenen coşkun gösteriyi bir türlü bulamıyordu. Coşkunluk nâraları atan filân da *yoktu. İkinci sınıftan bir yerli* sinema oyuncusu bile belki Kirk Douglas'tan daha çok alkışlanabilirdi. Şan sinemasında coşkun sevgi tezahüratı, Kirk Douglas'ın bir saniye dahi seyretmek lüzumunu duymadığı ve tamamen üniversitelilerden kurulu folklor ekiplerinin, nefis gösterilerine yapılıyordu.

Kirk Douglas'ın Türkiye'deki gezisi Amerikan Haberler Merkezi tarafından idare ediliyordu. Ve Kirk Douglas'ın karşılanma ve konuklanma işlerinin gençlik, evet bundan birkaç ay önce «Amerikalı evine dön», «Bizi dolarlarınızla *satın alamazsınız» diye* Amerikan aleyhtarı gösterilerde bulunan gençlik tarafından yapılması ısrarla isteniliyordu. Bu fikir gençliğe âdeta empoze ediliyordu. Bu maksatla gençlik teşekküllerine gönderilen yazılar; Millî Türk Talebe Birliği yöneticilerini isyana şevkeden ve Kirk Douglas'ı Millî Türk Talebe Birliğini ziyaretten meneden mektup, Amerikalıların durumu kavrıyamadıklarının en son örneğidir. *Mektupta* «Kirk Douglasın karşılanış ve istikbal edilişinde gereken ilginin gösterileceğinden emin bulunulduğu» belirtiliyordu. Boynunda «şirinlik muskası» eksik aktör, coşkunca karşılanmalıydı. Amerikan Haberler Merkezi, bunun böyle olmasını istiyordu. Bu davranış belki olurdu da. Ama mektup gençleri kızdırmıştı. Kirk Douglas İstanbul'a adımını atar atmaz bir Amerikan *kurumunda soluğu almasaydı* ve Türkiyeye, M.T.T.B. nin belirttiği üzere «bir sanatçı olarak gelseydi, sanata ve sanatçıya saygısı olan bir millet olarak kendilerini en iyi şekildekonuklamayı bir görev sayardık».

Millî Türk Talebe Birliği yöneticileri emirname mahiyetindeki mektup dışında, Amerkan Haberler Merkezince üç defa ısrarla arandılar. Ve üç defasında da red cevabını aldılar. Millî Türk Talebe Birliği yöneticilerinin çok mânidar bir diğer davranışları, Kirk Douglas'ın kabul edilmeyeceğinin aynı zamanda İstanbul Emniyet Müdürlüğüne de telefonla bildirmelidir.

Sendika düşmanlığı

Sınai Kalkınma Bankası ile Bank—İş arasındaki toplu sözleşme müzakerelerini yarıda kesen anlaşmazlık, hükümetin aracılığına başvurulmasına rağmen, hâlen çözülmüş değil. Banka ile sendika arasındaki anlaşmazlığı bir uzlaşmaya bağlamakla görevlendirilen Sanayi Bakanı Muammer Erten, 3/4 Kasım günü taraflarla son bir görüşme daha yapt. Fakat aradan geçen zamana rağmen, bugüne kadar bir uzlaştırma teklifi ortaya atmadı. Geçen zaman, Bankanın sendika düşmanı Genel Müdürü lehine çalışıyor. İşyerindeki grev oylamasında çoğunluk sağlayan sendika, eli kolu hakem kararını beklerken, Genel Müdür, muhtemel grevi tesirsiz kılacak tedbirler peşinde. Baskı ile sendikalardan uzaklaştırılan memurlar, servisten servise nakiller sendikacılık faaliyeti yapanlara çeşitli disiplin cezaları yağdırılması bu tedbirlerden birkaçıdır. Sendika yöneticileri, Sanayi Bakanı kararını bildirinceye kadar, «Atı alanın Üsküdarı geçmesinden» endişe ediyorlar.

Lüzumsuz kabadayılık

Çanakkale Zaferi ile ilgili bir filim çevirmek için Silâhlı Kuvvetlerden yardım gören yapımcı Turgut Demirağ ile Çanakkale Zaferi gibi bir millî meselede haklı bir hassasiyet gösteren basının arası iyice açıldı. Yapımcı, çalışmalarını basından gizlemek gayretini arttırdıkça, acaba saklanacak ne var tarzında meslekî bir tecessüsle gazeteciler de işin peşine daha fazla düşüyorlar. Bu çekişme için de ölçüyü kaçıran yapımcı Demirağ, geçen hafta bazı gazetecileri terslemiş ve yakışıksız tehditlerde bulunmuştur. Fakat yapımcı unutmamalıdır ki, Silâhlı Kuvvetler kendisine millî bir konuyu ele aldığı için yardım etmektedir, yoksa ona buna kabadayılık etmesi için değil.

GERÇEK SAYGISI
ŞAŞKINLIK

Fethi Naci

Gazetecilerimizin Moskova izlenimleri tam bir şaşkınlık örneği. Şimdiye kadar yaptıkları yayınlarla besledikleri, biçim verdikleri kamu oyunun şimdi anlatacaklarına gösterecekleri tepkiden korkuyorlar. Kendilerinin kabul ettirdikleri hükümlerden artık «peşin verilmiş hükümler» diye söz ediyorlar. Ya kendilerine inanılmazsa, ya haklarında bazı şüpheler uyanırsa... En büyük kaygıları bu.

Gazetecilerimizin bu şaşkınlığı yaşamaları, bu kaygıları duymaları, basının sorumluluğu üzerinde düşünmelerine yol açarsa, olayları ve gerçekleri sadece kapitalist dünyanın çıkarlarına göre yansıtmayı bırakarak objektif bir tutumla yansıtmyı benimsemek gereğini duymaları sonucunu doğurursa, olumlu bir şaşkınlık olacak, bu.

Türkiyenin Dışişleri Bakanı, 1937 yılında, Türk — Sovyet ilişkilerinden söz açarken bir yabancı gazeteye, «Biz hiçbir zaman bolşevist olmayacağız, ama bolşevist düşmanı da olmayacağım» diyordu. O zamanlar içerde «bolşevist» olmamak, dışarda da «bolşevist düşmanı» olmamak mümkün görülüyordu; yani değişik sosyal sistemlerin varlığı tabiî karşılanıyordu.

***Türkiye'de «antikomünizm»in bir politika haline gelmesi* İkinci Dünya Savaşından sonraki yıllara rastlar. Yeni—sömürgecilik sistemi, az gelişmiş ülkelere ihraç ettiği sermaye ve «yardım» la nasıl kendisine sıkı sıkıya bağlı bir zümreyi besliyor ve destekliyrosa, az gelişmiş ülkelere ihraç ettiği «an*tikomünizm»le de bu zümrenin eline bir ideoloji veriyordu.* Emperyalizmin imal ettiği «antikomünizm», gerçekte, emperyalzmin işbirlikçi yerli zümrelerinin her türlü hür düşünceyi boğmak ve statükoyu olduğu gibi sürdürmek için kullandıkları bir silâhtır. Toprak reformu mu istiyorsun? Suçlama hazırdır: *komünist! İktisadi hesapları kurcalamak, kimlerin ne* yoldan zengin olduklarını mı açıklamak istiyorsun? Gene aynı suçlama: komünist! Düşünce özgürlüğünü, batı kültür mirasının türkçeyi kazandırılmasını mı istiyorsun? Gene aynı suçlama: komünist! Barış mı istiyorsun, haysiyetli bir dış politika mı istiyorsun? Komünist!**

İkinci Dünya Savaşı sonundaki haksız Sovyet istekleri, «antikomünizm»in, emperylizmin bir ihraç metaı olduğunun, sadece işbirlikçi çevrelerin sömürme düzenlerini pekiştirmek işinde kullanıldığının Türkiyede uzun zaman farkına varılmamasına yol açtı. Egemen çevrelerin dört elle sarıldıkları «antikomünizm», bağımsızlığın ve özgürlüğün temel şartı olarak ileri sürüldü. Ve bunu, yabancı bir devlete Türkiyeden toprak kiralayanlar yaptılar.

Oysa gerçek durum büsbütün başkadır; «antikomünizm», *özellikle, yeni sömürgeciliğin etki alanına girerek önce ekono*mik bağımsızlıklarını, sonra da siyasi karar alma imkânlarını kaybeden az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkar; yani bir yarı sömürge ideolojisidir, millî bağımsızlık özlemiyle bir ilgisi yoktur; gelişmiş ülkelerde ise faşizmin resmî ideolojisidir.

Millî bağımsızlık *sözlerinin* yeniden ön plâna çıktığı bugünlerde «antikomünizm»in niteliğini, kimler tarafından ihraç edildiğini ve kimlerin işine yaradığını gözler önüne sermek şarttır.

Bunun, elbette, komünizmden yana olalım demekle bir ilgisi yoktur.

Seçim usulünde öngörülen değişiklik kime yarar ?

Prof. Dr. Lûtfi Duran

Bugünkü iktidar partisi, 1963 sonbaharında yapılan mahalli seçimler de elde ettiği neticelere bakarak, ertesi yıl çoğunluk sistemiyle icrası gereken Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçiminde bazı tedbirler almak ihtiyacını duydu. Bilindiği gibi, bu konudaki başlıca tedbir, Milletvekilleri seçiminde uygulanan nisbi temsil sisteminin Senato üyelerine de teşmili gibi hukuki bir tedbirden ibaret kaldı ve 1964 ilkbaharında yapılan kısmi seçimlerde büyük bir fayda sağlamadı.

İktidar partisi, bu seçimlerin sonuçlarından endişelenmiş olacak ki, geçen ay içinde toplanan XVII. Kurultayında, Genel Başkanının ağzından, küçük partilerin silinmesinin arzu edilmediği gerekçesiyle, nisbi temsil sisteminde değişiklik yapılmasını öngördüğünü açıkladı. Aynı partinin fikirlerini de aksettiren bir dergi, Kurultaydan önce yayımlanan sayısında, Seçim Kanununda yapılması düşünülen değişikliğin, «millî bakiye usulü» nün kabulü şeklinde olacağını ve bu sayede küçük partilerin bazı merkezlerde taşıdıkları nisbi ehemmiyeti devam ettirebileceğini «Not» etmiş bulunuyordu.

Memleketimizde siyasi seçimlerle bir kısım idari seçimlere uygulanan nisbi temsil sistemi «seçim kat sayısı» ile birlikte d'Hondt usulüdür. Ayrıca, partiler tarafından hazırlanan aday listeleri «sâbit» olup, seçmenlere sadece sıralamada müessir bir tercih hakkı tanınmaktadır. Nisbi temsil sisteminin bu uygulama tarzının, küçük partiler aleyhine ve büyük partiler lehine işlediği doğrudur. Gerçekten, «bir seçim çevresinde kullanılan muteber oy pusulaları toplamının o çevreden çıkacak milletvekili (veya Senato üyesi) sayısına bölünmesiyle elde edilen» seçim katsayısını dolduramıyan partiler ile bağımsız adaylara verilen oylar temsilden yoksun kaldığı gibi; d'Hondt usulünde de nazara alınmıyan reyler artmakta ve daha ziyade büyük partiler yararına bir hesap şekli kabul edilmektedir. Onun için bu usullere «yaklaşık nisbi temsil» denilmekte ve bu sistemin tam olarak gerçekleşmesini sağlıyacak bazı yollara başvurulmaktadır.

«Tüm nisbi temsil» diye anılan bu usuller, bir üyelik için gerekli reylere tekabül eden bir «seçim sayısı» tesbit etmekle beraber; muteber; oyların mümkün olduğu kadar temsilini temin maksadıyla, seçim çevrelerinde sandalyaların tahsisinde kullanılmıyan reyleri, ya bölge ölçüsünde, ya da ülke çapında birleştirdikten sonra, açık kalan üyelikleri partiler arasında kazandıkları oy toplamına göre paylaştırmaktadır. Böylece bazı partiler, seçim çevrelerinde ne kadar zayıf olursa olsun, buralardan elde edecekleri reyler, birkaç çevreyi içine alan bölgelerde veya bütün yurtta biraraya getirilince, «seçim sayısı» nı tutturabileceklerinden; parlâmentoya temsilci sokmak şansına sahip olacaktır. İşte, nisbi temsil sisteminin bir çeşidi olan «millî bakiye usulü» diye adlandırılan mekanizma budur.

Ancak, aslında siyasi partilerin çoğalmasına ve parçalanmasına yol açan nisbi temsil sisteminin, bu etkisini son haddine çıkaran tüm şekli, daha başka sonuçlar da doğuracak niteliktedir (x). Öyle ki, bölge veya ülke ölçüsünde, partilere ayrılan sandalyalara oturacak üyeler, gerçekte hiç kimsenin seçmediği ve partilerin tâyin ettiği temsilciler olup, genellikle siyasi teşekküllerin mutlaka seçilmeleri istenen kodamanlarından ibaret kalacaktır. Her seçim döneminde aynı kişilerin, bölge veya ülke çapındaki «millî liste» ler de yer alması muhakkak değilse, kuvvetle muhtemel bulunduğundan; siyaset sahnesinde bir «gedikli politikacı» takımı ortaya çıkacak ve olanca kudretiyle hüküm sürecektir.

Gerçi, nisbi temsil sistemi memleketteki cereyanların ve halk tabakaları menfaatlerinin yasama meclislerine intikalini ve burada temsil ve müdafaasını sağlamak bakımından, bir çeşit demokrasi anlayışını gerçekleştiren bir seçim usulü sayılabilir. Lâkin, siyasi partilerin alabildiğine çoğalmasına sebep olacak veya hiç değilse mevcutlarının sun'î şekilde devamını temin edecek böyle bir usulün, yerleşmiş ve yeni teşekküllere yeri kalmamış batı demokrasilerinde fazla bir mahzuru görülmese bile, Türkiye gibi az gelişmiş bir ülkeye getirebileceği fayda ve zararları iyice tartmak lâzımdır. Nitekim, yukarda işaret edilen dergiye nazaran, «seçim kanununda yapılması düşünülen bazı değişikliklerle bu (küçük) partilerin hiç değilse bir devre daha ayakta kalmaları sağlanmak istenmekte» ve fakat bu sonuç dahi sadece ihtimal dahilinde görülmektedir. «Aksi halde ise, bir taraftan C.H.P. ve diğer taraftan A.P. parlâmento temsilciliklerini aralarında paylaşacaklar» mış. «Bu ise, nisbi temsile rağmen iki partili bir siyasi hayata ve onun bütün dertlerine yeniden dönmek olacak» mış.

Ancak görünüşte, «961 seçimlerinden sonra cidden memleket meselelerini halletmede müessir» olduğu söylenen ve fakat iktidar ve muhalefet partilerinden farklı bulunmayan küçük partileri «dağılıp gitmenin eşiği» nden çekip kurtarmak için seçim usulünde yapılması tasarlanan söz konusu değişiklik, gerçekte yalnız «gedikli politikacı» ların siyaset hayatında kalarak, buna hâkim olmalarına ve dolayısiyle bugünkü durumun sürüp gitmesine yarayabilir. Her ne kadar, «millî bakiye usulü»nden henüz yasama meclislerinde temsil edilmiyen siyasi cereyan ve teşekküllerin de [illegible]dalanacağı hatıra gelebilirse de, bu değişikliği yapacak olan şimdiki parlâmento [illegible] edilmiyenlerin oraya girmesini önleyecek hükümleri koymasa bile, Yüksek Seçim Kurulunca, son Senato üyeleri seçiminde emsali verilen kanunun zorlanması ile aynı netice hâsıl olabilir.

Oysa, bütün sorunları yüzüstü bırakılmış bu yurt ve dertleriyle başbaşa kalmış bu halk, küçük partilerin hukuki tedbirler sayesinde ayakta tutulmasiyla değil, ancak ekonomik ve sosyal ger-c siyasi teşekküllerin kurulması ve gelişmesiyle kalkınıp kurtulabilir. Bunun için de, nisbi temsil sistemini, Devleti «partileştirerek» aşırı derecede yıpratacak ve zayıflatacak olan «millî bakiye usulü» ne kadar uzatmaktansa, mütecanis ve disiplinli gruplardan mürekkep Parlâmento ile «kuvvetli icra» organı kurulmasını sağlıyabilecek nitelikteki çoğunluk sistemine dönmek gerekir. Ancak, korkulan iki partili siyasi hayatın 1960 dan önceki bütün dertlerinin yeniden geri gelmemesi için, batılı mânada demokrasiye samimiyetle inanmak ve gerçek siyasi partiler rejimine yol açmak şarttır.

Böylesine bir değişiklik, siyasi hayatın mihveri yapılmak istenen «millî irade» nin gerçeğe en yakın şekilde ortaya çıkmasına elverişli olduğu gibi; iktidar partisinin 27 Mayıs ertesinde derhal yapılmasında sayısız faydalar umduğu seçimlerin tâbi bulunacağı sisteme de uygun düşecektir. Bu itibarla mer'î seçim kanunlarını hazırlıyan Kurucu Meclis içinde de çoğunluk sistemini ısrarla savunan iktidar partisi, üç yıl gibi kısa bir müddet zarfında, nisbi temsil sistemini tekmil seçimlere teşmil ederek, nihayet tüm şeklini benimseyip uygulamak isterken her halde memleket ve millet menfaatlerini ön plânda tuttuğunu ileri sürmese gerektir.

(x) Georges Vedel, Manuel de Droit Constutitionnel, Paris 1949, s. 151.

Az gelişmiş Türkiye'de Tarım Ekonomisi ve TOPRAK REFORMU

—Urfa Milletvekili Sayın Osman Ağan'a—

TÜRKİYE, toprakları kalabalık köylü nüfusuna yetmeyen, bununla birlikte geçimi geniş ölçüde Tarım Ekonomisine dayanan, Milli Sanayii kuruluş halinde az gelişmiş bir ülkedir.

Bu sebeple, Türkiye'nin de, bütün öteki «az gelişmiş» ülkeler gibi, toprağı, çifti çubuğu, gübresi, sulaması, yatırımı, tekniği, işletme usulü, toprak hukuku gibi çeşitli yanlariyle tarım yapısının tümünde temel değişmelere şiddetle ve süratle ihtiyaç vardır.

Şiddetle ve süratle ihtiyaç vardır; çünkü: Az gelişmiş bir ülkenin kalkınması, sanayileşmesine ve sanayileşmesi de önceden tarımın ıslahına bağlıdır. Halbuki, Türkiye toprakları bugünkü koşullariyle hızlı bir sanayileşmenin isterilerine cevap verebilmek şöyle dursun, mevcut nüfusu bile geçindirememektedir.

Yıllardanberi, dışardan buğday getirtmekteyiz; 1956 da 198 bin tondan başlayan ithalât, son yıllarda 500 bin tonun da üstüne çıkmıştır.

DIŞ ödeme dengesi sürekli olarak önemli oranda açıktır.

Bu açıklar, dışarıya karşı borçlanılarak kapatılabilmektedir. Çünkü, tek başına dış ticaretimiz, belli ihtiyaç maddelerinden başka milli kalkınmanın bütün ağırlığını kaldıracak güçte değildir. Nitekim, 1947 de 60 milyonla başlayan Dış Ticaret açığı, 1962 yılı sonunda 2,2 milyar liraya yükselmiştir.

Bu cılız dış ticareti besleyen ihraç maddelerinin hemen hepsi, tütün, fındık, incir - üzüm, pamuk, hayvan olmak üzere tümü, tarım Ticaret dengesinin 3.430.777 lira olan aktifi ürünlerinden ibarettir. Nitekim, 1962 yılı Dışnin 2.817.376 lirası, yani yüzde 82'si tarımsal ürün ve maddelerden elde edilmiştir.

ÖTE yandan, bağ, bahçe, bostan ve tarla olarak ekilen ve dikilen tarım toprakları son 15 yılda yaylak ve otlakları da açık işleyen makineli tarımla genişlemiş, 16 milyon hektardan 25 milyon hektara ulaşmış ve orada duraklamıştır.

Türkiye'nin köyleriyle, köy karakterindeki kasaba ve kentlerinde oturup, yaşantılarını tarımdan sağlayan ya da tarıma bağlayan nüfusu, bugünkü Türkiye nüfusu toplamının ortalama yüzde 70'ini kapsadığı hesaplanmaktadır, ki bu da bugün 30 milyonu biraz aşmış olduğu bilinen Türkiye nüfusunun 21 milyonuna tekabül eder.

Buna göre, bağ, bahçe, tarla olarak bütün tarım topraklarından bir tarım nüfusuna 1.2 hektar (12 dönüm) toprak düşmektedir, ki bu ortalama Kuzey Amerika, Kanada gibi geniş topraklı ülkeler bir yana, Almanya, Fransa, Danimarka gibi Avrupanın ileri derecede sanayileşmiş birçok ülkelerindeki ortalamaların çok altındadır.

TÜRKİYE'DE, tarım verimleri de, çok düşüktür. Türkiye buğday verimi ortalaması hektar başına 1 tondur. Yani bir dönümden alınan brüt hasıla 100 kilogramdır. Bu, Almanya ve Macaristan gibi verimi çok yüksek ülkeler bir yana, Türkiyeden daha az toprak üzerinde buğday tarımı yapan ve nüfusunun kalabalığına rağmen zaman zaman buğday ihracatçısı olan Fransanın verim ortalamasının üçte biridir.

· Türkiye Tarım Topraklarının ürün çeşitlelama 350 - 1000 gram (kabuklu) arasında oynarken, bu miktar İtalya'da 4 katıdır. Pamuk, tütün, süt, yün gibi bitkisel ve hayvansal ürünlerimizin verimi ise daha da acınacak haldedir.

Türkiye Tarım Topraklarının ürün çeşitlerine göre dağılışı da anormaldir. 25 milyon hektar tarım toprağının 23 milyonu hububata bağlanmış tarlalar, geriye kalan 2 milyon hektarı bağ, bahçe ve zeyintiliktir,

Görülüyor ki, Dış Ticaretimizin kaynağı olan tütün, fındık, üzüm - incir, pamuk, bu 2 milyon hektardan elde edilmektedir.

Türkiye'de gereğince sulanabilen ve gübrelenebilen toprakların bütün topraklara oranı, pek düşüktür. Türkiyenin ortalama 2 milyon ton gübre ihtiyacına karşılık kullanabildiği miktar 200 bin ton, yani ondabiridir.

MİKROEKONOMİ açısından da durum parlak değildir. Tarla, bağ ve bahçelerde «cüce işletme rejimi» yaygındır. Büyük çoğunluğu okuyup yazmadan, hattâ en ilkel görgü ve bilgiden yoksun bu aile cüce işletmelerinde, sulama, gübre, teknik bilgi, sermaye gibi üretimin ana unsurlarının yokluğundan başka, parsellerin ufalanması, birbirinden uzak yerlere serpili bulunması da verimi düşürmekte, maliyeti yükseltmektedir. Bu ufalanmayı, özellikle nüfusun üstün bir hızla sürekli artması ve Medeni Hukukun miras hükümleri de teşvik etmektedir.

ÖTE yandan, köylü üretmen (müstahsil) bu türlü elverişsiz koşullar içinde bir yandan birşeyler üretmek için uğraşırken, bir yandan da dış çevrenin türlü olumsuz etkenleri altındadır. Bu çevresel değişik koşullar, ve özellikle «toplumsal ekonomi ilişkileri» açısından ise, Türkiyenin Doğusu vardır, Batısı vardır. Doğu güneyi, Batıgüneyi vardır. Karadeniz kıyıları, Ege bölgesi vardır. Orta Anadolusu vardır. Ormanlarda yerleşmiş sayısız köyleri vardır.

Bütün bu bölgeler, halkının görgüsü, geleneği, köy - kasaba ilişkileri, toprak bolluğu ve darlığı gibi birbirinden tüm ayrı koşullarla ayrı karakterler taşımaktadır.

Türkiyenin kuzey kıyılarındaki çok yüksek insan yoğunluğuna karşılık, doğu ve doğu - batıgüneylerde, Orta Anadolunun kimi yerlerinde durum tersinedir.

Görülüyor ki, Türkiyenin toprak ve tarım dâvası çok yanlı bir bütündür.

TAR anlamı ile, yani topraksız köylüye bir parça toprak vermek, parçalanmayı, dağılmayı önlemek gibi toprakla insan ilişkilerinin ıslahına çevrik dar bir alanı kapsayacak bir (toprak reformu) nun da faydalı olduğunda şüphe yoktur. Nitekim, hâlen yürürlükte olan 1945 tarihli kanundan önce de sonra da bunun yapılmasına çalışılmıştır ve çalışılmaktadır. Herhalde bugünkü toprak reformu dâvâsı bundan ibaret değildir.

Türkiyenin en geç 20 - 25 yıl gibi belli bir süre içinde Batı uygarlığına ayak uydurmuş bir yaşama düzeyine ulaştırılması, Türkiyede hızlı bir sanayileşmeyi ve bu da hiç vakit yitirmeden Türkiyenin ilkel koşullar içindeki tarımının bu halinden kurtarılması gerektirmektedir.

Bunun yanısıra, fakirlik, cahillik, görgüsüzlük gibi çeşitli etkenler altında, ağaya, şehir ve kasaba eşrafına, esnafına, tefeciye sömürge olan köyü ve köylüyü, bu durumundan kurtarmak, acil bir zarurettir.

Böylece, toprak ve tarım reformunun iki ana amacı tesbit edilmiş bulunuyor :

Biri, Türkiye Toprak mülkiyet ve işletmelerinin, sanayileşme hareketlerine paralel olarak ıslâhı.

Ötekisi, ilkel koşullar altında da olsa, toprak ekonomisine dayanarak bir çeşit derebeylik döküntüsü halinde birçok şehir ve kasabalarda sürüp giden «insan - toprak - insan» ilişkilerini ıslâh için, hâkim azınlığın elinden hâkimiyet aracı olan toprak alıp köylüye dağıtmak ve bununla birlikte bu küçük köylü işletmelerini kooperatifler ve yardımcı devlet teşekkülleri aracılığı ile teşkilâtlandırmak.

Bu amaçlara ulaşmak için nasıl bir yoldan gitmelidir?

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türkiye Maliyesinin temel direği olan Aşarı bir maddelik bir kanunla kaldırıveren, sonra da Türkiyede bugünkü Milli Sanayiin temelini atan devrimci siyasal kadronun cesurluğuna en az denk bir cesurlukla dâvâya inanmış, bağlanmış, bilgili ve ülkülü bir kadro için bu yolu bulmak zor değildir.

Bu dâva, Köy Enstitülerini, Halkevlerini, lâik öğretimi, âdil vergiyi, akılcı ve halkçı devletçiliği getiremiyecek telifçi, tâvizci siyasi kadroların işi olmasa gerektir.

Cemal Reşit Eyüboğlu

İlhami Soysal, Moskova'da Nâzım Hikmet'in mezarı başında

RÖPORTAJ

Bir Türk şairinin ölümü

İlhami Soysal

Moskova'da Kızıl Meydan Moskova Üniversitesine doğru giden yollardan birinin üzerinde, şehrin kenar semtlerinden birinde Novedeviçya Manastırı mezarlığı diye bir mezarlık var. Bu mezarlıkta, sayısı belki de bini bulan mezar var. Kiminin üstüne bir büst, kiminin bir heykel, kiminin bir büyük kaya parçası, kiminin haç, kiminin de bir kitabe var. Bu mezarlıkta ara yollar betondan yapılmış; temiz, bakımlı bir mezarlık.

Novedeviçya Rusçada Yeni Kız demek. Yeni Kız Manastırı mezarlığın ortalarında bir yerde, ara yolların kesiştiği bir köşe başında, üstü yeşil çimlerle kapalı bir tümsek, tümseğin baş tarafında da gül fidanlarıyla yarısı örtülmüş basit bir kitabe var. Kitabenin üstünde Rusça şunlar yazılı:

Tanınmış Komünist Türk Şairi
NÂZIM HİKMET
1902 — 1963

Novedeviçya Manastırı mezarlığı, Komünist İhtilâlinden bu yana bir sanatkâr mezheri halini almış. Moskovada ölen, Moskova civarında ölen hemen bütün tanınmış fikir adamları, sanat adamları, sahne adamları, yazarlar, şairler, balerinler bu mezarlığa gömülürmüş. Yüzlerce yıllık tarihi olan manastır binası, mezarlıktan bir duvar bir kapıyla ayrılmış. Şimdi bir müze gibi geziliyor.

Novedeviçya Manastırı mezarlığında dolaşan br sanat meraklısı kendisini herhangi bir antolojinin yapraklarını çeviriyor sayabilir. Şurada bir meşhur ressam, az ötede bir büyük balerin, onun yanında bir romancı, daha ötede bir büyük âlim... Novedeviçya mezarlığı bir antoloji ama, sadece bir şiir antolojisi, sadece bir hikâye yahut roman antolojisi değil. Topyekûn bir düşünce antolojisi. Bu antolojinin bir yaprağı da bir Türk, vatanını ter kedip kaçan, Rusyaya ikinci vatanım diyen ama gene de öz vatanının hasreti ile ölen bir Türke aittir. Türk edebiyatını ve Türk şiirini dünya edebiyatı ve şiiri içinde sözü edilir bir yere getiren, Türk edebiyatına Anadolunun sesini, Kurtuluş Savaşımızın destanını kazandıran, bir şairin yadellerdeki mezarını görmek, Moskovaya kadar gitmişken en tabiî görevimizdi.

Gerekiyorsa ölümü bahasına da olsa vatanını, memleketini bırakmamasını temenni ettiğimiz edebiyatımızın en büyük şairinin mezarını gördükten sonra, Moskovadaki son günlerini nasıl geçirdiğini de merak etmememiz imkânsızdı. İdeolojisinin ötesinde, mısralarında buram buram memleket kokan bir şair olarak, edebiyatımızın en büyük şairi olarak Nâzım Hikmet son günlerini nasıl geçirmişti? Ölümü nasıl olmuştu? Sovyetler Birliğinde neler yapmıştı?

Kitapçı vitrinlerinde sık sık, Novedeviçya mezarlığındaki kitabesinde gördüğümüz slav alfabesi ile yazılmış «Nâzım Hikmet» imzasını taşıyan kitaplara rastlıyorduk. Yabancı dillerle basılmış kitaplar satan bir büyük kitapçı mağazasında Nâzım Hikmetin Türkçe basılmış kitapları olup olmadığını sorduk. Çinceden Ermeniceye, Azericedin Litvanya lisanına kadar çeşitli dillerden basılmış belki 20 yabancı dilde kitapları vardı da Türkçesi yoktu. Halbuki Nâzımın Türkçeden başka dilde tek mısrâ yazmadığını biliyorduk. Bize Nâzım Hikmetin kitaplarının Türkçesinin sâdece Bulgaristanda basıldığını, Moskovada bunu bulmanın ise çok zor olduğunu söylediler. Nâzım Hikmetin kitapları hakkında bilgi de verdiler. 1960 yılına kadar Nâzım Hikmetin Sovyetler Birliğinde, 17 Sovyet dilinde eserleri 52 defa basılmış. Bunların tiraj yekûnu bir milyon 407 bin imiş.

Asya Halkları Enstitüsüne gittiğimizde, etrafımızı alan Türk dili, edebiyatı, tarihi, arkeolojisi uzmanlarıyla konuşurken, bunlardan birisi Nâzım Hikmetten de birkaç cümle ile söz etti. Bakünün Gence şehrinden bir Âzeri Türkü olan Ekber Babayef, Asya Halkları Enstitüsünde Modern Türk edebiyatı uzmanıydı. Babayef, «Nâzımla 13 sene yakın arkadaşlık ettim» dedi.

O günkü resmî ziyaretten sonra, akşam Ekber Babayef'le buluştuk. Akşam yemeğini beraberce «Bakû» adını taşıyan bir Azeri lokantasında yedik. Nâzım Hikmet hakkında bildiklerini anlatmasını istedim. Anlattıkları şunlar oldu:

«— Moskovadaki en yakın ahbabı bendim. Bu onüç yıl sürdü. Türkçeden başka dil konuşmak istemezdi. Bunun için de sabah akşam beraberdik. Bir şiir yazdı mı, ne eder eder beni bulur, ya Enstitüye gelir, ya telefon eder ve mutlaka şiirini bana okurdu. Onun burada yazdığı şiirleri hemen daima ilk dinleyen ben olmuşumdur.

Ölümünden bir gün önce pazardı. Sabahtan bana telefon etti. Buluştuk. Karısı akrabalarını ziyarete gitmiş, evde yalnız canı sıkılmış. Beraberce çarşıya çıktık. Biraz öteberi aldık. Nâzım çok iyi ve meraklı bir ahçıydı da. Bugün köfte yapalım dedi. Köftelik et, meyva, bir takım konserveler ve şarap aldık. Eve geldik. Nâzım köfteleri pişirdi. Yemek yedik. şarap içtik. Daha doğrusu o içti. Ben otomobil kullanacağım için içki içmiyordum. Akşam üzeri şöyle ormanlara doğru gidelim, hava alalım istiyordum. O bana gene şiirlerini okudu. Son zamanlarda şiirlerinde sık sık ölümden bahseder olmuştu. Hattâ, ölümünden bir ay kadar önce de, gene ölümüyle ilgili bir şiir yazmıştı da bunu bana verip saklamamı istemişti.

Bana oğlum derdi. Ben de onu bir baba gibi severdim. Şiirini vermek istediği zaman çok bozulmuş ve bunu alma böyle şeylerle uğraşmayı da bırak demiştim. Oysa bütün şiirlerini daima çift kopya daktilo eder, birini mutlaka bana verirdi. Ben dağınık adamım, kaybederim, biri sende dursun derdi. Halâ da dururlar. Ama o ölüm şiirini almamıştım. Nâzımın ölebileceğini düşünmüyordum.

Bir enfarktüs geçirmişti. Doktorlar kendisine çok dikkat etmesini söylemişlerdi. Gerçekten de dikkat ederdi. Sonradan bir aralık Fransaya gittiğinde bir kere daha muayene olmuş ve doktorlardan enfraktüs tehlikesinin tamamen geçtiğini öğrenmişti.

Önceleri doktorlar ona uçağa binmeyi yasak etmişlerdi. Fransadaki muayenesinden sonra ise doktorlar bilâkis uçağa binmesinin daha iyi olacağını, uçağın insanı daha az sarsacağını söylemişlerdi. Artık ondan sonra da bütün seyahatlerini uçakla yapmaya başlamıştı.

Nerelere gitmedi ki.. Küba, Kongo, Bulgaristan, Çekoslovakya, defalarca ve defalarca Fransa, Polonya.. Birkaç defa da ben otomobilimle onu 2500 kilometrelik Bakûye kadar götürdüm getirdimdi. Bilhassa Azarbeycanda krallar gibi karşılanıyordu. Onunla Azerbeycana, Bakûye gittik mi, Bakûlüler onu evlerinde misafir etmek için birbirleriyle yarış ederlerdi. Bir keresinde Azerbeycanda bir ay kaldık. Bizi misafir etmek isteyen kırktan fazla ev vardı. Birine gidip birine gitmiz isek bize küsüyorlardı. Onun için çok kere bir günde iki üç ev dolaştığımız oldu.

Haa ne diyordum? Pazar günü yemek yedik, şiir okuduk. konuştuk. Vakit bir hayli gecikti. Zaten onunla oldum mu vakit nasıl geçer anlamazdım. Haydi dedim, otomobille biraz ormanlara gidelim. Hava alırız, şehir gürültüsünden uzaklaşırız...

Son zamanlarda televizyona merak sarmıştı. Birden bu akşam televizyonda ne var dedi. Gazetede programa baktım, bir polisiye film vardı. Daha önce seyretmiş beğenmemiştim. Seyretmeye değmez, ben daha önce seyrettim dedim. O, olsun ben gene de seyretmek istiyorum. Uzanayım hem biraz okur hem de televizyonda filmi seyrederim, dedi. Bana da kal diye ısrar etti ama ben ormana gitmeyi aklıma koymuştum. Vedalâştım çıktım.

Akşam eve oldukça geç geldim, hayli yorulmuştum, hemen yattım. Aklıma da hiç Nâzıma telefon etmek gelmedi. Oysa sık sık telefon ederdim. Daha doğrusu o akşam geç vakit üşendim, yeni bir eve taşınmıştık, daha dairemize telefon bağlanmamıştı, aşağıya inip kapıcının dairesinden telefon etmek lâzımdı. Nâzımla da bütün gün beraberdik. Nasıl olsa uyumuştur diye düşündüm.

Ertesi sabah uyandım. Enstitüye gitmek üzere tıraş oluyorum, karımı aşağıdan çağırdıklarını duydum. Karım aşağıya kapıcının dairesine gitti ve biraz sonra döndü. Nâzım dedi, Nâzım.. Sonra ağlamağa başladı. Suratımın yarısı daha sabunluydu. Ne olmuş Nâzıma? diye sordum. Hasta mı? Karımın hıçkırıklarından cevabını anlıyamıyordum. Sakalımın yarısı kesilmiş yarısı kesilmemiş suratımdaki sabunları sildim. Karım o arada, Nâzıma birşey olmuş, diyebildi. Oldukça da uzak bir semtte oturuyorduk. Hemen arabaya atladım evine gittim. Baktım kalabalık. baktım Nâzımı bir divana yatırmışlar, çıplak. Öldüğünü anladım. Karısı ve etrafındakiler ağlıyordu.

Nâzım Münevver hanımdan son... sahne artisti olan bir Rus hanımla e... lenmişti. Onunla oturuyordu. Münev... Andaç oğlu Mihmetle birlikte Varşov... ya yerleşmişti. O akşam ben ayrıldık... sonra akrabalarına giden karısı dönm... Bir müddet oturmuşlar, konuşmuşlar, so... ra yatmışlar. Ayrı ayrı odalarda yatıyo... lardı.»

Sözün burasında ben, Nâzımın evle... diği Rus hanımının kaçıncı karısı olduğ... nu sorduğumda Ekber Babayef gülü... sedi. «Oooo, onda karının sayısı çokt... Çok uçarıydı. Ama son hanımı, üçünc... nikaâhlı karısıydı. Birincisini bilirsin... herhalde, Piraye hanımmış. Galiba A... Fuat Paşanın yakınıymış. İkincisi Müne... ver hanım, Ressam Nurullah Berkin es... karısıydı. Çok hanım bir kadındı. Şim... Nâzımdan olma oğlu Mehmetle Varşov... da yaşıyor. Mütercimlik yapıyor. Mehm... ondördüne girdi. Tıpkı babası. Son ka... sını Nâzım tiyatroda görüp âşık olduyd... Sarışın güzel bir kadındı. Çok genç olm... sına rağmen Nâzımın ölümünden son... evlenmedi. Onun evinde tek başına o... ruyor. Eşyalarını olduğu gibi muhafa... ediyor. İstersen seni evine götürürüm.»

Nâzım Hikmetin Moskovada son gü... lerini geçirdiği evini merak ediyordu... Memnuniyetle gitmek istediğimi söyledi... Bakû lokantasından çıktık. Sokakta su... sepken bir kar yağmaya başlamıştı. M... kovaya geldiğimiz günden beri en soğ... günü yaşıyorduk. Oysa Türkiyeden ayr... dığımızda daha pardesü bile giymiyord... Ekber Babayef'in otomobiline bindiğim... de o anlatmaya devam etti:

«— Karısı sabahleyin, açık duran ... dasının kapısından Nâzımın kalktığ... hissetmiş. Uyku arasında kapıya do... sürüklenen terliklerinin sesini duym... Sonra birkaç dakika geçmiş bir daha ... seda gelmemiş.

Uykuyla uyanıklık arasında, Nâzım... sesini duymayınca yatağından doğrul... kocasına seslenmiş. Cevap alamayın... herhalde, gazeteler gelmemiş de aşağ... onları almaya indi diye düşünmüş. A... gene beş on dakika geçip ses seda ç... mayınca merak edip yataktan kalk... Koridora çıkınca arkasından sürgülü ... kak kapısının gerisindeki vestiyerin ... tında Nâzımın çıplak ayaklarını görm...

Kadın uyku sersemi paltoları ma... ları aralayıp bakmış ki Nâzım sırtını ... raz önce açmaya uğraştığı kapıya ya... mış hareketsiz duruyor. Daha önce... doktorların herhangi birşey olursa sa... kımıldatmayın kalp hemen durabilir ... diğini de düşünen kadın, zaten Nâzım... devamlı tedavi görme... olduğu Le... Hastahanesine telefon etmiş. Hemen ... kaç dakika içinde bir cankurtaran ile d... torlar gelmiş. Ama Nâzım sırtı kap... dayalı oturuyor. Onu kımıldatmadan ... pıyı açmanın imkân yok. Çaresiz içer... karısı Nâzımı hafifçe yana çekmiş, k... açılmış, doktorlar Nâzım gideli çok ... muş demişler...

İşte ben eve o sırada geldim. Nâz... son görüşüm o oldu, bir divanda çıp... uzanmış yatıyordu. Başucunda kana ... na ağladım.»

Ekber Babayef bir taraftan, sulu s... ken kar altında otomobilinin direksi... nunu büyük bir dikkatle kullanırken ... yandan da usul usul şu mısraları m... danıyordu:

«Çok yorgunum beni bekleme kap...
Seyir defterini başkası yazsın
Çınarlı kubbeli mavi bir liman
Beni o limana bırakamazsın.»

Bu Nâzımın son şiiriydi. Bab... içini çekerek şöyle konuştu:

«— Edebiyatınızın ve belki de dün... nın en büyük şairlerinden biriydi. Y... şamayı sever, ölümden korkardı. M... kovada bütün büyük şöhretine rağ... etrafındaki büyük sevgi halesine r... men kendisini yalnız hissediyordu. İk... bir ah İstanbul derdi. En çok Bakûye ... da Varnaya gittiği zaman memnun o... du. Buralar benim memleketimin h... sını kokuyor, bulutlar olmasa meml... timin kıyılarını göreceğim derdi.

1957 de Varnada bir şiir yazmıştı. ... dağından hemen hiç düşmezdi, şöyle... «Yürek değil be, çarıkmış bu, manda ... nünden-Teper ha babam teper—Para... maz—Teper taşlı yolları.—Bir vapur ... çer Varna önünden,—Uy Karaden... gümüş telleri,—Bir vapur geçer Boğ... doğru, Nâzım usullacık okşar vapur... Yanar elleri.»

Leningrad caddesinden Şeremety... Hava alanına doğru giden yolda, sıra ... ra dizilmiş blok apartmanların arasın... bir yola saptık. Saat gecenin onbi... geçmişti. Kar lapa lapa yağıyordu. Ek... Babayef blok apartmanlardan bir... önünde otomobilini stop etti ve önü... durduğumuz binanın üçüncü katın... küçük balkonlu karanlık bir daireyi ... ret ederek,

«— İşte burası, burada yaşadı, b... da öldü» dedi.

Evde kimse yoktu. Dolayısıyla Nâzım Hikmetin son yıllarını, son dakikalarını geçirdiği ve 1963 den bu yana da olduğu gibi muhafaza edilen evi ve son karısını göremedim. Daha sonraki bir iki günümüzde de imkânım olup oraya tekrar gidemedim.

Ekber Babayef, daha sonra beni otelime getirdi. Yolda Gorki caddesinde bir tiyatronun önünden geçtik. Vitrinlerdeki afişlerde Nazım Hikmetin adı vardı. Dört yıldan beri afişten inmeyen bir piyesi: Enayi... Ekber Babayef. «Moskovada halen dört tiyatroda onun piyesleri oynanıyor.» dedi. Sonra anlatmaya devam etti:

«Sovyet Yazarlar Birliği Nâzım Hikmetin Edebi mirası komisyonu adıyla bir komisyon kurdu. Ünlü yazar Konstantin Simenof bu komisyonun başkanı. Simenof Edebiyat Gazetesinin başyazarıdır. Komisyon sekreter olarak da beni tayin etti. Surkof, Poloyov, İlya. Erinburg gibi Sovyetler Birliğinin en ünlü yazar ve şairlerinden 12 kişi de komisyonumuzun üyesi.

Komisyonumuz, Nâzım Hikmetin yayınlanmış yayınlanmamış bütün şiirlerini, romanlarını ve yazılarını, Nâzım Hikmete ait ne kadar eşya, el yazısı vesaire varsa hepsini ve hepsini toplamak a görevli. Nâzım Hikmet külliyatını tam bir seri halinde altı ciltte toplayarak yayınlıyacağız. Bulabildiklerimizin mikro filmleri, alınıyor. Muazzam bir arşiv yaptık. Devlet Hazine binasında bunları saklamak için daire vardır. Gorkinin, Pasternakın falan da edebi mirasının arşivleri buradadır.

Nâzımın külliyatını toplarken, beri yandan da onun için bir anı kitabı hazırlıyoruz. Nâzımla tanışmış dünyanın en büyük yazarlarının, şairlerinin Nâzım Hikmet için özel olarak yazdıkları yazılardan meydana gelecek bir kitap bu. Şimdiden meşhur Fransız düşünürü Sartre, Amerikalı Romancı Steinbeck, bizim İlya Erinburg, Kübanın, Çinin en meşhur düşünür ve şairleri bu kitap için yazılarını yazdılar ve gönderdiler.

Komisyonumuz ilk toplantılarından birinde resmen karar aldı. Nâzım Hikmetin toplanacak edebi mirası ve naaşı istendiği takdirde derhal memleketine gönderilecek. Bunu zabta geçirdik. Biz onları burada bir emanet olarak saklıyoruz..

Bulgaristanda da Nâzım Hikmetin edebi külliyatı Türkçe olarak basılacak. O da altı cilt olacak. Beni Bulgaristana davet ettiler, önümüzdeki günlerde gidip bu işe nezaret edeceğim.»

Nâzım Hikmet için dikilecek anıt

Ekber Babayef beni otelin önüne getirmişti ve belki yarım saatten beri otelin önünde motoru bile stop ettirilmemiş otomobilin içinde onun anlattıklarını dinliyordum. Vakit hayli gecikmişti.. O ise hâlâ anlatıyordu.

1963 de Moskovaya gelen bir Brodway Prodüktörü Nâzım Hikmetin iki piyesini seyretmişti. Enayi ve Damoklesin Kılıcı adlı bu piyesleri Amerikada oynatmak için satın almıştı. Piyesler Amerikada hâlâ afişteydi. Nâzımın İtalyada 6 kitabı yayınlanmıştı. Dünyanın en lüks baskılı kitaplarını basan bir basımevi Nâzımın Portreler adlı kitabını İtalyanca ve Türkçe olmak üzere Abidin Dino ve tablolarının her biri Amerikada birkaç yüzbin dolara satılan Kutuzov'un bu kitap için özel olarak yaptıkları resimlerle süsleyerek basmıştı. Bu iki cilt İtalyada elli dolara satılıyordu. Kitabın bir sayfasında şiirin Türkçesi, karşı sayfasında İtalyancası vardı. Türkçe bir mısraın uzunluğu ne ise İtalyancası da tam ayni uzunluktaydı.

Ekber Babayef gene anlatmaya devam ediyordu: Amerikada basılan Yirminci Yüzyılın En Büyük Şairleri adlı bir antolojide yer alan 25 şairden biri de Nâzım Hikmetti. Ayni antolojide Eluard. Mayakovski, Yesenin gibi gerçekten dünya çapında şairler vardı, Nazım Hikmet bunların içindeki tek Türk şairiydi.. Fransada Nâzım Hikmetin plâkları doldurulmuştu. Bu plâklar Türkçe olduğu halde satış rekoru kırmıştı. Cezayir, Mısır, Suriye, Irak gazetelerinde hemen her gün Nâzım Hikmetin şiirleri yayınlanıyordu.

Doğu Almanyada, Çekoslovakyada, Romanyada, Bulgaristanda ve Yugoslavyada piyesleri oynanıyordu. Arif Melikof adlı müzisyenin seslendirdiği Bir Aşk Masalı veya Ferhat ile Şirin bale olarak bir yıldan fazla zamandır Kahirede temsil ediliyordu. Bulgarlarla Çekler ortak olarak bu baleyi renkli filme almışlardı. Çeşitli sinemalarda bu film gösteriliyordu. Nâzım Hikmet Orta Asya halkları arasında da çok yaygın bir şöhrete sahipti. Özbekistanda. Çin Türkistanında dahi adi biliniyordu

Ekber Babayef Nâzım Hikmetin Edebi Mirası Komitesinin, büyük şairin bir heykelinin mezarı başına dikilmesine karar verdiğini, bunun için heykeltraşlar arasında bir yarışma açıldığını ve Modern Rus heykeltraşlarından ikisinin ortak maketinin bu yarışmayı kazandığını, üç metre boyundaki gri bir kaya parçası üzerine yontmak suretiyle Nâzım Hikmetin normal boyunda bir röliyefinin çizileceğini ve kayanın bu haliyle, üzerinde Nâzım imzasıyla mezarının başına dikileceğini de anlattı. Sonra üzgün bir sesle 6800 rubleye mal olacak heykelin ölümünün ikinci yıldönümü olan 1965 Haziranının üçüncü gününde yirine konacağını söyleyerek, şöyle devam etti:

«— Keşke mezarı da heykeli de memleketinde olsaydı. Hep beni memleketime gömün. Orada ölmek isterdim derdi.»

Ekber Babayef, Sovyetler Birliği hükûmetinin bu büyük Türk şairinin hatırasını yaşatmak için Yugoslavyaya sipariş ettiği ve inşası ilkbaharda tamamlanacak bir transatlantiğe Nâzım Hikmet adını verdiğini geminin 1965 Mayısında Nâzım Hikmetin çok sevdiği Boğaziçinden geçerek Odesaya geleceğini ve orada Nâzım Hikmetin Edebi Mirası Komitesi tarafından törenle karşılanacağını, gemide bir kamaranın Nazım Hikmete tahsis edileceğini, Odesa ile Küba arasında sefer yapacak ve ayda aşağı yukarı bir kere Boğaziçinden geçerek bu gemide Nâzım Hikmetin kitaplarının turistlere satılacağını da sözlerine ekledi.

Ekber Babayefin son olarak anlattığı bir hatırası var ki büyük şairin ideolojisi ne olursa olsun, Türkiyeyi ne kadar çok sevdiğini gösteriyordu. Babayef sulu sepkenden lapa lapaya çeviren kar altında ve soğuk bir Moskova gecesinde, gözleri hafiften sulanarak hatırasını şöyle nakletti:

«Nâzım Hikmet, Moskovaya bir Türk geldiğini duymaya görsün. Yerinde duramazdı. Hemen koşmak, gelenle konuşmak isterdi. Ama buna cesaret de edemezdi. Bu konuda çok kötü hatıraları vardı. Bir keresinde Bakûde yapılan bir kongreye. Türkiyeli yazarlardan Agâh Sırrı Levend de gelmişti. Dünyanın çeşitli memleketlerinden gelmiş yazarlar vardı.. Fransızlar, İngilizler. Amerikalılar. Araplar. Almanlar. Ruslar..

Nâzım Hikmet Kongrenin şeref misafiriydi. Başkanlık kürsüsünün altında bir koltuk kendisine ayrılmıştı. Nâzım Hikmet kongreye hitaben nutkunu söyleyip yerine oturduğunda, salon toptan ayağa kalktı ve onu ayakta alkışladı. Bir kişi müstesna. Nâzımın hemen yanında bir koltukta oturan Agâh Sırrı.. Oysa biraz önce Nâzım Agâh Sırrı Levend konuştuğu zaman memleketlisi olarak onu ayakta alkışlamış, tebrik etmişti.. Agâh Sırrı ise, politika ile, ideoloji ile hiç ilgisi olmayan tamamiyle sanatla, edebiyatla, dille ilgili bu kongrede kendi dilinin en büyük şairin alkışlamak elini sıkmak lüzumunu bile duymadı.

Bu hareketi ile de Nâzımı ne kadar yaraladı bilemezsiniz.

27 Mayıstan sonraki aylardı. Moskovada gene bir kongre toplanmıştı. Çeşitli milletlerden delegeler gelmişti. Bir edebiyat kongresiydi. Türkiyeden de kalabalık bir heyet gelmişti. Profesör Fahir İz heyetin başkanıydı heyette Ömer Lütfi Barkan, yanılmıyorsam Ahmet Şükrü Esmer, gazetecilerden Ömer Sami Coşar, Orhan Karaveli vardı.

Nâzım, Türklerin geldiğini öğrenince gene yerinde duramaz oldu. Memleketimin toprağının kokusunu getirmişlerdir, diyordu. Ama tam kongre günü geldiğinde kongreye gitmek istemedi. Gene Bakûdeki gibi olur, birşey söylerler kalbim kırılır, diyordu. Ben ısrar ettim. Kongreye gittik. Türkiyeden gelenlerle de karşılaştık. Çok iyi davrandılar. Üstadım, üstadım diyerek boynuna sarıldılar. Nâzım çok içlendi, adeta ağlayacak gibi oldu. Birini bırakıyor, ötekine dönüyordu.

Onlar burada kaldıkları sürece uzun uzun görüştüler. Hemen her akşam beraber yemeğe çıkıyorduk. Nâzım hastalığını falan unutmuştu. Şiirler okuyor, İstanbuldan, Boğaziçinden bahsediyordu. Canlanmış, neşelenmişti. Bir akşam bir lokantada yemek yerken bir ara Türkiyelilerin hemen hiç birinin parmağında alyans olmadığını görünce, hayrola artık Türkiyemde alyans takılmıyor mu diye sordu. Galiba Ömer Sami yahut da Fahir İz cevap verdiler. Türkiyede 27 Mayıs ihtilâli olmuştu. Halk hazineye bir yardım kampanyası açmıştı, kadınlar ziynetlerini, evliler ve nişanlılar alyanslarını hazineye bağışlıyorlardı. Onlar da öyle yapmışlardı.

Nâzım Hikmet söylenenleri bir an dalgın dalgın dinledi, sonra gözleri dolu dolu parmağındaki alyansı çıkardı. Fahir İz'e uzattı, bunu alın. Türkiyeye döndüğünüzde hazineye verin, ben memleketimden kaçmış bir adamım, ama memleketimi severim. Bu kadarcık olsun bir hizmetimi çok görmeyin. Adım bahis konusu değil, ama nihayet ben de bir Türk'üm. Yüzüğün benim olduğunu söylemeye lüzum yok, dedi.

Masada kısa bir sessizlik oldu. Nâzım alyansını Profesör Fahir İz'e doğru uzatmış duruyordu. Hepimizin gözleri dolmuştu. Fahir Bey de heyecanlanmıştı, ama çekiniyordu da, biz dedi gümrükten geçerken alyanssız geçtik, şimdi dönerken bir alyansla dönersek başımız derde girer...

Nâzım Hikmet uzattığı elinde alyansı, bir süre önüne eğdi ve durdu. Öldüğü gün Nâzım Hikmeti bu alyansıyla birlikte gömdüler. Şimdi Alyans da Nâzım gibi toprağın altında..»

Ekber Babayef karanlıklar içindeki otomobilin camından dışarda lapa lapa yağan kara baktı ve sustu. Bir süre de ben sustum, sonra vedalaştık, ben otomobilden çıkıp otele girdim, o evine gitti... Otelde düşündüm. Nâzım Hikmeti, istediğimiz kadar reddedelim, bütün dünya onu büyük bir Türk şairi olarak tanıyacaktır. Biz Türk değil desek, o dünyanın gözünde Türk şairi kalacaktır. Dünya, Nâzım Hikmetin şiirlerini okuyarak, bir kötü propagandanın «barbar» diye tanıtmak istediği Türklerin, büyük şairler çıkaran kültür zenginliğine sahip bir millet olduğunu düşünecektir. Nâzım, istesek de istemesek de, Türk kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Bu gerceği değiştiremeyiz. Değiştirmeye çalışmak, kendi kültürümüzü inkâr olur.

Bu otobiyografi 1961 yılı 11 Eylûl'ünde Doğu Berlinde yazıldı

1902 de doğdum
Doğduğum şehre dönmedim bir daha
Geriye dönmeyi sevmem
Üç yaşında Halep'te paşa torunluğu ettim
On dkuzunda Moskova'da komünist üniversite öğrenciliği
Kırk dokuzumda yine Moskova'da Tseka - parti konukluğu ve
On dördümden beri şairlik ederim.

Kimi insan otların, kimi insan balıkların çeşidini bilir
ben ayrılıkların
Kimi insan ezbere sayar yıldızların adını
ben hasretlerin

Hapislerde de yattım büyük otellerde de
Açlık da çektim, açlık grevi de içinde, tatmadığım yemek
yok gibidir

Otuzumda asılmamı istediler
Kırk sekizimde Barış madalyasının bana verilmesini
verdiler de

Otuz altımda yarım yılda geçtim dört metrekare betonu
Elli dokuzumda on sekiz saatte uçtum Prag'tan Havana'ya
951 de bir denizde genç bir arkadaşla yürüdüm üstüne ölümün
52 de çatlak bir yürekle dört ay sırtüstü bekledim ölümü

Sevdiğim kadınları deli gibi kıskandım
Şu kadarcık haset etmedim Şarlo'ya bile
Aldattım kadınlarımı
Konuşmadım arkasından dostlarımın

İçtim ama akşamcı olmadım
Hep alnımın teriyle çıkardım ekmek paramı ne mutlu bana

Başkasının hesabına utandım yalan söyledim
Yalan söyledim başkasını üzmemek için
Ama durup dururken de yalan söylemedim

Bindim tirene, uçağa, otomobile
Çoğunluk binemiyor
Operaya gittim
Çoğunluk gidemiyor adını bile duymamış operanın
Çoğunluğun gittiği kimi yerlere ben de gitmedim 21 den beri
Camiye, kiliseye, tapınağa, havraya, büyücüye
Ama kahve falına baktırdığım oldu
Yazılarım otuz kırk dilde basılır
Türkiyemde Türkçemle yasak

Kansere yakalanmadım daha
Yakalanmam da şart değil
Başbakan falan olacağım yok
Meraklısı da değilim bu işin
Bir de harbe girmedim
Sığınaklara da inmedim gece yarıları
Yollara da düşmedim pike yapan uçakların altında
Ama sevdalandım altmışıma yakın
Sözün kısası yoldaşlar
Bugün Berlin'de kederden gebermekte olsam da
İnsanca yaşadım diyebilirim
Ve daha ne kadar yaşarım
Başımdan neler geçer daha
Kim bilir?

Nâzım Hikmet

İÇ DURUM

ŞU RADYONUN ROMANI

Nimet Arzık

«Artık hiçbir şey iyi kurulamaz», «Tabii yeni teşkilât bir arpalık olacak», «Ehliyetli, ehliyetsiz parti gözdelerinin barınağı olacak, iktidar artık hangi partideyse...»

Vatandaşın görüşü

Birinci bölüm

Bir meslektaşa çağrı ve onunla uzaktan sohbet:

Sayın Aziz Nesin,

Türkiyenin «en yankılı» yazarı olduğunuz ve koskocaman bir yürek taşıdığınız için size başvuruyorum. Eğitimsizliğin traji - komikliğini defalarca yaşamış insansınız. Onun'çin şu TRT konusunda beni destekleyin! Şu radyonun romanı çünküm, dramı diyelim, bir memleketin dramıdır: Eğitimsizliğin dramı...

Bizim kuşak, Allahın yetiştirdiği çetin otlar gibi, kavurup kül edci bir çoraklığa alışık. Bu çoraklıkta bir türlü yaşıyamıyorsa, bir türlü de ölmüyor. Bilmem ilerde, çocuklarımız aynı havada nefes alabilecekler mi, onlara aldıracakları mı o nefesi!...

Aziz Nesin Bey kardeşim, ona buna yükleneceğimize, evvelâ birbirimize yüklenelim. Hangi harekette, hangi mücadelede, hangi tehlikede, biz yazarlar birleştik ki? Ama artık birleşelim! Bu mektup, bir yazardan bir yazara ilk çağrı zannedersem...

★

Cumhuriyetin 41 nci yıldönümünden hemencik sonraki pazardı. Yaşının destanını yaşıyan oğlum, balkondaki bayrağı kaldırmağa kıyamıyordu. Onbire geliyordu saat. Ankaranın «yankısızlığını» duymamak için radyoyu açtım.

Yeni TRT, yeni programasyonu hakkında vatandaşı «tenezzülen» aydınlatıyordu. Evet tenezzülen. «Bizi dinler misiniz?» emisyonunun tonu hırçındı. Karşıda sessiz ve haklı bir isyan sezip bastıramıyanların tonunca hırçın!...

Anlatıyordu ses: Kuruluşundan bu yana, yani 136 senedenberi, Türkiyede radyoculuğun niçin bir meslek haline gelmediğini anlatıyordu.

Takıntıs şuymuş meselenin: Türkçe eser yokmuş radyoculuk hakkında, kepçe kazan aranmış taranmış ta, ancak üç tanecik bulunabilmiş. Eser bulunamadığı için de, bu işi kimsecikler öğrenememiş. Çünküm, eser denince ille ve ille Türkçe olacakmış. (O Bertrand Russel'e dâhiyâne cevaplar tıkıştıran ve dünyanın yarısını aptal haline düşürenlere, dünya kadar dilde, dünya kadar radyo hakkında eser, broşür, rapor, sadece UNESCO'nun tonlarca yayını, o «bizi dinler misiniz» cilere yetmiyormuş).

Şimcik efendim, «erbab» hummalı bir çeviri çabasına girişmiş. Dinleyici bu hummalı çabanın sonunu beklemeliymiş. Zaman lâzımmış, ne kadar zaman lâzımsa artık!... O zamanın sonunda da radyoda zambaklar, televizyonda da güller açılacakmış. Hem deste deste!..

Güller zambaklar aça dursun, yetiştirici kurslar açılmışmış TRT' de yeni elemanları yetiştirmek için. Bu yeni elemanlar, mükemmelen yetişmiş olduklarını seneler senesi ispat etmiş olan eski elemanlar tarafından yetiştirilecekmiş. Eski elemanların hiç mi hiç kusuru yokmuş, yalnız sayıları azmış.

Aziz Nesin bey kardeşim, ben olsam, kursların adını «Bunca senede bu radyoyu nasıl bu hale getirdik» koyardım. Siz?...

★

> **«Radyo ve televizyonun politikadan kurtarılması ve genel reformu için 46 Avusturya gazetesi, bir kanun teklifi hazırladılar. Teklifi 200 binden fazla vatandaş imzaladı. Şimdi Avusturya Parlâmentosu, Anayasa hükümleri gereğince, gazetelerin hazırladığı kanun teklifini müzakere edecek.»**
>
> L'EXPRESS,
> 2 - 8 Kasım 1964

Bir de tamamlayıcı kurslar açardım:

«İlle ve ille bu acıklı halde radyoyu tutmak için, hangi metodu seçmeliyiz...»

Şu Karagöz de olmasa hani, bir de ortaoyunu, dünya yaşamağa değmez. Sözlü sazlı, frenkçe propaganda yayınlarında nedense hep o akıllara damlar!...

«Bizi dinler misiniz» de bu konuda iç açıcı bir anons yapıldı. Dinlemiş olmanızı isterdim Aziz Nesin bey. Belki dinlemişsinizdir de...

Efendim TRT bir de bekçilik yapacakmış. Türk kültürünün bekçiliğini... Demokrasinin bekçiliği, nizamın bekçiliği, nizamsızlığın bekçiliğine bir de Karagöz'ün bekçiliği katılacakmış!.. Şimdi anlıyorum, çocuk tiyatrolarında, hırsız bekçinin pestilini çıkardığında neden seyirciler, doyulmaz bir keyifle güler!...

Türk kültürünün bekçiliği, Karagözün ve orta oyununun ihyasıyla başlarmış... (Kendileri söylediler...)

Fransız kültürü denince, neden kimse Guignol'dan bahsetmez ki? O, onların Karagözüdür bre!..

İtalyan kültürü denince, kimin aklına o nef: İtalyan maryonetleri gelir ki? Kimsenin. O da onların Karagözüdür bre!

Bizim aklımıza neden Karagöz geliyor ki *kültür denince!*... Karagöz ve Orta oyunu, muayyen bir çevrenin, muayyen bir devirde eğlencesiydi. Kültürle ilgisi nedir?... Bugün, günümüze göre değerlendirilse bile, 7 — 8 yaşlarındaki çocukları ilgilendirir ancak. On yaşındakileri sıkar!

Sonra, bir de radyoda, buna hiç mi hiç ihtiyaç yok. Çok geniş ölçüde, cooook geniş sahnede bu bekçiliği yapmaktayız biz, bu işin natürel bekçiliğini...

Aziz Nesin bey, bu teşkilât diğer çarklar dönmese bile, iyi şeyler yapabilir, hayırlı şeyler yapabilir. Acaba başında bulunan efendiler, TRT'yi nereye, neye doğru götürmek isterler ki?... Sizce?..

«Git onlara sor» demeyin.

«Teknik eleman azlığı... Paranın yetersizliği... Ortamın durumu...» gibi eveleme develeme, devekuşu kovalama lâflar duymak istemiyorum.

Biliyorum, ortamın durumu hakkında hükümleri çok sert TRT'cilerin sert olmasaydı o gene aynı pazar günü oynatılan piyesi sunmaya cesaret edemezlerdi dinleyicilere... (Seviyenin bunca düşük olduğunu düşünmenin hakkını size kimler verdi ki efendiler?... Tetkikatta mı bulundunuz?... Sondajlar mı yaptınız?... Nabızlar mı yokladınız?)

Türk kültürünün bekçiliği Karagözle mi başlar, Orta oyunuyla mı biter?...

Peki, meselâ folklor, halkın nefes alışı demektir âdeta. Meselâ, müzik babında Selçuk Türklerinin «seslerini» TRT tespite yanaşmış mıdır? Veya Hittit devrinin seslerini?... Böyle bir çalışma var mı «hummalı» çabalarınızın içinde?... Türkiyede bu konuda elbette sanat eserleri vardır. Onlardan faydalanılıyor mu?... Folklor, yani halkın nefesi, bugün de yaşıyor. Bugün de bu nefes hakkında, Batı tekniğiyle yazılmış eserler var. Bunların yazarlarıyla hiç temasa geçilmiş midir?

Türk kültürünün bekçiliği... Yalnız düne de münhasır değildir di mi? Bugünkü kültür için ne yapılıyor?... Ne yapıyorsunuz? Bugünkü kültürün demek bekçiliğe ihtiyacı yok!...

Yarınki kültür için ne düşünüyorsunuz? TRT bu konularda sudan sabundan olmıyan etüdlere girişmiş midir?...

Bırakın etüdleri, iki orta insa-

POLİSİN DERTLERİ

Bir «Polis muhabiri» emniyet teşkilâtında çalışan personelin durumunu açıklıyor

Devletin kanun düzenlerini korumakla görevli polis politikacılar tarafından daima istismar edilmektedir. Bu tutum yüksek yöneticileri politikanın emrinde olan polis teşkilâtını, halktan ve hizmetlerinden uzaklaştırmakta, keyfi bir statü ile halkın karşısına çıkarmaktadır. Bugün ne kitlelerin polise, ne de polisin sokaktaki adama yeteri kadar güven ve sevgisi vardır. Sokaktaki adam polisin, gayrimeşru kazanç sahiplerinin sağladığı maddî gelirlere boyun eğdiğini iddia etmektedir.

Geçtiğimiz yıllarda da tehlikeli politika görüşleri, «Belki bir gün» gerekçesiyle polisi iktidarların elinde fikirlere karşı silâh olarak hesaplamış, 27 Mayısı hazırlayan olaylarda bu gerçek kanla meydanlara yazılmıştır. Başka türlü de olamazdı. Çünkü: «Vur» emriyle dişini ve silâhını sıkan polis çok uzun bir süreden beri asıl görevine yöneltilmemiş ona sadece nüfuzlu bir sistem önünde itirazsız eğilmesi telkin edilmiştir. Bırakın yöneltmeyi, dünya polisi daima yenileşen suç metodlarına karşı hazırlanırken, bizde teşkilâta hiç bir eğitim programı getirilmemiştir. Burada bir soru ortaya çıkmaktadır: Polis bilerek yani politikacının hesabına mı eğitimsiz bırakılmış yoksa şarkvari bir ilgisizlik mi bu durumu yaratmıştır?.. İkisi de affedilemez... Zira polis bir disiplin ve inisiyatif müessesesidir...

Kızgın adamlar

Mensuplarının yüzde 76 sı ilk okul mezunu olan polis teşkilâtı, iki konu ile karşı karşıya bırakılmıştır. Meseleğe başlangıç devresindeki okul süresinde ilkokul kafasına kalın kitapların binlerce maddesi yüklenmeye çalışılan teşkilât mensupları, okul dönüşü karakol hayatı ile yetişmeleri arasında korkunç bir boşluğa itilmişlerdir.

Bu boşlukta yaşayabilmek için amansız bir mücadele ve küçük hesapların getirdiği riyakârlık yer almaktadır. Çünkü polisin başında tutulan «Terfi» «Nakil», ve «Tenzil» tehditleri teşkilâtta vazife anlayışı yerine bıkkınlık ve kızgınlık yaratmaktadır. Kızgın adamların doldurduğu karakollarda da olaylar kauçuk bir sopa veya rüşvet olarak meydana çıkmaktadır.

Mesele şu: Polis yöneticileri için de mesleğin meselelerini gerçekten bilen idareci sayısı cidden çok azdır. Çeşitli yerlerden gelen idareciler masalarını muhafaza etmek için daima politikaya «Evet» demişlerdir. Dikkat edilecek bir nokta da polis konularını bilenlerin uzun bir süre teşkilâtta tutulmadığıdır. Bu olay, sayısız örnekle doğrulanabilir.

Merkezî sistem

İstanbulda cereyan eden bir olay polis idaresinin tipik bir örneği olmuştur. Kartal Polis karakolunun 5 kişilik kadrosu, Genel Müdürlükten gelen bir emirle mahallî yöneticilerin bilgileri dışında taşraya tâyin edilmiştir. İstanbul Emniyet Müdürünün dahi bu olaydan ancak gelen emirden sonra bilgisi olmuş ve sebebini bilmediğini basın mensuplarına açıklamıştır.

Aslında polis, bulunduğu bölgenin özelliklerine göre şekillendirilen bir teşkilâttır. Genel Müdürlük, ancak mahallî özellikleri dikkate alarak ve tâyin ettiği mahallî yöneticilerle istişareden sonra gerekli karar alabilir, daha doğrusu almalıdır. Böyle olmadığı için nakil çıkan, terfii sağlanmayan *teşkilât* mensupları adamını bulmak için daima Genel Müdürlüğe taşınmaktadırlar. Kısaca demokratik bir nizam içinde masa başı idaresi devam ettirilmeye çalışılmaktadır.

Bir yanda da nüfus kesafeti artan büyük şehirlerdeki polis problemi ortada durmaktadır. Meselâ İstanbulda 3 bin kişiye ancak bir polis düşmektedir.

İki hatıra

27 Mayısı takip eden ilk yılda Emniyet Genel Müdürlüğü keyfi idarenin şaheser bir örneğini vermiştir. Bir Galatasaray — Fenerbahçe maçı için İstanbula gelen Genel Müdürlük yöneticileri kendilerine bilet bulamayan o devrin Emniyet Amirini dönüşlerinde tepeden inme bir emirle, «Görülen lüzum» gerekçesiyle Çorlu'ya tâyin ettirmişlerdir. Devrin Emniyet

Ahmet Demir
Değişen ne?

Müdürü Necdet Uğur yumruğunu masaya vurarak «bu olamaz» diye hırsından bağırmıştır. Günlük bir gazetede olayın açıklanması, Genel Müdürlüğün hissi kararının düzeltilmesini sağlamıştır.

İkinci hâtıraya gelince. İstanbul cinayet masası gazete sütunlarında geniş yer alan bir soygun olayı ile meşgul olmaktadır. Bu arada teşkilâtını yakından görmek isteyen Ahmet Demir de İstanbula gelmiş çatık çehre ile sert direktifler vermeye başlamıştır. Basın mensupları Genel Müdürün geldiğini, her zaman girip çıktıkları kapıların yüzlerine sert olarak kapanmasından ve selâmlaştıkları polislerin kendilerinden vebalı gibi kaçmalarından sezmişler 24 saat sonra da «ağır suç masası»ndan bir komiserin silâhının alındığını duymuşlardır. Genel Müdür tarafından silâhı alınan komiserin suçu olayda şüpheli olarak yakalanan bir sanığın delilleri değerlendirme bakımından polis taktiğiyle «göz altında serbest bırakılması» olmuştu. Silâh alınması olayına herkes içinden gülerken Ahmet Demir, hâtasını ancak mahallî yöneticilerin tekrar tekrar ikazlarıyla anlıyabilmiştir.

İki trafik uzmanı!

İspanyada bir trafik kongresi var. Beynelmilel bir kongre. İstanbul Trafik Müdürü değişmiş, Trafik Şubesinde büyük bir yolsuzluk delilleriyle meydana çıkarılmıştır. Genel Müdür Ahmet Demir beraberinde Ankara Valisi ile Trafik Kongresine katılmak üzere Yeşilköyde uçağa binmeğe hazırlanmaktadır. O anda Genel Müdür ile yanına sokulan bir gazeteci arasında şöyle bir konuşma geçer:

Gazeteci — Ahmet bey.. Beynelmilel bir trafik kongresine gidiyorsunuz. Türkiyede, özellikle İstanbulda da bir trafik konusu var. Bu beynelmilel kongrede sizin nasıl bir teziniz var?

Ahmet Demir — Ne tezi? Onlar anlatır, biz dinleriz. Hem İspanyanın trafiği bize uymaz ki...

Gazeteci — Peki Ankara Valisi de aynı şekilde mi düşünüyor? Elinizde bir program olmadığına göre kongrede ne yapacaksınız?

Ahmet Demir — Vali Bey seyahat arkadaşım. Programa gelince onlar hazırlamıştır. Bize de verirler elbette birkaç lâf ederiz.

Bu olay aynen yaşanmıştır. Hiç bir kelime katılmadan yazılmıştır. Ve bu Genel Müdür gene aynı seyahat arkadaşı ile Güney Amerikada bir İnterpol kongresine gitmiştir. Hem de bir hava yolları acentasından rica ile temin edilen bedava biletle!..

Böyle yönetilen bir polis teşkilâtından hizmet beklemek komik bir hayaldir. Polis teşkilâtı günden güne toplum için bir mesele olmaktadır. Bu arada eski nizamnameye göre bir polisin nakli 3 yıl süre ile tahdit edilmesine rağmen, yeni bir tâdille bu da İç İşleri Bakanlığının insiyatifine terkedilmiştir. Bakanlığın emrindeki Genel Müdürlüğün mahallî teşkilâta bir ayda yazdığı emirlerin vukûnu ortalama 8 bini bulmakta, bunlardan ancak onunun tatbik kabiliyeti görülmektedir.

Bir örnek daha

İstanbul Polis teşkilâtı reviri halen günün ancak en kısa zamanlarında görevi başında bulunan bir başhekim ile bir çocuk hastalıkları mütehassısı tarafından idare edilmektedir. Buna rağmen teşkilâtın hizmetinde çok büyük ilerlemeler *yapan bir doçent ile* bir asabiyeci keyfi idare sonunda işlerinden uzaklaşmaya mecbur kalmışlardır.

Ayrıca polisin ilâç tahsisatı, özel bir eczahaneye ödenen yılda 85 bin liradan ibarettir. Polis, yılın en az beş ayında «tahsisat yok» gerekçesiyle ilâçsız kalmaktadır.

Şu sütunlara sığdırmaya çalıştığımız olaylar günlük gerçekler yanında bir hiçtir.. Polis elindeki copu, tabancası ile bir kukla haline getirilmek istenmiştir. Ve bu kukla sahnede zaman zaman vatandaşı kendini idare edenlerin yarattığı kızgınlıkla dövmektedir. Demagoji, buna cahil polis, az maaşlı polis demektedir. Ama gerçekler, demagojiden daima çok kuvvetlidir ve zaman içinde mutlaka onu yenerek kendilerini kabul ettirecek güçtedir.

S. A.

POLİTİKA ve ÖTESİ

FİKİR SAPIKLARI

Mehmed Kemal

Bugünedek ekonomik konular üzerinde tartışmayı yasaklamışlardı ya, *tartışmaya girişenleri «tukaka» lıyorlar*, yasak bölgeye itiyorlardı ya, haklıymışlar. Görüyorsunuz, böyle bir tartışma açılınca nasıl güçsüzleşiyorlar, nasıl bocalıyorlar, nasıl bağlı oldukları ilkeleri savunamaz hale geliyorlar. Başkalarının yetişmesine engel olmuşlar ama, bu ara kazandıkları zamanı kendileri de değerlendirememişler, düşünürlerini, yazarlarını, savunucularını yetiştirememişler, bir fiske ile gideceklerini anlıyorlar. Bu telâşları, bu korkuları, bu dikkatleri başka yöne çekmeleri bundan!..

Ekonomik tartışmaya girdiniz mi, gelsin bir sınıfın üzerinde egemenlik kurması suçlamaları ve Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddeleri...... Bu maddeler Faşist İtalyan Ceza Kanunundan alınmışmış, Faşist İtalya yıkılmışmış, yerine geçen *demokratik İtalya bunları bırakalı yıllar geçmişmiş...* Anlatamazsınız. Bir kez ellerine bunu geçirmişler ya, artık bırakmazlar. Bir sınıfın bir sınıf üzerinde egemenliği imiş... Dönüp sorsanız:

«— Alınan tedbirlerle, yürütülen usullerle, çıkarılan kanunlarla, hangi sınıf egemendir? Toprak ağalığına, ithalât - ihracat vurgunculuğuna ve yabancı para ile işbirliği yapan sermayeye dayanan çoğunluk mu, azınlık mı egemendir memlekete?»

Bu maddenin uygulanması ile bir suçluluk aranacaksa «suçüstü» yakalanacak olanlar bellidir.

Ekonomik konuların anlatılmasından ve tartışılmasından çekinenleri biliyoruz. Bunun anlatılmasından ve tartışılmasından büyük bir çoğunluğun çekinmesi ve sakıncası yok. Bu anlatmayı ve tartışmayı, vaktiyle, yasaklayıp rehavete düşenler korkuyor ve çekiniyor. Hem de radyolar, gazeteler, türlü yayın araçları ellerinde iken korkuyorlar. Korktuklarını da «Sol ihtilâl hazırlanıyor», «Sapık ideolojilere karşı duralım». «Aman hiç bir ulusla kültür alışverişi yapmıyalım» diyerek ortaya koyuyorlar. Bunu, henüz üniversitelerde ekonomik tartışmayı bir görev sayan kürsüler *yokken*, ekonomik tartışmayı bir ilke olarak kabul eden devlet memurları ortaya çıkmamışken, ekonomik tartışmaya malzeme teşkil edecek yayınlar yapan gazeteler bulunmazken, halkın çıkarını gözeten siyasi örgütlenmeler gelişmemişken, sendikalar büyük bir baskı grubu haline gelmemişken, topraktan yoksun köylü toprak isteğini su yüzüne çıkarmamışken, hattâ ve hattâ faşist özlemliler partilerde fikir*lerini açıkça söyler ve hâlâ oy alırken yapıyorlar... Sadece bu* tutumları nasıl haksız bir çizgi üzerinde ve haksızlıklarının derhal anlaşılacağı kanısı içinde bulunduklarının bir belgesi değil midir?

Sapık, çarpık, haksız, dayanıksız, korkak olan kendileridir. Kapitalizmi tutarlar, bunca yıl herşey ellerinde iken para birikimine gidememişlerdir. Tarım ürünlerini yoksul köylünün elinden alırken alacak paraları yoktur ve her yıl ürün alımında kredi adı altında, şu kadar milyon fındık için, şu kadar milyon tütün için, şu kadar milyon pamuk için, şu kadar milyon bilmem ne için diye... kredi mulsukları kendilerine açıldığı halde gelişememişlerdir. Kapitalizmi savundukları halde «milli kapitalist» bile olamamışlardır. Yabancı para ile işbirliği yaparlar, «milli sanayici» olamamışlardır. Milli kapitalist, milli sanayici olamadıkları içindir ki, toprak reformuna, eğitimde fırsat eşitliğine, sağlıkta sosyalizasyona, kültürde halkçılığa karşıdırlar.

Onun için değil mi, gelişmiş bir ekonomik sistemle —sistem ne olursa— karşı karşıya geldiğimizde sömürülüyoruz, bağımsızlığımızı yitiriyoruz, cıvıyıveriyoruz. Bir milli burjuvazi bile yetiştirememişiz. Milli sanayi yok, milli anapara yok, milli burjuvazi yok, bunların hepsinin kökü dışarda ve bunların hepsi yabancı sermaye iştirakçisi...

«— Fikir sapıklığı!...

Bir Kıbrıs krizinde milli çıkarları kimlerin çarçur ettiği halkın anlıyacağı biçimde ortaya dökülüverince kofluklari ile, bilgisizlikleri ile, yetersizlikleri ile nasıl da sapır sapır döküldüler.

Milliyetciymiş bunlar!.

Hadi ordan, milliyetcilikle, milletle ne ilginiz var Üs kiralayıcıları, yargı hakkı satmaları, yabancı sermaye aracıları siz!.

---

nın arasındaki bir sohbeti düşünün: *Bu sohbette hal hatır sorma* vardır. Havaiyat vardır. Politika vardır. Sanat hakkında fikir alıp verme vardır. Bazen felsefeye sapmak vardır. Bunca iddialı radyoda, basit bir sohbette bile bulunan, hangi unsur bulunmaktadır ki? Daha üstününe, daha sarmaşığına tırmanmıyalım.

«Git bunları memleketin yöneticilerine anlat» demeyin Aziz Nesin Bey! Onlar, «günlük denge» peşinde. Herşeyin eğitimle başladığının, *herşeyin eğitimle bittiği*nin farkında olsalar... Farkında olsalar!..

Birşeyler yapalım Aziz Nesin bey. Birşeyler yapmalıyız.

Size bir teklifim var. Bir haftanızı feda edip, şu TRT'nin yayınlarını dinleyin. Ben de bir haftamı feda edip ayni şeyi yapayım. Haftanın sonunda enfraktüsten gitmezsek, «sütunlarda» buluşalım, bütün duyduğumuzla!... Ve «Bizi dinler misiniz» deyip, Karagözün *Hacivatın ve ortaoyunu*nun kültür bekçiliğini yapanlara, «siz bizi dinler misiniz» diyelim ve dinletelim kendimizi. Dinletiriz!

Biliyorum Aziz Nesin bey... Bir *teşkilâtın hışmına* uğramak çok üzücü olabilir.

Ama gene desteğinizden eminim.

Siz de sayın milletvekilleri, şimdi birçok kişi size varacak, (her köhneliğe çatıldığında böyle olur) ve sizleri savaşa, bilmediğinizi (bilmemek ayıp değil) korumağa yöneltmek için. Madem ki bu işle hiç meşgul olmuyorsunuz, çıkara «yalvarmalar» üzre de meşgul olmayın!... Bırakın mücadelemizi *yapalım!.. Biz iki kişiyiz:* Onlar bütün bir teşkilât! Şimdilik iki kişiyiz!

Başladık di mi Aziz Nesin bey?...

GELECEK YAZI

TRT Yönetim Kurulunun umur görmüş üyesi, Refik Ahmet Sevengil'in Tanzimatın yıldönümünde «Tanzimat üzre» konuşmasına dairdir, kendisine açık mektup şeklinde.. Bunca dikkatle herhangi bir dinleyici tarafından izlendiğine ancak memnun olacağını sanıyorum.

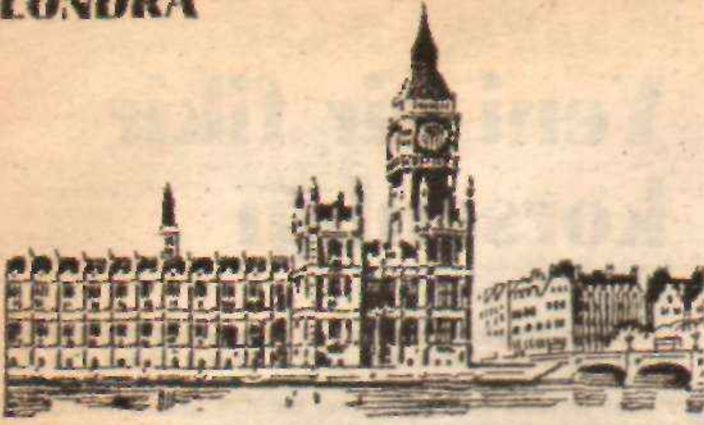
Yeni bir fikir korsanlığı

Üniversitelerimiz ve yüksek okullarımızdaki fikir korsanlıkları yazmakla bitecek gibi değil... Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi profesörlerinden Dr. Ekrem Edgü'nün Ticaret Hukuku 1964 kitabı yeni bir fikir korsanlığı örneği. 1961 yılında 5 sayılı Adalet dergisinin 471. sayfasında çıkan Dr. Naci Kınacı tarafından yazılmış Ticaret Sicili adlı inceleme, 3 yıl sonra, onun âmiri olan Akademi Reisi tarafından, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 71. maddesine aykırı olarak ve bazı değişiklik ve ilâvelerle Ticaret Hukuku kitabının ikinci Bölümüne aktarılmıştır.

Kitabın önsözünde Prof. Dr. Ekrem Edgü, Dr. Naci Kınacı'ya «Almanca tercümeleri yaptığı için» teşekkür etmektedir. Fakat aktarılan Naci Kınacı'nın incelemesine, kitapta hiç bir atıf yapılmamıştır. İsmet Giritli tarzında tam bir kopyacılıkla karşı karşıya değilsek de, bir fikir korsanlığı ile karşı karşıya olduğumuz muhakkaktır. Metodumuza sadık kalarak hükmü okuyucuya bırakıyoruz.

DR. NACI KINACI, TICARET SICILI, ADALET DERGISI, SAYI 5 1961, S. 471	PROF. DR. EKREM EDGÜ, TICARET HUKUKU I, UMUMİ HUKUMLER 1964. S. 73
Ticaret sicili, ticari hayatta bazı vakıaların *aleniyetini* sağlar, hukukî münasebetlerde gerekli emniyete duyulan ihtiyacı karşılar. Modern ticaret sicilinin öncüsü orta-çağın lonca defteri (Gilderollan-Zunf Matrikim) dir. (1). Bu defterler, sadece azalar arasındaki münasebetlere müteallik bilgi verirlerdi ve hususi hukuk sahasında bir rol oynamazlardı. Hassaten aleniyeti sağlayan siciller ancak 17 nci asırda ortaya çıkmıştır. Bu arada sirküler, ticaret odalarındaki ve borsalardaki ilânlar ve diğer vasıtalar aleniyetin gerçekleşmesine hizmet ediyordu. (2).	Ticaret sicili, ticari hayatta bazı vakıaların aleniyetini sağlıyarak hukukî münasebetlerde gerekli emniyete duyulan ihtiyacı karşılar... Modern ticaret sicilinin öncüsü orta çağın lonca defterleridir (1). Bu defterler, lonca azaları arasındaki münasebetlere müteallik bilgi verirlerdi ve hususî hukuk sahasında bir rol oynamazlardı. Aleniyeti sağlayan siciller, ancak 17 nci asırda ortaya çıkmıştır. Bu arada sirkülerler ve ticaret odaları ile borsalardaki ilân ve diğer vasıtalar aleniyetin gerçekleşmesine hizmet ediyordu (2)
Hakiki anlamıyla ticaret sicili, memleketimizde ilk defa 1926 tarihli mülga Ticaret Kanunu ile düzenlenmiş ve kurallara bağlanmıştır. Birçok boşlukları ihtiva eden adı geçen kanundaki hükümleri yeni Ticaret Kanunu (T.K. 26 - 40) ve bu kanunun 28 inci maddesine istinaden çıkarılan ve 8 Şubat 1957'de yürürlüğe giren Ticaret Sicilli Nizamnamesi *tâdil ve itmam etmiştir.*	Hakiki anlamıyla ticaret sicili, memleketimizde ilk defa 1926 tarihli eski Ticaret Kanunu ile düzenlenmiş ve bir nizama bağlanmıştır. Birçok boslukları ihtiva eden, adı geçen kanundaki hükümleri yeni Ticaret Kanununun (T. K. 26 - 40) ve bu kanunun 28 inci maddesine istinaden çıkarılan ve 8 Şubat 1957 *de yürürlüğe giren Ticaret Sicilli Nizamname*si tamamlamıştır...
Ticaret Sicilli Nizamnamesi 108 madde olup sicil defterinin şekli ve nasıl tutulacakları, sicile nezaret, tescil ve mecburiyetinin nasıl yerine getirileceği, sicil memurunun kararlarına karşı itiraz yolları, sicil memurunun haiz *olacağı şartlar ve vereceği teminatın şekil ve* miktarı hakkında geniş hükümler ihtiva eder.	Ticaret Sicili Nizamnamesi 108 madde olup sicil defterlerinin şekli ve nasıl tutulacakları, sicile nezaret, tescil mecburiyetinin nasıl yerine getirileceği, sicil memurlarının *kararlarına karşı itiraz yolları, sicil memuru*nun haiz olacağı şartlar ve vereceği teminatın şekil ve miktarı hakkında geniş hükümler ihtiva eder
(1) J. Gierke, Handelsrecht und schiffahrtsrecht (1958) S. 57. (2) H. Schumann, Handelsrecht S. 61.	(1) J. Gierke, S. 57 (2) H. Schumann, Handelsrecht, S. 61
DR. NACI KINACI S. 473	**PROF. DR. EKREM EDGÜ S. 77**
Herhangi bir vakıanın tescil edilebilmesi, kanun veya nizamname ile gösterilmiş olmasına bağlıdır (Niz. 27 1). Tescil mecburiyeti yalnız tacir olan hakiki ve hükmi şahıslar (Ticaret Şirketleri, ticari işletme işleten dernekler, âmme hükmi şahıslarının teşekkül ve müesseseleri ve donatma iştiraki ve varsa şûbeleri) için değil fabrika işleten sanayiciler hakkında olduğu kadar es*naf sınıfından* mâdut olmayan çiftçi ve güzel sanatlar erbabı için de câridir.	Herhangi bir vakıanın tescil edilebilmesi, kanun veya nizamname ile gösterilmiş olmasına bağlıdır. (Niz. 27 - I). 1) Tescil mecburiyeti yalnız tâcir olan hakiki ve hükmi şahıslar (Ticaret Şirketleri, ticari işletme işleten dernekler, âmme hükmi şahıslarının teşekkül ve müesseseleri ve donatma iştiraki ve varsa şubeleri) için değil, fabrika işleten sanayiciler hakkında olduğu kadar, esnaf sınıfından mâdut olmıyan çiftçi ve güzel san'at erbabı için de câridir.
a) Sicil nizamnamesinde bilhassa, işletme sicilleri geniş ve teferruatlı hükümlere bağlanmış olup ticari işletmenin kaydında nelere dikkat edileceği Niz. 13, 16 ve 18 nci mad*delerinde düzenlenmiştir. Ayrıca işletme sa*hibiyle ilişkin bazı hususların tescili de öngörülmüştür.	a) Sicil nizamnamesinde bilhassa işletme *sicilleri* geniş ve teferruatlı hükümlere bağlanmış olup ticari işletmenin kaydında nelere dikkat edileceği Niz. 13, 16 ve 86 ncı maddelerinde düzenlenmiştir. Ayrıca işletme sahibi ile ilişkin bazı hususların tescili derpiş olunmuştur.
İşletmenin tescilinde işletmenin hakiki ve hükmi şahsiyet olduğu veya donatma iştirakinden ibaret bulunduğu ve hükmi şahsa *ait ise o hükmî şahsın* kanunî şekle ve ticaret şekillerine ait işletmeler hariç işletmenin kuruluşuna mütedair kararın veya esas mukavele hükmünün neden ibaret olduğu, ne gibi işlerle uğraştığı veya uğraşacağı, işletmenin yerinin açık adresi ve şâyet varsa işletmede kullanılan ihtiralar, markalar yâhut imtiyazlarla veyahut model ve resimlere ait resmi vesikaların ve unsurlara ilişkin devir vesikaları varsa onların numarası, tarihi ve bunları veren makam veya şahıs ve bunları tasdik eden makam şâyet işletme konusu itibariyle bir ruhsatı veya izni icap ettiriyorsa buna ait vesikanın tarihi ve numarası ve bunu veren makamın adı kaydolunur.	İşletmenin tescilinde, işletmenin hakiki veya hükmi şahsa ait olduğu veya donatma iştirakinden ibaret bulunduğu ve hükmi şahsa ait ise, o hükmi şahsın kanunî şekle göre kurulduğu ve ticaret şirketlerinin kuruluşuna mütedair kararın veya esas mukavele hükmünün neden ibaret olduğu, ne gibi işlerle uğraştığı veya uğraşacağı, işletmenin adresi, resmi vesikaların tarih numarası ile şayet işletme konusu itibariyle bir ruhsatı veya izni icap ettiriyorsa, buna ait vesikanın tarihi ve numarası ve bunu veren makamın adı kaydolunur.

LONDRA

Murat SERTEL yazıyor

İşçi Partisi ve Yeni Britanya

Dış politikada tâvizkâr davranan İşçi iktidarı, içeride cesur tedbirlerle hasta İngiliz kapitalizmini tedaviye koyulmuştur. İşçi iktidarı, ithalatı kırıcı tedbirleri vergilerdeki artışlarla tamamlamaktadır. Bu sayede hem enflasyon önlecek, hem de ihtiyarlık ödenekleri ve çeşitli sosyal yardımlar arttırılabilecektir. Baharda da, servet artışları ve şirket kârları üzerine yeni vergiler konacak. Muhalefetin iki güvensizlik önergesi, başarısızlıkla sonuçlandı.

15 Ekim'deki son genel seçimlerde İngiliz İşçi Partisi seçmene bir «Yeni Britanya» vaadetmişti; dinamik, ilerleyen, sosyal adâletin hüküm sürdüğü bir Britanya. Genel Başkan Mr. Harold Wilson'un partisi adına millete verdiği söze göre, İşçi Partisi iktidara geldiğinde, karşısında birikmiş olan birçok meselenin âcilen halli mümkün olanlarını en fazla yüz gün içinde yenecek, daha derinlerdeki sosyal ve iktisadî yaraların iyi edilmesi için gerekli reformların temellerini yine bu yüz gün içinde tamamlamış olacaktı. Seçimlerin kazanılması sadece ilk hedefti.

Fakat bunu başaran İşçi Partisi şimdi çok çetin bir sınavla karşı karşıyadır; zira, Muhafazakârlardan devraldığı âtıllaşmış bir idarî mekanizmayı işler hale getirmek, dış pazarlarda rekabet gücünü yitirmiş bir ekonomiye modern ve canlı bir kişilik vermek, sosyal adaleti kurtarmak özetle Yeni Britanya'yı kurmak kolay olmıyacaktır. Bunun kolay olmadığını herkes bilmektedir. Sosyalistler de her fırsatta halka bunu tekrarlamışlardır. Fakat sosyalistler, güç de olsa bu işi başaracaklarına söz vermişlerdir.

Başbakan Wilson'un ilk icraat devresi tam bir atiklik niteliği taşımaktadır. Seçim sonuçları belli olduktan sonra, değil yüz gün, henüz yüz saat geçmemişti ki Wilson yüzden fazla siyasî ve yarı-siyasî tâyin yapmış, sosyalist hükûmetin öncülüğünü edecek kadroyu kurmuştu bile. Aynı saatler içinde idarî mekanizmanın köhne tarafları alaşağı edilmiş, yerlerine iş görme yeterliğine sahip yenileri konmuş, bu arada eski bakanlıkların bazısı ikiye, bazısı üçe bölünerek yeni bakanlıklar kurulmuştu. Hükûmet arasında ise yeni bir iş bölümü yapılmıştı.

Yeni iş bölümü esaslarına göre kurulan en önemli bakanlık, herhalde, Mr. George Brown'un yöneteceği yeni Ekonomi Bakanlığıdır. Eski Hazine ve Maliye'nin görevlerinden bir kısmını üzerine alan Ekonomi Bakanlığının en başta gelen fonksiyonu iktisadî gelişmeyi plânlamak, gerekli yatırımları ve bunların gerekli dağılımını tâyin etmek olacaktır. İlerlemeyi öngören bir hükûmetin böyle bir organa sahip olması şarttır; zira sadece kemerleri sıkmak yetmez; kemerleri sıkmaktaki amaç daha fazla yatırım yapabilmektir. Dolayısiyle hükûmetin genel müdürlüklerine bakanlıklarına sadece niçin çok para harcadıklarını değil aynı zamanda niçin az para harcadıklarını, yani niçin istenen yatırımları yapmadıklarını sorabilmesi gerekir. Yeni Ekonomi Bakanlığı iktisadî karar alma sistemine bu ikinci soruyu getirecektir. Bu şekilde geleneksel Maliye — Plânlama dengesi kurulacak, imkânlarla hedeflerin çatışmasından çıkan sonuç, ilerleme yolunu çizecektir.

Yatırımların tâyininden başka, iktisadî gelişmenin bir şartı da üretimde kullanılması gereken teknolojinin tâyini ve gerek kamu sektöründe, gerekse özel sektörde bu teknolojinin uygulanmasıdır. Bu ödev de yeni kurulan Teknoloji Bakanlığına verilmiştir. Sanayide teknolojik değişmelere engel teşkil eden bazı sendika - işveren anlaşmalarının teknolojik modernleşmeye engel teşkil etmemesini sağlamak için, eski sendikacı Mr. Cousins'in bu yeni bakanlığa getirilmesi çok isabetli bir siyasî karar olmuştur. Bu şekilde, Mr. Cousins'in şahsî tecrübesinden ve sendikacılar arasında yaratmış olduğu güvenden istifade edilebilecek, işçiler Mr. Cousins'in kendilerine sırt çevirmiyeceğinden emin olarak toplumun ve kendilerinin yararına olacak reformlarda hükûmeti destekliyebileceklerdir. Adı üzerinde, artık İşçi Partisidir baştaki.

Vergi korkusu

İktisadî büyüme için gerekli yatırımların gerçekleştirilebilmesi, şüphesiz, yatırım kaynaklarına dayanmaktadır. Yeterli ölçüde yatırım yapabilmek için, yeterli kamu gelirlerini sağlamak gerekecektir. Bizde olduğu gibi İngiltere'de de mevcut vergi sistemiyle bunu yapmak mümkün değildir. Seçim öncesinde Muhafazakârların da hiç durmadan sordukları soru, sosyalistlerin gerçekleştirecekleri söz verdikleri bütün bu güzel şeyleri nasıl finanse edeceklerivdi. Bu soruyu bağışlamak gerekir, çünkü statükocu Muhafazakâr bir kafanın böyle bir soruyu sorması kendi niteliği icabıdır. Yatırımlar nereden karşılanacak? Şüphesiz vergilerden. Fakat, «masraflar» hanesine yazılan şahsî harcamaların vergilendirilmesi sosyal adalete cephe alanların aklına gelmez, daha doğrusu aklına gelir de işine gelmez. Böyleleri için vergi almak demek fakir fıkarayı ezmek demektir! Tabiî, onlarca, bunda hiç utanılacak bir taraf yoktur; lâkin fazla ezmemek gerekir, fazla çâresiz bırakmamak gerekir ki son çarelere başvurmasın fakir fıkara! O günler geçmiş ola. İşçi Partisi kimden vergi alacağını ve ne kadar vergi alacağını bilmektedir. Türkiye'nin ve birçok başka geri kalmış ülkelerin yakından tanıdıkları, Cambridge Üniversitesi profesörlerinden Nicholas Kaldor'u İşçi Partisi vergi politikasında yol gösterici olarak seçmiştir. Kaldor raporlarının gizli tutulmıyacağı, yeraltına gömülmeye çalışılmıyacağı bir memleket varsa, o da herhalde sosyalist İngiltere'dir.

Balogh işbaşında

Sosyalist hükûmetin ivedilikle çözümlemesi gereken bir problem de dış ticarette ortaya çıkmaktadır. Dış ödemeler dengesindeki bozukluklar, ihracaatı arttırmanın bir yolu bulunmadıkça, sterlinin dünya piyasasındaki değerinin düşmesine sebep olabilecek niteliktedir. Buna engel olmak için uzun vâdede yapılacak şey, şüphesiz, ihracat sektörünü modernleştirmek ve dış pazarlarda rekabet yapabilir duruma sokmaktır. Wilson hükûmeti bu yönde gerekli tedbirleri almak için yeni kurulan Teknoloji Bakanlığını görevlendirdikten başka, genel bir kampanya açarak sanayii modernleştirmek ve kalkındırmak yolunu tutmuştur. Fakat dış ödemeler probleminin beklemeye tahammülü yoktur. Dolayısiyle hükûmet kısa vâdede etkili olacak geçici tedbirleri almış, ithalâta yüzde 15 vergi koymuş, ihracatı teşvik için bazı vergi iadeleri tesis etmiştir. Köklü tedbirler etkisini göstermeye başlar başlamaz bu geçici hâl çarelerinden vazgeçilebilecektir. Wilson, dış iktisadî meselelerde hükûmete danışmanlık yapması için Oxford Üniversitesi profesörlerinden tanınmış iktisatçı Thomas Balogh'u görevlendirmiştir.

Ön plânda bu gibi çabuklukla halledilmesi gereken meselelerden sonra sıra konut problemine, inşaat sektörünün âcilen modernleştirilmesine, spekülâsyonun ve özellikle arazi spekülâsyonunun durdurulmasına gelecektir. Profesör Kaldor'un vergicilikteki maharetiyle, kısa zamanda bu gibi dalaverecilikleri ve genel olarak, emeksizce elde edilen gelirlerin kesinlikle önünün alınması beklenebilir. Varlık artışlarını vergilendirme metodunun burada kullanılması düşünülmektedir. Bundan daha direkt bir hal çâresi de zaten akla gelmemektedir.

İşçi Partisi, ilk günlerdeki icraatıyla İngiltere'de sosyalizmin gerçekleşmesi bakımından kendisine bağlanan ümitleri boşa çıkarmamıştır.

BOLİVYA

Halka ihanet!

Bolivya'da bir hafta boyu süren *işçilerin ve öğrencilerin devrimci* mücadelesi, eski devrimci Başkan Estenssoro'nun düşmesiyle sonuçlandı. Fakat iktidar devrimcilere de kalmadı. İktidara şimdilik seçimlere gideceğini söyleyen, askerî bir cunta hâkim.

Estenssoro, 1952 de iktidardaki cuntaya karşı, kalay madeni işçilerinin giriştiği ihtilâlle geldi. Başlangıçta sendikalara ve sosyalist teşekküllere dayanıyordu. 1953'de sendikaların isteğine uygun şekilde madenleri devletleştirdi. Toprak reformu yaptı. Fakat Kore savaşı sonunda kalay fiyatlarının düşmesiyle güçlükler başlayınca, Amerikan yardımını kabul etti. Sam Amca geldi, reformculuk son buldu. Estenssoro, 1960 da sendikaların taraftar olduğu, 150 milyon dolarlık Sovyet yardım teklifini reddetti. Bu devamlı sağa kayış sol teşekküllerin ve sendikaların muhalefete geçişine yol açtı. Burjuvalar ve toprak ağaları ise, bir zamanlar toprak reformu yapan ve madenleri millîleştiren bu eski devrimciyi affetmediler. Estenssoro desteksiz kaldı. 1954'den beri dayandığı köylü milis teşkilâtı, işçi ve öğrenci ayaklanması karşısında pasif kaldı. Böylece, işçi ihtilâliyle işbaşına gelen fakat sonradan işçilerin üzerine ateş ettiren Başkanın iktidarı son buldu.

Askerî rejim, onu iktidara getiren halk kuvvetlerinin baskısı altında, ilk tedbir olarak siyasî polis teşkilâtını dağıttı. Birleşik Amerika ise, Bolivya'ya yaptığı yardımı kesti.

SUDAN

Sokakları dolduran halk kitlelerinin devrimci baskısı altında, Mareşal Abud'un muhafazakâr askerî idaresi çöktü. Genç subaylar, muhafazakâr Abud'a karşı halkın safında yer aldılar. Başlangıçta Abud, cumhurbaşkanlığını muhafaza ederek, sivil bir hükûmeti iş başına getirmek suretiyle durumu kurtarmaya çalıştı. Böylece, halk bir müddet oyalanacak, durum normale dönünce sivil yönetime son verilecekti. Fakat başta Hartum Üniversitesi öğrencileri olmak üzere halk kütleleri, bu oyuna gelmediler. Yeni bir askerî hükûmet darbesine dair en ufak bir söylenti işitilince, halk sokaklara döküldü ve sivil hükûmeti savundu. Bu tip hükûmet darbelerinde, İngiliz, ya da Amerikan parmağının ekseri halde mevcut olduğunu bilen halk kütleleri, Amerikan ve İngiliz elçiliklerine yürüdüler ve bayraklarını yırttılar. Mısır lehine bir askerî darbe söylentisi üzerine Birleşik Arap Cumhuriyeti elçiliği de aynı akıbetten kurtulamadı. Neticede Mareşal Abud, istifa zorunda kaldı. Şimdi büyük siyasî partileri bir araya getiren bir «Millî Cephe» iktidardadır. Fakat durum, istikrar kazanmış değildir.

General de Gaulle'e bir rakip aranıyor

Fransız radyolarının hızlı muhabirleri, Birleşik Amerikanın dört bir yanına dağılmış, başkanlık seçimini âdeta sandık başında izliyerek buraya dakikası dakikasına iletirken; Bourbon Sarayında, bütçe müzakereleri maratonuna devam etmekte olan milletvekilleri tuhaf bir tesadüfle Dışişleri bütçesini tartışıyorlardı: Maurice Faure gibi, Pleven gibi muhalefetin başlıca «Tenor» ları söz almıştı. Tarım işleri dolayısıyle, biraz da köylülerin hoşnutsuzluğu üzerine oynamak isteyen muhalefetin yaptığı ciddî çıkışı böylelikle bir başkası takip ediyor.

Atlantik Paktı içinde İngiltere ve Amerika ile Ortak Pazar'da ise Almanya ile çıkar çatışması halinde bulunan iktidarın Fransayı diplomatik bir yalnızlığa sürüklemekte olduğuna işaret olunuyordu. Gerçekten Washington — Londra eksenine karşı ciddî bir Paris - Bonn ekseniyle direnmek istiyen De Gaulle'ün hesapları Şansölye Erhard'ın Doktor Adenauer'in yerini almasından beri Brüksel'den geri dönmiye başlamıştı. Ortak Pazar üyeleri arasında tarımsal ve köklü bir ortaklığın gerçekleştirilmesi konusundaki bütün Fransız önermeleri Alman direnciyle karşılaşıyordu.

Şu satırları yazarken radyo, Johnson'un başkanlığı Roosevelt'i bile gölgede bırakan bir kazanç yüzdesiyle seçimleri kazandığı haberini verdi. Muhakkak ki bu haber Elysee Sarayının gururlu patronuna önümüzdeki yıl kendisini bekleyen bir o kadar gürültülü bir o kadar gergin Fransız Başkanlık seçimlerini hatırlatacaktır. Zira, bu seçimlere katılıp katılmıyacağı hâlâ kesinlikle bilinmemesine rağmen, Fransa'da günün ve muhalefetin başlıca meselesi De Gaulle'e bir «rakip» bulabilmek noktası etrafında toplanıyor: En az onun kadar kişilik sahibi, en az onun kadar «müstağni» fakat ondan çok daha fazla halka yakın bir rakibi... Çünkü halk ile hükûmet edenler arasındaki plâtonik ilginin bir de alt yapısı var ve bu alt yapıda eğilimler çokluk başka başka yönelişler gösteriyor.

Söz temsili, Express Fransız Soruşturma Kurumunun her çeşit halk arasında altı aydır yürüttüğü bir sondaj'ın sonuçlarını yayınladı: «100 Fransızdan 58'i için Fransanın en önemli sorunu hayat seviyesinin yükselmesi, 45'i için yaşlı ve emeklilerin rahatının sağlanması, 20 si için konut, 10-20 si için sosyal sigorta. Millî Eğitim ve tarım ve nihayet sadece yüzde 10'u için katıksız politika sorunları: Yoksul ülkelere yardım edilsin mi, edilmesin mi? Anayasa değişsin mi, değişmesin mi? Vurucu kuvvet lâzım mı, değil mi?» Derginin bu sondajdan çıkardığı sonuç ise şu:

«... Fransız herşeyden önce yaşamak ve daha iyi yaşamak, yani, yeterince kazanmak, elverişli bir konutta oturmak, ihtiyarlığını garanti altına almak ve çocuklarını zahmetsizce okutmak istiyor...»

Fransayı dışardan, daha çok romanlar, filmler ya da sosyal bilim ve politika kitapları açısından tanımış olan yabancıların biraz da irkilerek farkına vardıkları en önemli Fransız gerçeklerinden birisi, zannederim, budur: Fransızların aşırı bireyciliği ve kişisel çıkar düşkünlüğü. Bu gerçek şüphesiz yalnız yabancıların kuramsal tartışmalar ve sınırsız özgürlükler cenneti saydıkları Fransa hayaliyle değil; o kadar, hattâ daha da fazla, General De Gaulle'ün prestij eksenine oturtulmuş büyüklük (Grandeur) politikasıyla çelişiyor.

Fransız seçim kadastrosu ise seçmen kütlesi son yıllarda iki büyük uluslararası etkenin rüzgârı altındadır. Bunlardan birisini mutlaka biliyorsunuz: Sovyet Komünist Partisi'nin 20. kongresinden beri komünizmin geçirdiği kriz ve başkalaşma. İkincisi dikkatinizden kaçmış olabilir: Roma Katolik Kilisesinin Papa 23 Jean'ın itmesiyle oldukça içten ve derinlemesine bir değişme doğru yöneltilmesi. Bu iki olaydan ikincisi yoksul fakat dindar katolik yığınlarının siyasal davranışlarını sola doğru iterken, birincisi batı ülkelerindeki komünist partileriyle sosyalist partilerinin ilişkilerinin gözden geçirilmesini hazırlıyor. Bu olayın Fransa için önemi, Komünist Partisi ile Sosyalist Partisinin De Gaulle bloku karşısındaki başlıca iki büyük teşkilât ve kuvveti teşkil ettikleri göz önünde tutulursa daha iyi anlaşılır.

Fakat her ne kadar Guy Mollet Başkanlığındaki sosyalist heyetinin geçen yılki Moskova yolculuğundan sonra iki parti basını arasında bir diyalog teessüs etmiş seçimler boyunca taktik birleşmeler gerçekleştirilmiş ise de; bir yandan, Fransız Komünist Partisinin adamakıllı kemikleşmiş ve doğmatik bir parti kalması ve Sosyalistleri ille bir halk cephesi programına bağlamak istemesi; öteyandan Sosyalistlerin özgürlükçülük ilkesinde direnmeleri, biraz da küçük burjuva müşterilerini ürkütüp kaçırmak kaygıları şimdilik ciddî bir eylem birliğinin ulusal plânda gerçekleşmesini mümkün kılmamaktadır.

Peki ya «Merkez» muhalefeti diyeceksiniz? Aslında bu alanda iki guruplaşmayı ele almak gerek: Herriot ve Daladier'nin Radikal Partisi ve çevresindekiler ile Fransız Hristiyan Demokratları olan MRP. ve çevresindekiler. Bir bakıma, SFIO. ile talihsiz dördüncü cumhuriyetin belkemiğini teşkil eden bu teşekküller kendilerini «Boşalmış» hissetmekte ve De Gaulle'e karşı bütün demokratların tek bir parti içersinde birleşmesini ve bir tek başkanlık adayı öne sürmesini istemektedir. Bu isteğin altında bir nedişe gizli. Sosyalistlerin eninde sonunda komünistleri kendilerine tercih etmesi endişesi. Gerek Radikal Parti gerekse MRP. bunu son zamanlarda yaptıkları kongrelerinde belirttiler. İş sosyalistlerin cevabına kalıyordu ki, o da Genel Sekreter Guy Mollet'nin ağzından geldi, işin kötüsü onları hiç de memnun etmiyecek bir biçimde geldi. Bakın ne dedi Guy Mollet bu konuda:

«...Bütün demokratları bir tek parti içinde birleştirmek fikri ciddî bir fikir sayılmaz. Zira birleştirilmek istenenler arasında iktisadî plânda gerçek ayrılıklar bulunmaktadır. Buna mukabil, tek parti değil de bir demokratlar topluluğu dileyenler haklıdırlar; biz müzakereye hazırız; ilk adımı attık, bir başkanlık adayı önerdik; bu aday Sosyalist olmasına rağmen Sosyalist Partisinin adayı değildir. Bütün demokratların adayıdır. Bütün demokratlara düşen de onu desteklemek olmalıdır..»

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

Hazırlayan: FETHİ NACİ

Emperyalizm ve az gelişmiş memleketlerin sanayileşmesi

Paulino Gonzales Alberdi

(Arjantinli İktisatçı)

Emperyalistler, az gelişmiş memleketlerin sanayileşmesini önlemeye, ya da, hiç olmazsa, bu sanayileşmeyi ikinci derecede alanlarda sınırlıyarak sanayileşmenin genişlemesini frenlemeye çalışmaktadırlar. Emperyalist tekeller, toprak ağaları çevrelerinde de aynı menfaatlerle hareket eden bir müttefik bulmaktadırlar.

Emperyalistler ve ortakları, sanayileşmeye karşı giriştikleri savaşa teorik bir temel vermeğe çabalamaktadırlar. Bunun için iktisadî liberalizmin eski kavramlarına başvurmakta serbest rekabetin, «serbest teşebbüs» ün ve «eşit imkânlar» ın övgüsünü yapmaktadırlar. Devletin ekonomik hayata karışmasını şiddetle vermektedirler. Gerçekte ise murat ettikleri bağımlı memleketlerle sömürgelerin pazarlarını emperyalist ülkelerin sınaî üretiminin sürümü için elde tutmaktır.

1948 de Hindistan'da toplanan C.E.A.E.O. nun (Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Asya ve Uzak - Doğu İktisadî Komisyonu) ikinci toplantısında, Amerikan delegasyonu başkanı Grady, Asya memleketlerine «tedricî bir ziraî gelişme yolu» tutmalarını salık veriyordu. Britanya delegesi Stent, ağır sanayiin «bu memleketlerin gelişmesinin hemen şimdiki gereklerine cevap vermediğini» bildirerek Grady'yi destekledi.

Şu son yıllarda serbest teşebbüs teoricileri, Güney Amerika memleketlerinin korunma tedbirlerine karşı koymak için sözümona «Batı Almanya mucizesi» ni ileri sürmektedirler. Adenauer hükûmeti, «serbest teşebbüs» ün mucizelerini övmek için Güney Amerika memleketlerine, sistemli bir şekilde, «Neo - liberalizm» in teoricilerini göndermektedir. 1961 haziranın başında, Batı Almanya'da, «Az gelişmiş memleketlerde küçük imalâtın gelişmesi» hakkında bir kongre toplandı. Bellibaşlı hatipler arasında Dışişleri Bakanı Von Brentano bulunuyordu.

«Erken» bir sanayileşmeyi başarısızlığa uğratmak için Export - Import Bank, Milletlerarası Para Fonu, vb. gibi milletlerarası malî teşkilâtlardan yararlanıldı. Milletlerarası Para Fonu'nun (F.M.I.) az gelişmiş memleketlerin hükûmetlerine zorla kabul ettirdiği şartlar, onların sanayileşmelerinin gelişmesini ve himayesini önlemek, gerçekten millî bir ekonominin kurulmasını önlemek gibi bir amaç gütmektedir.

Emperyalistler ve müttefikleri olan toprak ağaları, sanayi işçilerine karşı, toprak ağalarını, köylüleri ve tarım işçilerini bir tek cephe halinde yeniden toplamağa çalışmaktadırlar. Güney Amerika memleketlerinin iktisadî güçlüklerini sanayileşme gayretine yüklemektedirler. Gerçek büsbütün başkadır. Bu memleketlerin bazılarındaki bu nisbî gelişme olmasaydı, ihracatın azalması ve gıda maddeleriyle iptidaî maddelerin fiatlarındaki düşmenin sonuçları kendilerini çok daha çabuk duyuracaklar, bu sonuçlar çok daha acı olacaktı.

Bununla birlikte, az gelişmiş memleketlerin, özellikle Güney Amerika memleketlerinin, ekonomik ve politik durumlarının bugünkü hali, sınaî gelişmelerine, belli bir ölçüde, yabancı tekelleri katılmak zorunda bırakmaktadır. Sanayileşmeden yana halk yığınlarının vatansever hareketindeki ilerleme ve özellikle bir millî ekonominin kurulması, tekelleri buna itmektedir. Sovyetler Birliği ile öteki sosyalist devletlerin, az gelişmiş memleketlerin iktisadî hamlesine yaptıkları yardım da bunda önemli bir rol oynamaktadır.

Sosyalist kampın memleketleriyle ekonomik münasebetlerin genişlemesi, bugün yalnız geniş halk yığınlarının bir isteği değil, millî burjuvazinin ve bazı toprak ağaları çevrelerinin de isteğidir. Sovyetler Birliği'nin ve öteki sosyalist devletlerin az gelişmiş memleketlere yaptıkları yardımın arzettiği tehlikeye, dikkati çekmek kaygısındaki M. Jean Royer şunu belirtiyor: Sosyalist dünya, «az gelişmiş memleketlere pirinç, buğday, pamuk ya da herhangi bir başka ihraç ürünü karşılığı, 5 - 10 vadeli ve yılda % 2.5 faizle, sanayiin çeşitli kollarının kurulması için zorunlu olan her türlü materyeli teslim etmeyi kabul etmiştir»: bu durumda, «az gelişmiş memleketlerin ekonomik gelişmeleri için zorunlu kaynakları komünist memleketlerden almalarını kimse yasaklıyamaz.»

Petrol çıkarılması için zorunlu olan donatımı sağlamak bahanesiyle Frondizi hükûmeti, Arjantin'in menfaatlerine aykırı olarak, petrol imtiyazları vermek üzere emperyalistlerle müzakerelere girişti. Aynı zamanda, Sovyetler Birliği'ne gönderilmiş olan bir heyet, aynı donatımı satın almak için, çok düşük bir faizle, uzun vadeli, 100 milyon dolarlık bir borç elde ediyordu. Oysa, Frondizi hükûmeti, bu kredinin ancak gülünç denecek kadar küçük bir kısmından istifade etti: ve emperyalist tekellere şaşırtıcı meblâğları dolar olarak ödemeyi ve aynı zamanda memleketin petrol zenginliklerini bırakmayı tercih etti. Sosyalist dünya ile münasebetler kuran bazı az gelişmiş memleketler hükûmetleri, bunu millî menfaatler açısından değil, daha çok, emperyalistler üzerinde bir baskı kurmak ve böylece «borç» «yardım» vb. şeklinde emperyalistlerin kendilerine bıraktıkları pasta kırıntılarını muhafaza etmek için yaparlar.

Tekeller, az gelişmiş memleketlerin ekonomik hamlelerinin kontrolünü ellerinde bulundurmaya çalışırlar. Brezilya Yüksek Etüdler Enstitüsü araştırma servisi müdürü ve iktisatçı Gilberto Pa-

tın, yabancı [illegible] dan % 80 inin bugün için zarurî olmadığını, hattâ memleket için zararlı olduğunu belirtiyor.

Bir anonim şirketin işlerinin idaresini ele geçirmek için aksiyonların (esham payı) % 40 ına sahip olmak yeter. Ama bu aynı şirket eğer öbür şirketlerin aksiyonlarının % 40 ını kontrol ediyorsa birinci şirketin sermayesinin % 40 ına tekabül eden yatırımlardan kat kat üstün olan sermayeleri istediği gibi kullanabilir. Çeşitli resmî istatistiklere ve özellikle Birleşik Amerika Ticaret Bakanlığı'nın istatistiklerine bakılırsa şu sonuca varılabilir: Birleşik Amerika yabancı memleketlerde yaptığı 11.7 milyar dolarlık yatırımla 1950 yılında, 22.2 milyar dolar değerinde bir sermayeyi kontrol ediyordu: bunun % 47 si Birleşik Amerika'dan çıkmamıştı.

Her gün biraz daha sivrilen bir gerçek şudur: Yabancı sermayenin millî karma teşebbüslere iştiraki, bugün bağımlı memleketlerle sömürgelere emperyalist nüfuzun karakteristik bir şeklidir.

Karma teşebbüsler emperyalist tekellerin az gelişmiş memleketler sanayiinin özellikle devlet işletmelerinin önemli bir kısmını, hem de çok az bir yatırımla, kontrol etmelerini mümkün kılar. Tekeller kredi himaye tedbirleri, vb. konusunda devlet işletmelerinin kendilerine verdikleri geniş imtiyazlardan yararlanırlar.

Az gelişmiş memleketlerin sanayileşmelerine kadar giriştiği savaşta emperyalizm çok değişik usuller kullanır. Bu memleketlerin bazı sanayi kollarının gelişmesini önliyemediği zaman aşırı kârlarının düşmesinden sakınmak ve sanayileşmeyi frenlemek amacıyla bir kontrol kurmaya çalışır. Devletin kontrolündeki karma teşebbüslere nüfuz etmesi tekelcilerin faaliyetlerini, memleketin ekonomik hayatında devlet müdahalesini destekliyen halk yığınlarından gizlemesine imkân verir.

Az gelişmiş memleketlerin ekonomileri zayıftır: kilit noktaları yarı feodal toprak ağaları tarafından tutulan yabancı tekellerin ellerinde bulunur. Genellikle bu memleketlerin ekonomik bağımlılığı hükûmetlerinin siyasi bağımlılıklarına yol açar. Ayrıca yabancı yatırımlar emperyalist tekellerin hâkimiyetini sağlarlar ve aşırı kârlarını arttırır.

Emperyalistlerin özel yatırımlar ve borçlar için elde ettikleri şartlarda özellikle kârların transfert hürriyeti vardır. Bugün tekeller az gelişmiş ülkelere yatırdıkları sermayeden daha fazlasını az gelişmiş ülkelerden alıp götürmektedirler. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın verilerine göre, 1946 - 1954 yıllarında Güney Amerika'ya yatırılan her dolar 3.17 dolar getiriyordu. 1946 - 1959 yıllarında Kuzey Amerika tekelleri Güney Amerika memleketlerine 4.400 milyon dolarlık yatırım yaptılar ve 8.004 milyon dolar elde ettiler. Emperyalistler, ve en başta Birleşik Amerika, «yardım», «iktisadî işbirliği» plânlarıyla kitleleri hayat seviyelerinin düzeltilmesi ve gerçek bir ekonomik ilerleme için giriştikleri savaştan vazgeçirmek istemektedirler. Gerçekte hedefleri, az gelişmiş memleketlerin ekonomik ve politik bağımlılığıdır. Bu çeşit «yardım» ın konusunda, Başkan Kennedy'nin teklif ettiği, Güney Amerika için on yıllık plânı gözden geçirmek uygun olur. Bütün öteki plânlar gibi bu da Amerikan hükûmetinin Güney Amerika memleketlerinin ekonomik ve politik hayatına karışmasını daha çok belli etmektedir. 300 milyon insanın yaşadığı bütün Güney Amerika memleketlerine 500 milyon dolar gibi önemsiz bir meblâğın ayrılması, bunu doğrular.

Sinema Şûrası'ndan görünüş
Filimcileri aramayınız

Bir yerli sinema güldürüsü

Rekin Teksoy

Filmin adı: İSTEMEZÜK. Yönetmen: Filim Rejisörleri Birliği. Oynayanlar: Filim Prodüktörleri Cemiyeti, Filim Rejisörleri Birliği ve Sine - İş Yönetim Kurulları. Filmin türü: Beş dakika aralı acıklı güldürü. Değerlendirme: ★★★★.

Türk sinemasının tarihinde ilk olarak Devlet, sinema konusu ile ilgilenmeye karar vermişti. Geçen Ağustos ayı içinde düzenlenen «Birinci Sinema Danışma Kurulu» ön çalışmalarından sonra, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, bu kez yine İstanbulda bir «Sinema Şûrası» topluyordu. Sinema Şûrasının gündemi, sinema kurumlarının meydana getirilmesi, sansür, sinemanın ekonomik ve teknik sorunları gibi konuların incelenmesini ön görüyordu. Sinema Şûrası, Türk sineması için çok önemli bir olaydı. Çünkü geç de olsa Devlet, sinema endüstrisine bir çeki düzen vermenin gerekliliğini kabulleniyor, getireceği düzenleyici tedbirleri hazırlamadan önce, bu konuda bilgi edinebilmek amacıyla bir Danışma Şûrası topluyordu.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, toplantıya filmciliğin sermaye, emek ve düş'' bölümlerindeki kuruluşla:..ın temsilcilerini, sinema endüsrisi ile çeşitli ilişkileri bulunan Bakanlıkların temsilcilerini ve düşüncelerinden yararlanabileceği san'atçıları, düşünürler çağırmıştı.

Şûra, 9 Kasımda Radyoevinde Turizm ve Tanıtma Bakanının konuşmasıyla açıldı. Bu konuşmanın hemen ardından, toplantının aklı başındaki çağrılılarının ömürleri boyunca unutamayacaklar bir güldürünün ilk oyuncusu ortaya çıktı. Toplantının yapılmakta olduğu salonun birkaç yüz metre ötesindeki sinemada gösterilmekte olan «Bitirimsin Hanım Abla» filminin yapımcısı Bay Birsel Film Prodüktörleri Cemiyeti, Film Rejisörleri Birliği ve Sine - İş imzalı bir önerge vererek, gündeme geçilmeden önce Türk sinemasının tanımının yapılmasını ve «meslektaş» niteliğini taşımayan çağrılıların toplantıdan çıkartılmasını istedi. İstenmeyenlerin kimler olduğu önergede açıkça belirtilmemişti ama, sinema yazarlarının söz konusu olduğu besbelliydi Nitekim çok geçmeden, yönetmen Ertem Göreç, salondan çıkartılması istenenlerin «Türk Sinema Yazarları Birliği» temsilcileri olduğunu açıklayacaktı. Önergeyi okuyan yapımcının, daha birkaç ay önce düzenlediği bir senaryo yarışmasının jürisini sinema yazarlarından seçip, jüri üyelerinin adlarını gazetelerde yayınlayarak firmasının reklâmını yaptığını hatırlayanlar, izleyecekleri güldürünün soylu cinsten bir güldürü olduğunu anlamakta zorluk çekmediler. Verilen önerge yapımcılarla yönetmenler arasındaki çıkar uyuşmasını göstermek bakımından çok ilginçti. Türk sinemasının baş köşesine kurulan tâviz politikasının doğal bir sonucuydu bu istek. İstek kabul edilecek olursa, toplantı başkanının da toplantıyı terketmesi gerekecekti. Çünkü toplantıya başkanlık etmekte olan, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı İstanbul Bölge Temsilcisi Semih Tuğrul da sinema yazarıydı. Önergeyi verenlerin bir Bakanlığın belirli bir konuda danışacağı kişileri seçmedeki takdir yetkisini sınırlama hakkını nereden aldıkları anlaşılmıyordu. Üstelik dertlerine kendi aralarında bir çare bulabilecek idiyseler, şimdiye kadar ne di.e bir araya gelip de böyle bir yola gitmedikleri sorusu da cevapsız kalıyordu.

«Toplumcu Rejisör» Halit Refiğ, Prodüktörler Cemiyeti adına da konuştuğunu belirtmede bir sakınca görmeyerek önergeyi destekledikten sonra, Ertem Göreç önergenin üstü kapalı deyişini açıklığa kavuşturdu. Sinema yazarlarının toplantıdan çıkartılmasını istiyorlardı. Sinema Yazarları Birliği temsilcisi «Türkiyede sinema yazarlarının yıllardır karşısında oldukları bir tutumun, yani düşünceye sırt çevirmenin en güzel örneklerinden birini verdikleri için» önerge sahiplerine teşekkür etti. Dâveti düzenleyen Bakanlık, toplantıda bulunmalarında bir sakınca görecek olursa salonu terkedebileceklerini ekledi. Bakanın cevabı: «Bilâkis, kalmanızda büyük fayda görüyoruz» oldu. «Statükocu» İstemezük önergesinin uyandırdığı sert tepkiyi belirten konuşmalardan sonra yapımcı Bay Birselin toplantıya beş dakika ara verilmesini istediği görüldü. Aranın ne amaçla istendiği sorusuna «dışarı çıkıp aramızda beş dakika müzakere edeceğiz» cevabı verildi. Türk sinemasının üstüne çökmüş olan kısır görüşün, burnunun ucunu görememenin en tipik belirtisiydi bu ara isteği. Bunca yapımcı, bunca yönetmen kafa kafaya verip, çıkarlarını güvenlik altına alabilmek amacıyla bir plân hazırlamışlar, fakat istekleri tepki ile karşılaşacak olursa ne yapacaklarını kararlaştırmayı unutmuşlardı. Sinema Şûrası ile sinema setini birbirine karıştırmışlardı anlaşılan! İstemezükçülerin saatleri de, zamanın gerisinde kalmada sahipleri kadar iddialı olmalıydı. Çünkü beş dakikalık ara tam kırkbeş dakika sürdü. Geri geldiklerinde yepyeni bir buluş ileri sürdüler:

Sinema yazarları toplantı çalışmalarına katılsınlar, ama komisyon çalışmalarını da oy vermesinler. Teklif bu sayın bayların katıldıkları toplantının niteliğinin ne olduğunu bile bilmediklerini gösteriyordu. Danışma toplantısında oylamanın söz konusu olamayacağının, düşüncesi azınlıkta kalan temsilcilerin de, varılacak kararların yanı sıra düşüncelerini belirtebileceklerinin farkında değildiler. Kendi mesleklerinin gereklerinin farkında olmayanların bu kadarcık yanılması hoş karşılanabilirdi belki. Ama iyi niyetle düzenlenmiş bir toplantıyı baltalama tertipleri daha fazla hoş görü ile karşılanamazdı. Nitekim başkanlık düşünceye yönetilmiş bu utanç verici önergeyi bir yana bırakarak komisyonların seçimine geçti. Tertiplerinin bozguna uğrayışının şaşkınlığı içindeki yapımcılar ve yönetmenler kendi meslekleri ile ilgili çalışmalar yapacak komisyonlara katılmaktan kaçındılar.

Şûranın açılış toplantısı sona erdiğinde, bu mevsim gördükleri yerli filmlerin kalitesizliğinden yakınan sinema yazarları, izledikleri güldürünün kusursuzluğu konusunda birleşiyorlardı. Üzüntüleri, böylesine gerici bir davranışa, Türk sinemasının umut bağladığı ilerici yönetmenlerin de katılmış olmasıydı. Sinema Şûrasının açılış toplantısında hazır bulunan yönetmenlerden Metin Erksan iki gün sonra Türk Sinema Yazarları Birliğine yolladığı bir mektupta şöyle diyordu: «Sinema yazarlarının Türk Sinema Şûrasının her yöndeki çalışmasına katılmalarına karşıt değilim. Aksine, Türk sinemasının her meselesini, sinema yazarlarının bütün uyarmalarına rağmen kötü film yapmakta devam edegelen ve Türk film prodüktörleri içinde çoğunlukta bulunan kişilere karşı, birlikte halledeceğiz». Erksanın sözleri gerçeğin ta kendisiydi. Ne var ki Sinema Şûrasının komisyon çalışmalarında sinema yazarları özgür sinemayı ve sinema sanatını savunurlarken, yanıbaşlarında bir tane olsun film yönetmeni yoktu.

Kolay bir söz: Palavra

Mehmet Doğan

YÖN dergisinin 83. sayısında, Bay Ali Uzunisa'nın «Evet, Sanat Ülkemiz de Palavradır» adlı bir yazısı vardı. Yazı özellikle Memet Fuat'ın iki sayı önceki bir yazısına karşılık olduğu için, cevap vermek bana düşmez, dedim önce. Ama son yıllarda üzerinde en çok konuşulan bir konuda düşündüklerimi söylemenin benim için de bir borç olduğunu düşündüm.

Tekrar edeyim, Memet Fuat adına cevap vermek değil niyetim. Zaten, kendimi aynı paralel üzerinde bulmadığım Memet Fuat'la bu konuda düşüncelerimiz birbirini tutmayacaktır belki de. Yalnız, tartışmalar yoluyla bir sonuca ulaşabileceğimiz Halkçı Sanat konusunda düşündüklerimi ortaya koyma çabası benimkisi.

Önce şunun bilinmesi ve gözden kaçırılmaması önemli bence: Şu yurtta iyi - kötü, yapılan - yapılmayan, doğru - yanlış, eksik - fazla ne varsa, içinde yaşadığımız toplumun, şartların ürünüdür. Sanatın da bu gerçekten ayrılığı yoktur, olamaz. Her kesiminde, toplumumuzun, ülkemizin geri kalmışlığını, yoksulluğunu, ileri ülkelerle yarışamazlığını kabul ediyoruz da sanatımızı neden aynı ölçüye vurmuyoruz? Geri kalmışlık, yalnızca maddesel dünya düzeyinde, ekonomimizdedir de, sanatın ve edebiyatın üzerine oturduğu taban olan fikir düzeyinde ileri mi gitmişizdir? Kabul edilir bir gerçek olamaz bu. Öyleyse bugün birşeyler yazmağa, çizmeğe, bestelemeğe çalışan sanatçılarımızı toptan bir inkâra kalkışmak sağlam bir düşünce yolu değildir. Orhan Veli kendi zamanının olanaklarının şiirini söylemiştir; Sait Faik, içinde yaşadığı çevrenin hikâyesini yazmıştır. Orhan Veli'leri ve Sait Faik'leri, Edebiyat-ı Cedideciler gibi yazmadıkları için kınayamıyacağımız gibi Edebiyat-ı Cedidecileri de onlar gibi yazmadıkları için kınayamayız. Bizim için sanatçıyı ölçmede miyarın, devrini aşma, daha bütüne varma çabası olmak gerekir. Bugün de, «O pek meşhur iki buçuk ciddi gazetede», dergide yazıp çizen şairimizi, hikâyecimizi, eleştiricimizi bu ölçüye vurursak daha sağlam, daha kabul edilebilir bir sonuca ulaşabiliriz. Yoksa, toptan hepsine «palavra» deyip geçmekle değil.

Sonra, varılacak sonucun pek de içaçıcı olmayışı, bizi umutsuzluğa da sürüklememeli. Bölünmüş bir toplumda farklı değer yargılarına sahip sanatçıların oluşu kaçınılmaz birşey. Farklı değer yargılarının, farklı sanat anlayışlarının olduğu yerde de bunlar arasında bir çatışma olacağı su götürmez bir sonuç. Bizi öncelikle ilgilendirecek şey, bu çatışmanın yönünü halkçı bir sanattan yana çevirmek ve doğru'yu savunanların gücüne güç eklemektir. Bu tip sanatçıların az olduğu, güçsüz olduğu ileri sürülebilir. Doğrudur. Ama yok demek değildir bu. Halkın çoğunluğunun daha okur - yazar bile olamadığı bir toplumda, sanat çalışmaları üzerinde mutlu bir azınlığın büyük etkisi oluşu, aksi beklenemiyecek bir gerçektir. Zira, sanat çalışmalarını besleyen şey, belli bir kültür düzeyine, dünya anlayışına varmış olmaktır. Bu mutlu azınlığın, sanat alanında sürdüreceği şey, kendi dünya görüşleri alacaktır. Ama bu dünya görüşünün karşısında halka dönük, geleceği aydınlık bir görüş, bir sanat anlayışı yok mu? Var tabii. Halkımızın kültür seviyesi, gerçekleri anlayış ve değerlendiriş gücü ne kadar düşük olursa olsun, var. Bunlar, kendi içinden çıkardığı kendi öz temsilcileri de olabilir, bu mutlu azınlığın içinden, gerçeğin bilincine ulaşmış kimseler de olabilir.

Tekrar etmek gereğini duyuyorum: Bizi en başta ilgilendirmesi, en başta üzerinde durulması gerekli şey, bu diyalektik gelişmede halkçı sanatın gücü, halkçı sanatçıların görevlerini yerine getirirken gösterecekleri kendilerini aşma, bütünleme çabalarıdır. Seslendikleri kütlelere, değişen gerçekleri en dolaysız, en etkili yolla anlatma çabalarıdır. Bu çabanın yolu ise yine sanattan ve onun kendine özgü kurallarından geçmektedir. Yani, sanatçı görevini yine sanatçı olarak yerine getirecektir.

Sanatın kendine özgü kurallarından söz açışım, Bay Uzunisa'nın ve daha bazı kimselerin «halkın anlamıyacağı dilde ve türde eser yazılıyor» iddialarını karşılamak için. Balaban'ın bir harman tablosu karşısında saatlerce düşünüp ne olduğunu anlıyamıyan çok kimse gördüm ben. Diyeceğim, Balaban, bakan hemen anlasın diye, bütün sanat endişesini bir kenara bırakıp basitleşse miydi, fotoğrafçılığa mı özenseydi? Toplumumuzun insanını ve onun kültür seviyesini unutmadan konuşalım: Bugün, çoğunluğuyla halkın anlıyacağı dilde ve türde eser: şiirde mani'den, hikâyede, romanda Kerem ile Aslı, Battal Gazi türü şeylerden, resimde manzaracılıktan, müzikte ise tek sesli ağlamaklı türkü ve şarkılardan ileri gitmeyecek eser demektir. Bu ise ilerleme değil, gerilemedir, durmadır en azından. Oysa sanatçının ödevi, gelişen toplumsal şartlarla beraber, büyük çoğunluğu: halkı estetik bir düzeyde bir bilince, bir zevke ulaştırmaktır.

İşte bu düzeye sanatçı, önce kendikendini aşarak, yenileyerek, bütünleyerek varır. Bunun için kendi vazgeçilmezini, karşıtını da bilecektir, okuyacaktır. Kendi karşıtına gözlerini kapaması —Bay Uzunisa'nın deyişiyle «halkı sırtını dönmüş bütün yayınları yakması»— hiçbir şey getirmez ona. Kitap yakmak hiçbir topluma birşey vermemiştir. —Hele yakılacaklar, Kafka'lar, Joyce'lar olursa—. Bugünün en büyük şairlerinden biri olan Aragon, gelişmesinin bir aşamasında gerçeküstücü olmuştur, gerçeküstücülüğü kurmuştur. Bir moda olsun diye mi? Değil tabii. Onun gelişme çizgisi oradan geçiyordu. Bir adım daha ileri atabilmesi, yeni ufuklara çıkabilmesi için o tecrübeyi geçirmesi zorunluydu. «Şimdiye kadar yazdıklarım içinde, bugün de altına imzamı çekinmeden atamıyacağım bir tek satır yoktur» diyen Aragon, kubizm ve gerçeküstücülük deneylerile varacağı yere vardıktan sonra onlara keyifle birer tekme sallamasını da bilmiştir. Onun, daima gelişen hayat içinde bir yere takılıp kalmasını nasıl affedebilirdik.

Sanat değeri taşımayan bir eser, sırf toplumcu olduğu için yüceltilemiyeceği gibi, gerçek sanat eseri de toplumcu, devrimci olmadığı için inkâr edilemez. Bu iki özelliği bir arada bir sanatçıda buluyor muyuz, baştacı edelim onu, diyecek yok. Ama sanat eserlerini de «Palavra» deyip bir kalemde silmeyelim, yok saymıyalım. Onlar da bu toplumun ürünüdür, istesek de istemesek de vardır.

Sanatçılarımız kendi dallarında çalışmalarını yapacaklar, kendi karşıtlarını aşacaklar ve kurtarıcı bir sanatın boyutlarını çizeceklerdir —bunları yapıyorlar da zaten—. Ama halka sırtını dönmüş bütün yayınları yakarak, kesin bir ortak ölçünün bulunamıyacağı bir temizliğe girişerek değil. Zorla yaratılmış bir çöl ortamında değil.

Bay Uzunuisa'nın dediği gibi yaparsak, bu temizliği yaptıktan sonra kurtarıcı bir sanatın hiç olmazsa boyutlarını çizicek olanlar kimler olacaktır?
Yine bizler: 1964 Türkiyesinin «O pek meşhur ikibuçuk ciddi gazetesinde», dergisinde yazan sanatçılar.

Sanatçı da ithal edemeyiz ya dışardan, sanatımızı kurmak için!

Cahit Atay'ın «Sultan Gelin» iyle «Ormanda» sından birer sahne.

Sultan Gelin - Ormanda ve Buzlar Çözülmeden

Ayperi Akalan

SULTAN kız güçlü mü güçlü. Yetip hakkından gelmediği iş yok Babasına tarla gerek. Tarlaya da para gerek. En «minasip» i Sultanı satmak.. Haraç mezat, dört bin kaymeye gidiyor Sultan. Sultan, gelin gerdek gecesi dul kalıyor. Güvey marazlı imiş meğer. Törelerin uğruna ölüyor damat Osman. Sultan gelin kız oğlan kız.. Ama güçlü mü güçlü. Tarlaya, sabana, davara, çamaşıra biçilmiş kaftan. Gelin olamadıysa ırgat olur. Havaya mı gitsin bunca para? Hem işin aslına bakarsanız onu iş kotarsın diye aldılardı zaten. Çare? Bir nikâh kıyılır küçük oğlana., Oğlan on yaşında yok.. Eh, Sultan gelin çalışadursun, büyür elbet.. «Oturduğunuz yerden seslenesiniz gelir:) Sultan gelin nol'du güzelliğin? Sultan gelin nerde mutluluğun?

On yıl'ın mihneti alır gençliğini, baharını Sultan gelinin.. Gün erişir, oğlan yetişir. Bir kez daha gerdeğe koyarlar solmuş gelini. Sultan gelin erkek ister, döl ister, biraz da mutluluk ister.. Ama «etme aba.. eyleme aba..» dize gelir güveyi. Sultan gelin yakasına yapışır, ne fayda başkasına yangın oğlan.. Çaresiz pencereden kendi uçurur gönlünün kuşunu..

Sultan gelin kim sebebin? Sultan gelin nerde senin çaren?..

Sultan gelinin yine eli böğründe. Dönemez baba evine. Dönse ne olacak? Irgatlık her yerde bir değil mi? Hem oğlan doğurdu kayın anası.. Biraz daha dişini sıkarsa elceğizinle büyütür on beş yıla kalmaz sarar güveyi!. Yok, Sultan geline yetti artık. Çocuk bakmıyacak. Ya ne yapacak Sultan gelin?.. Öyle bir çalışacak ki nam salacak, şan salacak dünyaya. (Estâfurullah Sultan gelin, o şan bize ait.. Sen gam yiye dur. İt ol, öküz ol çalış.. Şan bizlerindir.) Sultan gelin hava aldın.. Sultan gelin nerde şanın?. Böyle gösteriyor Atay nice köy gelinlerinin gerçeğini. Bir replik alamazsınız oyunundan öyle güzel, öyle bütün, öyle sağlam. Bir kişisini eksik ya da fazla bulamazsınız Öyle gerçek, öyle ölçülü..

Bir solukta, kolaycacık, yumuşacık, öfkesiz, yargısız, gülücükler içinde söylüyor sözünü Atay.. Ben gerçek tiyatro yazarı diye böylesine diyorum.

★

Orman dâvası diyorsunuz değil mi efendim.. Buyurun işte ormanda iki kişi. Kişi ama ne kişi İnsan böylesine yoksul, böylesi ne çaresiz olursa ona kişi demezler artık.. İki «âdemoğlu» ormanda. Atay sizi güldüre dursun kesecekler ormanı. Ama devlet var, kanun var. Binerler ensesine adamın. Biniyorlar da. Korucunun elinde bizimkiler.. Gittikleri yerde «mapus damı» olsa gerek. Perde iner.

Alkış kıyamet ya. Soru orta yerde. Kim kel etti bizim yurdu? Kim kesiyor ormanı?. Devlet kesiyor.. Biz kesiyoruz.. Bakmayın şehirlerde uslu akıllı oturduğumuza.. Bir yandan orman kesiyoruz.. Bir yandan kız satıp gelin ağlatıyoruz.. Bizim yerimize de Hüsük'ler gidiyor mapusa. Kayınanasına, kaderine değil her gece olsa olsa bize ilenir Sultan gelinler Biz sattık Sultan gelini BİZ.. Hem tarla derdinde de değil dik, üç paralık mutlulukla, kaygısızlığımızla sorumsuzluğumuzu satın aldık yerine.

Sultan geline adam gibi bir yaşama. Ormanda'kilere tarla, ormana ağaçborçluyuz..

Oyuna gelince. Şehir Tiyatrolarının geniş, güçlü kadrosunu gördükçe özel tiyatroların cılız, çıkarcı, ahbap işi kadrolaşmalarını anıyorum. S. T- ında her rol buluyor oyuncusunu. Bir de yetenekleri oldu mu oyuncuların işte böyle güçlü oyunlar çıkıyor orta yere.

H. Rakunt, K. Tuna, B. Oraloğlu bele F. Işhan hepsi - hepsi saygılı, güzel oyunlar verdiler. Sahneye daha özenle ve daha gerçekçi, şiirli bir dekorla konabilirdi oyunlar. Atay oyunlarının tek yanını ihmal etmemelidir kanısındayım. Karakaya'ya bir sözüm var. Bu nerdeyse soyut oyunu seyrederken çok hoşa gidiyor, ama Atay'ın kişisini bir meczup olarak ileri sürüyor yer yer. Karakaya bu tip'i oynarken Atay'ın gerçekçiliğinin üstüne titremeli oysa.: Ataya saygı duyar, kişisini çarpıtmaz, alkış avını bir yana kor da o acı güldürüyü yakalarsa kat kat artacaktır başarısı. Karakaya bu değerlendirmeyi yapması gereken duygulu, gerçek bir oyuncudur benim bildiğim..

Atay'ın oyunlarını kaçıranlar tiyatro adına çok şey kaçırdılar.. Bana sorarsanız Atay'ın oyunlarının tadını hiçbir yazarımız veremiyor derim..

BUZLAR ÇOZULMEDEN

Toprak ananın ürün sütünü toprak ağaları sağar. Obur ağızdan sızan'ar yoksul köylünün payıdır anca».. Zahireci, tüccar, aracı, tefeci halktan hakkını çalarlar. Bir sınırsız talan, bir korkunç vurgundur ülkemizde kol gezen. Hepsi de kanuna uygundur. Ya kutsal mülkiyet hakkıdır, ya da ticaret özgürlüğüdür ardına sığınılan kara kitaplar. Acı gerçek şudur ki milletin meclisinde bile azınlık çıkarcıları çoğunluğa hem de Demokrasi adına apaçık düşmanlık ederler. Düzenleri vardır akıl ermez, kanunları vardır dokunulmaz, dostları, yardakçıları, uşakları vardır yola gelmez. **Başkut'un** güzelim **Buzlar Çözülmeden** oyununda söylediği yiğitçe sözler, oyunun açık, seçik halka yönelttiği bildiri işte bu yüzden görmezlikten gelinir ve sorumsuz ve yükümlü eleştiriciler tarafından **akılı yöneticilerin akıllılığını hicvetme olarak** tanıtılır..

Başkut bir deliyi aracı ediyor. «Akıllılardan ne bulduk» da diyor bir yerde. Ne var ki tiyatroda çoğu kez dolaylı söylendiğini iyi bilir eleştirici baylar. Dolaylı söylüyor Başkut. Bir punduna getirip bir deli öyküsünden giriyor sorulara. Ama giriyor. Geçit vermez dağların arasındaki kasabada ihtilâlci ve deli kaymakam halk çıkarına yaplacak her şeyi yapıyor. Bütün kanunlar mülgadır artık. Perişan ediyor halkı sömürenleri. Toprak ağasının maskesini alıveriyor aşağıya. Halka pislik satarak şişinen zahirecinin başına çöküyor, kaşık kaşık gırtlağına sokuyor o pislikleri.. O ticaret erbabını - zor altında - suçlarını sayıp döken papağanlara döndürüyor. Bir Galiçya ve Sarıkamış artığı, bir düşkün kişi buluyor kasabada.. Ona da insan olmanın bilincini, insanlık haysiyetini aşılıyor... Aman buzlar çözülmeden, aman buzlar çözülmeden. Çünkü, buzlar çözülüp, dağlar geçit verdi mi kanunlar, yöneticiler, toprak ağasının dayanıştıkları, mevzuat ve mahkemeler kasabaya akın edecektir. Bir kelime ile o bize özgü demokrasi gelecek ve işini bitirecektir deli kaymakamın.. Oyunun sonunda çıka gelenler gine ihtilâl'in dürüst yöneticileridir ama seyirci biliyor bu oyunu. Bir kez daha seyretmişti, seyrediyor.. Ne oldu 27 Mayısa?. Azınlık çıkarcıları o içteki, dıştaki sömürücüler, mali güçler buzları çözüp eritince, kendi gitti, adı kaldı yadigâr 27 Mayısın..

Bu kadar taze olayları çağrıştıran, bu kadar somut gerçeklerimize parmak basan bir oyunu en hafifinden, bir hiciv komedisi olarak yorumlamayı ben yazarın kendine ve kaymakamı böyle yürekten alkışlayan, Çavuş'a bu kadar yürekten ağlayan halka saygısızlık sayarım. Başkut oyununun kimlere umacı olduğunun öylesine bilincin de ki kaymakam köş köş tımarhanenin yolunu tutmuş çıkıp giderken şöyle dedirtiyor ona «Söyleyin onlara işi azıtmasınlar yoksa yine gelirim ben.» Oyununun çağrışımlarını, geçip gidenleri bir yana kovalım. Başkut'un açık seçik bir söylediği var: Bu düzmece demokrasiyi, bu temel sorunları gürültüye getiren politik keşmekeşi bir yana kovun, delice bir çıkışla yeni bir düzenleme yapmak gerek, yoksa aklımız, halkın yanında olanlara deli ya da komünist deyip tımarhaneye yollamak kurnazlığını becerebilmekten başka bir işe yaramıyacak.. Devran gine ol devran sürüp gidecek..

C. F. Başkut'un oyunu teknik yönden az bulunur bir sağlamlık ve ustalık taşıyor. Sahneye koyan ve kaymakamı oynayan **V. R. Zobu** her zamanki halkla koynaşmış, halkla gönüldeş sıcak, doyulmaz oyuncu. Bu kez Başkut'un oyununda yer yer ve şimdiye kadar rastlamadığımız bir şiirsellik var. Örneğin kaymakamın deli çavuşa konyak sunduğu o kısacık, güzelim sahne bunlardan biri. Bir deli çavuşu var Başkut'un.. Ama onun değil artık. **Rıza Tüzün**'ün oyunu bu rolü iyice kendine kattı, şiir gibi ağıt gibi bir şey yaptı Çavuş'u.. Sade **Tüzün**'ün oyununu görmek bile yeterli bir sebeptir **Buzlar çözülmeden**'i kaçırmamak için..

1964 yılındaki İstanbul sahnelerinin gerçekten mutlu dönemidir Başkut'u böylesine bir çıkış noktasına getiren.. Halkın ve yönetimin mutsuzluklarının bilincine varmak, gerçeğin yanında yer almak, yapıtın gücünü gerçekten almanın kaçınılmazlığı da tiyatro yazarlarının çoğunluğunu böylesine —salt sanat açısından olduğu kadar tutum yönünden de— sağlam, güzel bir duruma getirdi.. Asıl dikkatle izlenecek, üstünde durulacak sanat olayı budur kanımca.. Soluk almağa başladı ülkemiz. Bu soluğun ergeç getireceği de artık boğulamaz bir güçlü ses olacaktır.

POLİTİKACILARA SUNULUR: 5

DIŞ TİCARET

Büyük soygun yolu: 3

İdris Küçükömer

DIŞ BORÇLARIN HEPSİ TÜRK ULUSUNUN GERÇEK BORCU DEĞİLDİR

Önce, bundan evvelki yazıyı özetleyelim: Bir ülke ilkel maddeleı üretip *dışarı satarak kalkınamaz.* İhracatı, nisbeten kolay teknik ve ucuz emekle üretilebilen mallar alanına kaydırarak da kalkınamaz. Geriye esasta iç piyasalara dayanarak gelişme yolu kalıyor. Ve bir ekonomi ancak geliştikten sonradır ki, gelişmiş ülkelere ileri sanayi mamullerini, *büyük ölçüde ve nisbeten devamlı* satabiliyor. İç piyasalarla gelişme, tarım ve sanayiin birbirine bağlı gelişmesile sağlanabilir. Sanayileşme için tarım kesiminin mutlaka bir «fazla» yaratması şarttır. Petrol gibi bazı madenleri büyük ölçüde ihraç edemeyen; ya da çok uzun vadeli, düşük faizli, siyasi tavizsiz dış kredi bulamayan fakir ülkeler, anlamlı bir tarımsal «fazla» yaratabilmek için mutlaka geniş bir toprak reformu yapmalıdırlar. Ayrıca, mevcut ihraç gelirlerile (dövizlerle) ve alınabilen dış kredilerle ithalat sermaye mallarına kaymalı ve bu yurt içinde mutlaka tasarrufla birlikte olmalıdır.

1 — VARSAYIMLAR

Yukarki şartların (Türkiyede olduğu gibi), yerine getirilmediğini varsayalım (farzedelim); ki bu ekonominin bütün olarak veriminin düşüklüğü demektir. Şimdi bu ekonomik yapı yanında, aşağıdaki ilâve varsayımlarla asıl iddiama geçeceğim ve bunu, Türkiye için göstereceğim. İlâve varsayımlar:

a) Para teorilerinden «miktar teorisi» gelişmemiş ülkelere uygundur. Miktar teorisine göre, ekonomide para miktarı arttıkça fiyatlar da aynı oranda artar; para miktarı azalırsa fiyatlar aynı oranda azalır. Gelişmiş ülkelerin aksine, gelişmemiş ülkelerde büyük çapta aylak (atıl) üretim kapasitesi, yeni yeni yatırımlara gitmeden üretimi arttırma imkânı olmadığından tedavüle çıkan fazla paralar, fiyatları kolayca artırır. Fevkâlâde hallerde (Kıbrıs buhranı gibi) paranın tedavül sürati bir süre azalabilir ve fiyatlar yükselmeyebilir, buhranın etkisi azalırsa tutulan paralar harcanır ve fiyatlar yine yükselir; meğer ki, başka sebeplerle üretim artsın. Öyle ise, varsayım şudur: Gelişmemiş ülkeler, daima enflasyonun sınırı üzerindedir; ve çabucak enflasyona girebilirler. (Türkiyede olduğu gibi) D. Parti bunu anlamamıştı; fakat, «bize enflasyon var diyorlardı, kendimizi durgunluğun içinde bulduk» derken Ferit Melen'in de anlamadığı açıktır. b) Diğer varsayım. hızlı bir kalkınma *hızının istenmesidir. (Türkiyede olduğu gibi).* c) Kamu harcamaları yanında, aşırı kâr eğilimindeki özel kesim de para dolayısiyle kredi hacminin arttırılması için baskı yapacaktır (Türkiyede olduğu gibi.) d) Uzun vadeli, düşük faizli ve siyasî taviz verdirmeyen; kısaca ekonominin düşük verimliliğine uygun dış kredilerin sağlanamadığı varsayılacaktır. (Türkiyede olduğu gibi). e) Ekonomik kaynakların büyük kısmının, doğrudan ve dolayıı (birçok kamu kurumunda olduğu gibi) gerçek kontrolünün özel kesim tarafından yapıldığı varsayılacaktır (Türkiyede olduğu gibi.)

2 — İDDA VE TÜRKİYENİN DURUMU

Yukarki varsayımlardan önerreceğim iddia aşağıdakilerin bütünüdür: a) Öyle bir ekonomi, kalkınmak isterken enflasyona sürüklenecektir. (Bu aşırı kâr ortamıdır.) b) Dış ticaret, dış borçla (kredi ile) kapanır gözüyle bakılınca, açık verecek ve ihracat azalır ya da aynı kalırken, açık artabilecektir. c) Paranın, iç değeri ile birlikte. dış değeri de düşmüş olacağından resmi kambiyo haddi ile gerçek kambiyo haddi arasında büyük fark olacak; enflasyon devam ettikçe bu fark artacaktır. Bu ise, döviz kaçakçılığını teşvik edecek ve resmi kurdan döviz tahsisi alanları derhal büyük servete kavuşturacaktır. Aşırı talep sebebile stokçuluk, karaborsa kaçınılmaz olacak; bu dahi döviz kaçakçılığını *mal ithal etmek;* daha fazlasını tekrar kaçırmak üzere teşvik edecektir. d) Ekonomi dış ödeme güçlüğüne düştüğü için normal dış krediler alınamayacak; ancak dahildeki aşırı kârlar sebebile uluslararası «finans kapitali» ne büyük faizler (ya da komisyonlar) *vermek suretiyle mal ithal edilebilecektir.* Bu, böyle bir hale sokulan ülkenin iki yanlı soyulmasıdır.

e) Nihayet kapitalist özentisi ekonomi, sisteminin kuralları dışına da çıkmaya mecbur edilerek, iki yanlı, tavizli dış ticaret anlaşmalarına yöneltilecektir. f) Yukarda anlatılan ekonominin dengesizliği demektir. Bu. aynı zamanda sosyal ve politik dengesizlik getirir

Enflasyon sosyal sınıflar arasında gelir farklarını arttırır: fakir sınıfların reel gelirinin bir kısmı iş adamlarına zorla transfer edilmiş olur. Bütün bu dengesizlikler, ortaya çıkan tenkitleri susturmak isteyen iktidarları, Anayasayı çiğnemeye kolayca iter. g) Çok önemli bir oluş, gelişmemiş ülkede yukarki ekonomik ve politik dengesizlikler sebebile, kamu kurumlarının gözü önünde, ithal ve ihraç yoluyla sermaye (ya da gelir), kısaca döviz kaçırırken, ülkenin dış ticaret açığı suni olarak şişirilir. Yani gerçek olmayan beyanlarla ithalâtta fiyat yüksek gösterilerek, dışarıya gerçekte ödenmesi *gerekenden fazla döviz transfer edilir;* ihracatta ise satılan malın fiyatı düşük gösterilip yurda getirilmesi gerekenden daha az döviz getirilir. Bunlar dış ticaret açığını ve dış borçlar taplamını suni olarak şişirir. Ve bu tarz soygun, dış ülkelerdeki firmalar ve mali kurumlarla anlaşararak *yürütülebilir. Ayrıca,* ithal ve ihraç mal ve hizmetlerinin kalite ve miktarı üzerinde de oynamak yoluyla kaçakçılık mümkündür.

Yukarda yaptığımız varsayımlar Türkiye için doğrudur. Onlardan önerdiğimiz iddaların da Türkiye için doğru olduğunu gösterelim şimdi. İddialarımın ispatında, «1948 - 1960» ve «1960 ve sonrası» olarak iki dönemi ele alacağım. Türk ekonomisi 1948 den bugüne devamlı dış ticaret açığı vermiştir. Bu açıklar, dış borçlar alarak kapatılmıştır. Bugün ise ülkemiz, bu borçları vadesinde ödeyemez hale gelmiştir. Ve aşağıda göstereceğim ki, bu borçların önemli bir kısmı Türk Ulusunun gerçek borcu değildir.

1948 - 1960 DÖNEMİ: Ekonomi, harp içinde biriken paraların harcamaya başlanmasile (tedavül süratinin artmasıyla), ayağını yorganına göre ayarlamamış ve 1948 de başlayan dış kredi ve yardımlarla (Marshall yardımı) dış açık başlamıştır. Bu iş. Liberal dış ticaret politikasına geçildiği 1950 den sonra, dış kredilerin de artmasile süratlenmiştir. Süratlı kalkınma hikâyesi ile 1953 den beri (ucuz para politikası) uygulanırken, yani para - kredi hacmi arttırılırken fiyatlar yükselmiş enflasyona girilmiş; ihracat 1953 den sonra düşmüş, kredi bulunduğu sürece dış açık olagelmiştir. 1954 den sonra, Türkiyenin normal dış kredileri tükendiği halde önce kaçırılmış dövizler ve dış *«finans kapitaline» verilen komisyonlarla* «kredili ithalat» diye uydurma bir adla ithalat finanse edilmiştir. Enflasyon devam edip ithalata döviz tahsis edilemedikçe, yabancı ülkelerin alacakları, «zorla kredi» haline dönüşmüş ve bu yüzden birçok yabancı ülke firması iflas etmiştir.

Ne yazık ki, bu zorla kredi mekanizması, o tarihlerde Avrupada Türkiyenin haysiyetini yaralayıcı sözler söylenmesine yol açmıştır. Resmi kambiyo hadleri ile karaborsa hadleri arasındaki büyük farklar sonucunda döviz kaçakçılığı artarken, herhangi bir kimseye resmi kur üzerinden yapılan döviz tahsisi, o kimseyi derhal milyoner yapmaya yetmiştir. Fiyatları yükselten para artışına devam edilirken, budala bir politika ile narh koyarak fiyatlar durdurulmak istenmiştir. Bu dönem; vitrinlerin boşaldığı, kuyrukların arttığı karaborsa ve vurgun dönemidir. Enflasyon, geri alma imkânlarını azalttığından dış kredilerin iyice daralmasına sebep olmuş; ve dışa bağlı firmalar kapılarını kapamışlardır. Bu arada kapitalist ülkelerle ticaret azaltılırken, zorunlu olarak doğu Avrupa ülkeleri ile iki yanlı takas ve kliring anlaşmalarına gidilmiştir.

İki taraflı anlaşmalar Türk mallarının satışını sabote eden şimdi burada konuyu uzatmamak için izah etmiyeceğim, reeksport işlemlerinin de sebebi olmuştur.

İçerideki dengesizlik ve hoşnutsuzluk karşısında Menderes meşhur imar politikasına girişmiştir. Bu plân, Merkez Bankasını zorlamadan finanse ettirilmek istenirken başka bir hata yapılmıştır. Şöyle ki. Menderesin «Kristof Kolombun yumurtası» dediği, sosyal sigortaların senelerdir birikmiş ve enflasyonda reel kısmının «massedildiği) fonlara el atıldı. Bugün benzer bir durum, Amerikalıların P.L. 480 tarımsal ürün fazlası yardımının iki kere kullanılmasında söz konusudur. Bunları gerçek tasarruf sanan Menderes, imar adı altında enflasyonu körüklemiştir. Ve buhranın yol açtığı tenkitleri susturarak iktidarı yürütme zorunda kalışıdır ki, D.P. yi anayasa dışına itmiştir. Aslında sistemin işleyişi sebep, anayasayı ihlâl sonuçtur. Menderes trajik sonuna bu sebebi anlamadan gitti; kanaatimce onu asanlar da anlamadılar bunu. Diyorum ki; yirminci yüzyıl gelişmemiş ülkesinde, sosyal sistemin bu sonucu yaratan ve yaratacak olan etkenlerini değiştirmeden kimseyi asamazsınız.

1958'in 4 Ağustosunda, dış alacaklıların zoru ile D.P. önce ak dediğine kara diyerek meşhur kararlara imza attı. Bu, Türkiyenin bağımsız olmadığının açık bir delili idi.

1960 - ve SONRASI: Durgunluk iddialarına rağmen dış açık arttı; 1963 *yılı hafif bir enflasyon yılı oldu; ihracat* artmadı, hattâ azaldı. 1964 yılı da, Kıbrıs olayı dolayısiyle paranın tedavül süratinin düşmesi yanında önemli fiyat yükselmesinin olmadığı, fakat bundan sonra olacağı bir yıldır. Şimdi ekonomi, batıya tekrar kapanmakta doğuya açılmaya mecbur kalmaktadır. Kanaatim bu sistem altında, Türkiye doğu ile de batı ile de ekonomik ilişkilerinde kârlı çıkmayacaktır. Şimdiye kadar olduğu gibi. Şimdi, 1948 den beri ithal ve ihraç yolula döviz kaçakçılığının önemine geliyorum:

3 — HİLELİ DIŞ TİCARET AÇIGI YA DA HİLELİ DIŞ BORÇLAR

Türk ekonomisi dış ticaret açığı, yani ithal edilen mal ve hizmetler değeri ile ihraç edilenler değeri arasındaki yıllık, farklar. aşağıda gösterilmiştir:

(Milyon dolar)

Yıl	Açık	Yıl	Açık
1948	78,3	1956	102,4
1949	42,3	1957	51,9
1950	22,2	1958	67,9
1951	88,0	1959	116,2
1952	193,0	1960	147,5
1953	136.5	1961	162,3
1954	143,4	1962	241,0
1955	184,3	1963	290,2

Ben, *resmi arşivlerdeki* belgelere ve ilgili memurların ifadelerine de dayanarak yukarda gösterilen yıllık açıkların, götürü ve yaklaşık bir hesapla ne kadarının şişirme olduğunu ortaya koyacağım. Hesap, gerçekten biraz fazla ya da eksik olabilir; asıl gerçek, *kaçakçılık ile şişirme borçların varlığıdır.* Hikâye şöyledir:

Yıl 1956, ithal ve ihraç yoliyle resmi kanallardan da geçerek dışarıya döviz kaçırılış hikâyeleri ayyuka çıkmıştır. D. Parti için tüccarın kaçakçılığı önemli olmayabilir; fakat şişirme açık nasıl kapanacaktı. Bu hale Menderes dahi tahammül edemedi ve 1/X/1956 da «ithal malları fiyat kontrolu dairesi» ni kurdurdu. Daire, ithalatçıların kambiye mercilerine bildirdikleri fiyatlar ile dünya fiyatları arasındaki farkı tesbit edecek; eğer fark bulunursa ithal vizesi vermeyecek ve durumu Ankarada Odalar Birliğine havale edecekti. Odalar birliğindeki komite. farkın % 15 e kadar olanlarının ithal edilip edilmemesini karara bağlıyacaktı. Bu komiteye tanınan % 15 in aslında ne kadar yüksek olduğuna dikkatinizi çekerim. % 15 in üstünde fark yapanlar ise, üç bakandan kurulu üst bir komitenin kararına terkediliyordu. Bunlara dayanamıyan pek mahir ve vatanperver ithalatçılarımız, dairenin vize selahiyetinin kaldırılması için D. Parti iktidarını devamlı tazyik altında tutmuşlar ve nihayet muratlarına 19/12/1959 da ermişlerdir. 33 *sayılı tebliğ ile artık Dairenin vize* selahiyeti kaldırılıyor; sadece fark ne olursa olsun tescil işlemi yapan hale getiriliyordu. Nitekim 1959 Şubatını izleyen kısa bir dönem içinde seçilmiş 51 çeşit ithal malı için ortaya şu hakikat çıkmıştır: İthal edilen bazı mallarda % 100 ün üstünde (örneğin, dolu sinema filimlerinde % 166 gibi) farklar olmuş; ortalama fark % 41.35 gibi dehşet verici oranı bulmuştur. (Resmi arşiv). Belli standart malların fiyatlarındaki bu farklar kaçakçılıktan başka neyi gösterir dersiniz? Farklar bir derece azalmakla beraber, kaçakçılık bu güne kadar devam edegelmiştir. Yüksek ithal fiyatına karşı hiç bir müeyyide yoktur halen. 1962 yılı ilk altı ayı itibarile sondaj ile yaptığım hesaplamada; kaçakçılığı ifade eden farkları tespit ettim. İlgililerin belirttiğine göre, fiyat tescilinden dahi bir dereceye kadar çekinen bazı ithalâtçılar kalite ve miktar üzerinde oynamaya yönelmişlerdir. Ayrıca önemli miktarda ithalat için, fark hesabı ithalâtçının gerekli evrakları daireye vermemesinden yapılamamaktadır. *Ne tuhaftır ki, Maliye Bakanlığı* bu gibi ithalatçıdan fazla evrak istenmemesini daireye bildirmiş bulunuyor! Ayrıca hiç bir ithalatçı yabancı firmalardan sağladığı ve gerçekte bazıları büyükçe yüzdelere varan dış komisyonlarını resmen beyan etmemektedirler. Şimdi, bu *verilere dayanarak* yaklaşık bir hesap yapabiliriz: İthal malları fiyat tescil dairesi, halen bütün ithalat için yaklaşık olarak ortalama % 3 kadarı fark olarak bulmaktadır ki, buna kalite ve miktar oyunlarının sebep olacağı farkı; kâfi vesaik vermeme sebebile yapılan kaçırmaları; ve nihayet dış komisyonları ilâve edersek % 10 genel fark akla yakındır. Bu yüzdenin 5 yukarı, 5 aşağısı, miktarı değiştirse de kaçakçılığın gerçek varlığını değiştirmez.

İhracatta bir kaç mal hariç tescil dahi yoktur. Çok eskiden beri düşük fiyatla mal ihraç edip dışarda döviz bırakmak normal işlemdir. Son aylarda ayyuka çıkacak dereceye varan bu işlemleri, gazetelerde dahi okuyabildik. Bu sistemde bunlara temelden engel olma imkânı da yoktur. İlgililer ihracatta % 10 düşük fiyat beyanını küçük bir yüzde olarak kabul ederler, hele kalite ve miktar oyunları da dikkate alınırsa.

Biz bu yüzdelerle, 1950 den bu yana gerçeğe yakın ithal döviz giderlerini ve ihraç döviz gelirlerini yeniden hesaplarsak, dış ticaret açığında döviz kaçakçılığı için yapılan suni şişirmeyi *götürü olarak tesbit edebiliriz.* Bu hesaba göre 1950 - 63 (dahil) arasında ithalâttan götürü olarak 663 milyon dolar fazla döviz dışarı transfer edilmiştir. (1) İhracattan ise 465 milyon dolar yurda getirilmemiştir.. Hesap yapılırken her yılın ithalat değerini % 10 azaltıp, ihracat değerini % 10 artırdım. Bu yoldan 14 yıl için toplam fark 1,2 milyar dolar kadar tutmaktadır. Demek ki, dış ticaret açığı söz konusu dönemde yaklaşık olarak bu kadar arttırılmış ve dış borç diye Türk ulusuna yüklenmiştir. Bu 1,2 milyarı az bulan da olabilir, çok bulan da; Fakat gözüken gerçeğin varlığına kimse itiraz edemez. Aynı hesapla yalnız 1963 yılı farkı, 105 milyon dolardır. Siz bunu dış alemden 1963 yılında alınan borçla mukayese ediniz. Türkiyenin bu yoldan gerçek kaybı, 14 yıllık faizin de ilâvesiyle bulunabilir.

Peki, bütün bu kaçırılan ve dış borç sayılan miktar ile fakir ulusun iradesinin ne ilişkisi var? Bana göre hiç bir ilişkisi yoktur. Türk ithalat ve ihracat tacirlerinin yabancı ülkeler tacirleri ve mali kurumlarile birlikte yürütegeldikleri bir soygundur bu. Ve Türk ulusu ödememelidir bunları. İs*tanbul ticaret odası konferans salonun*da Mustafa Kemal'in tüccarı tarif eden bir sözü vardır. M. Kemal, tüccarı ulusun ürünlerini değerlendiren kimse diye kabul eder. Bu soygunu yapanlar mı millî ürünü değerlendirenler! Bu soyguncuların vatanı nerede? Bunlar değil mi kökü dışarda enternasyonal ajanlar?

Kısa bir müddet önce Türkiyenin başlıca ihraç mallarından bir kuru meyve kooperatifinin bir sorumlusu anlattı. İhracatta, tüccarların düşük fiyatla satış yapmasının önlenmesini ilgili Bakandan isteyen sorumlunun aldığı cevapta şöyle bir kısım var: «Ben tüccarın da Bakanıyım» Bu kaçakçılığı kökünden halledici tedbirleri alma imkânını bulamayan Bakan, sadece, millî ürünleri kendi kaçakçılığı için dışarda düşük fiyatla değerlendiren ve adına tüccar denilen kimsenin Bakanıdır bence.

Ve son günlerde ihracat ve ithalatçı temsilcilerinin hükümetten isteklerine bakın: «Kamu kesimi ihracat ve ithalat yapmasın!» Ben de derim ki, Menderesin asılmasında, sosyal sistem içinde önemli rol oynayan ithalat ve ihra*cat tacirlerinin bu rollerini tekrarlamamaları* için, bu kaçakçı kesim devletleştirilmelidir. Devletleştirme. dış borçları azaltacağı gibi. uluslar arası sömürmenin büyük kapısını da kapatacaktır.

---

(1) İthalattaki farka, uluslar ara*sı finans kapitaline* verilen komisyonlar, ödeme vadesi etki yapabilir. Bu, Türkiye aleyhine işleyen bir mekanizmaya işaret etmektedir. Ve döviz kaçakçılığını önemli derecede azaltmaz da.

GELECEK YAZI: TÜRKİYEDE ÇOMBELER